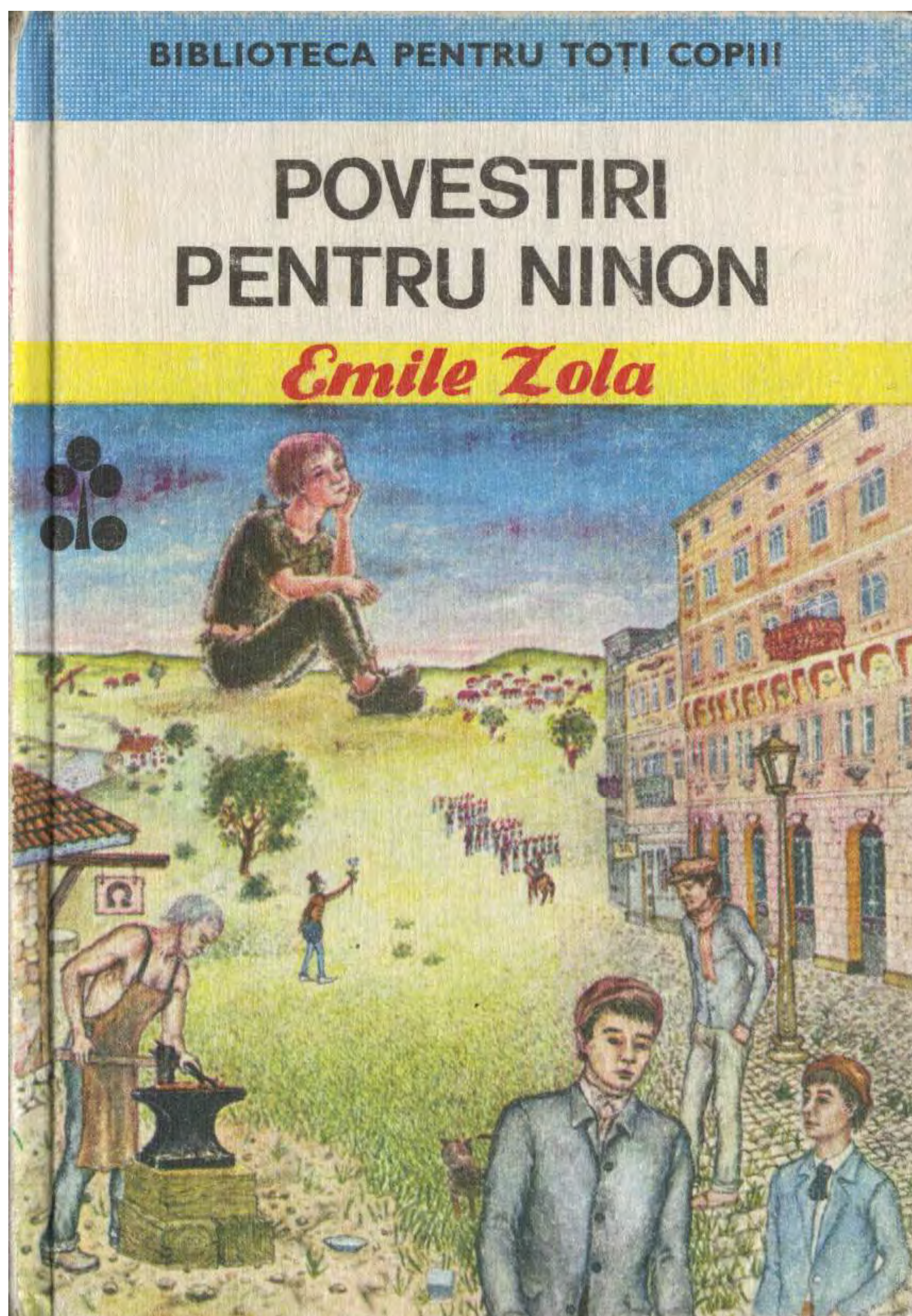

POVESTIRI PENTRU NINON
EMILE ZOLA

În «Povestiri pentru Ninon», vom observa cum scriitorul îşi transpune cu predilecţie ideile în universul feeric al basmului. El recurge la un număr de personaje tradiţionale ale folclorului împînzit de domniţe, împăraţi, zîne. Deosebit de ilustrativ pentru prelucrarea motivelor literaturii populare este basmul «Peripeţiile uriaşului Sidoniu şi ale piticului Mederic», în care Zola îşi exprimă concepţia de viaţă prin intermediul unor eroi supranaturali : uriaşul Sidoniu şi piticul Mederic, primul semnificînd forţa fizică, celălalt ascuţimea minţii. Con—tinuînd tradiţia lui Rabelais, Zola făureşte unul din acei

uriaşi buni, de tipul lui Gargantua sau al „giganţilor telurici" din opera lui Creangă — definiţi astfel remarcabil de Zoe Dumitrescu~ Buşulenga. Sidoniu seamănă cu Flămînzilă şi Selilă. De asemenea, Mederic se înscrie pe linia lui «Tom Degeţel», sau a lui «Neghiniţă» de Delavrancea. Ideea originală a lui Zola constă în prietenia celor doi, care doar unindu—şi puterile pot face faţă problemelor vieţii. Ei pornesc în căutarea fericirii, a frumoasei regine, Floarea Primăverii — întruchipare simbolică a naturii binefăcătoare, mereu reînnoită.

Ca de obicei în basm, drumul spre împărăţia mult dorită trasează etape succesive în cunoaşterea unor realităţi sociale şi umane. El contribuie la dobîndirea unei bogate experienţe şi desăvîrşeşte maturitatea şi formarea unei concepţii realiste despre lume. Emile Zola comentează şăgalnic şi expresiv întîmplările prin care trec eroii săi, ironizînd duios naivitatea lor şi meditînd asupra sensurilor existenţei. El arată imposibilitatea adevăratei fericiri, dacă sînt încălcate legile fireşti ale naturii, şi subliniază că numai prin muncă se poate realiza împlinirea de sine, în spiritul binelui şi dreptăţii, care exclude măririle deşarte. Un rol esenţial acordă scriitorul ideii de pace, de respingere a conflictelor sîngeroase, a victoriilor dobîndite prin violenţă, prin război nedrept, ale cărui îngrozitoare urmări le reliefează în istorisirea poematică : Sătucul. Dacă în basm autorul satirizează pornirile războinice, iar în această povestire face cu mijloace poetice, o tristă previziune asupra ocupaţiei prusace, mai tîrziu va relua tema, tratînd—o într—un spirit realist^ în nuvela Atacul de la moară şi în romanul «Prăpădul».

Comuniunea omului cu natura generează în «Povestiri pentru Ninon» minunate descrieri ale universului. Zola personifică elementele naturii, în special cele miniaturale, cu o artă de poet care ţîşneşte cu precădere în povestea Simpliciu — unde, ca şi în Peripeţiile uriaşului Sidoniu şi ale piticului Mederic — tradiţia poveştilor filozofice ale lui Voltaire se împleteşte cu filonul popular. Eroul acestui basm, un tînăr prinţ, părăseşte curtea regală — fapt pentru care este socotit de rude şi de curteni drept prostănac — şi devine fiul pădurii. înţelegerea graiului vietăţilor şi plantelor îl face să se identifice cu fiinţele codrului, îndrăgostindu—se de o floare şi murind pentru a—şi împlini iubirea, ca un simbol suprem al comuniunii omului cu frumuseţile firii. în finalul povestirii, Zola, îşi îndreaptă ironia împotriva acelora ce vin, în numele ştiinţei, să distrugă aceste frumuseţi, scriitorul făcînd deosebirea între omul de ştiinţă umanist şi acel savant lipsit de suflet şi obtuz în faţa măreţiei naturii.

În «Noi povestiri pentru Ninon», cadrul acţiunii se schimbă complet. Priveliştea minunată a naturii nu mai apare ; întîmplă—rile se petrec în mediul citadin al vremii sale, pe străduţe unde domneşte sărăcia şi mizeria.

Folosind personificarea, In Paradisul pisicilor imaginează o scrisoare primită de la un pisoi, prilej de a satiriza pe cei dispuşi să renunţe la viaţa în libertate, pentru un trai îndestulat.

Dar majoritatea povestirilor din acest ciclu nu se bizuie pe alegorie, ci reflectă momente de viaţă cotidiană. în multe dintre ele găsim germenii viitoarelor romane ce i—au adus celebritatea. Astfel, în Şomajul, Zola oferă o imagine zguduitoare a foamei, la care duce concedierea în masă a muncitorilor. El surprinde dispariţia micilor întreprinderi şi ateliere în timpul concurenţei aprige cu marile uzine şi fabrici. O admirabilă schiţă—portret o constituie Fierarul, în care se aduce un elogiu muncitorului, preţuit atît pentru truda pe care o depune, cît şi pentru calităţile lui morale, ce stau ca un exemplu în faţa povestitorului, regenerîndu—l sufleteşte. Încheind acest portret monumental, fizic şi moral, autorul comentează : „...Ah ! cît de superb mi s—a părut uneori fierarul cînd l—am privit în după amiezile fierbinţi! Era dezbrăcat pînă la brîu, cu muşchii proeminenţi şi încordaţi, asemenea uneia din marile statui ale lui Michel Angelo, ce se îndrepta din spete cu un efort suprem. Privindu—l, găseam linia sculpturală modernă, pe care artiştii noştri o caută cu disperare în cărnurile moarte ale Greciei. îmi apărea ca un erou măreţ al muncii, copil neobosit al acestui secol, ce bate fără încetare pe nicovală, pentru a făuri în foc şi prin foc societatea de mîine."

Ca şi Daudet sau Anatole France, Zola evocă anii de şcoală, folosind o serie de amintiri din copilărie, între care cele despre colegul său Michu (Marele Michu), fiul unui ţăran dîrz, însetat de dreptate şi libertate. El fusese dat la învăţătură, în ciuda greutăţilor generate de condiţiile sociale în care trăiau pe acea vreme plugarii. Michu dovedeşte o înţelegere matură a principiilor de solidaritate şi justiţie. Prin el Zola schiţează una din primele figuri de răzvrătiţi din opera sa.

Dintre scrierile pe înţelesul copiilor ce fac parte din «Povestiri pentru Ninon», închise fragmentar în culegerea de faţă, se desprind liniile de forţă ale personalităţii prozatorului şi ale artei sale. Aceste povestiri constituie un moment important în dezvoltarea literaturii adresată celor mici, pe care Zola o îndreaptă pe făgaşul problematicii grave a umanităţii în anii premergători marilor mutaţii sociale de la sfîrşitul secolului XIX.

SILVIA BURDEA

Cuprins

PERIPEŢIILE URIAŞULUI SIDONIU ŞI ALE PITICULUI MEDERIC

I.EROII

De la o depărtare de o sută de paşi, uriaşul Sidoniu semăna cu un plop, dacă nu chiar mai înalt şi mai robust, cu trunchiul bine legat. La cincizeci de paşi, se desluşeau perfect surîsul lui mulţumit, ochii mari, albaştri, bulbucaţi, pumnii imenşi pe care—i bălăbănea încurcat şi plin de sfiiciune. De la douăzeci şi cinci de paşi, îl socoteai fără şovăială un băiat inimos, puternic cît o armată, dar prost ca noaptea.

Piticul Mederic, în ceea ce—l privea, avea o înfăţişare foarte asemănătoare cu o lăptucă — mă gîndesc la o lăptucă mică. Dar dacă—i observai buzele gingaşe şi fremătătoare, fruntea senină şi înaltă, salutul graţios, ţinuta. mîndră'; îi acordai uşor mai multă inteligenţă decît capetelor învăţate a patruzeci de oameni de seamă. Ochii săi rotunzi ca de piţigoi săgetau cu privirea lor pătrunzătoare ca un sfredel de oţel; ceea ce, cu siguranţă, te—ar fi făcut să—l crezi un copil rău, dacă genele lui lungi, blonde, n—ar fi învăluit într—o umbră uşoară şiretenia şi îndrăzneala acestor ochi. Avea zulufi, rîdea cu un rîs sănătos, aşa încît nu puteai să nu—l iubeşti.

Deşi cînd stăteau de vorbă unul cu celălalt aveau prea puţine să—şi spună, marele Sidoniu şi micul Mederic erau totuşi cei mai buni prieteni din lume. Amîndoi aveau şaisprezece ani, fiind născuţi în aceeaşi zi, în acelaşi minut, şi se cunoşteau de pe atunci, căci mamele lor, care erau vecine, obişnuiau să—i culce împreună într—un leagăn de răchită, pe vremea cînd uriaşul Sidoniu încă se mulţumea cu un culcuş lung de trei picioare. Fără îndoială că—i lucru rar ca doi copii, hrăniţi din aceeaşi fiertură, să crească atît de deosebiţi. Acest fapt îi punea în încurcătură mai ales pe savanţii din împrejurimi, întrucît Mederic, contrar obişnuinţei, în loc să crească, scăzuse cu mai multe degete. Cele cinci sau şase sute de broşuri docte, scrise de către specialişti despre acest fenomen, demonstrau de altfel că doar cerul ştia secretul acestor creşteri bizare, aşa cum era şi cu taina încălţărilor de şapte poşte, şi cea a Frumoasei din pădurea adormită, precum şi a altor mii de adevăruri, atît de frumoase şi de simple, încît îţi trebuie toată nevinovăţia copilăriei ca să le înţelegi.

Aceiaşi savanţi, care se ocupau cu explicarea a ceea ce nu poate fi explicat, îşi puneau o problemă gravă. Cum se face, se întrebau între ei, fără să—şi răspundă vreodată, că acest mare prostălău de Sidoniu iubeşte cu atîta duioşie pe micul ştrengar Mederic ? Şi cum acest mic ştrengar găseşte atîtea drăgălăşenii în purtarea sa cu acest mare prostălău ? întrebare încuietoare, făcută anume pentru a îngrijora minţile iscoditoare : frăţia dintre firul de iarbă şi stejar.

Nu m—aş fi sinchisit prea mult de aceşti savanţi, dacă unul dintre ei, cel mai puţin renumit din partea locului, n—ar fi spus într—o zi, dînd din cap : „Ei, ei ! oameni buni, nu vedeţi despre ce este vorba ? Nimic mai simplu. S—a făcut un schimb între ţînci. Cînd erau în leagăn, cînd aveau pielea gingaşă şi craniul neîntărit, Sidoniu a luat corpul lui Mederic, şi Mederic, inteligenţa lui Sidoniu, astfel încît unul a crescut în picioare şi braţe, în timp ce celălalt a crescut în isteţime. De aici, prietenia lor. Ei sînt una şi aceeaşi fiinţă în două trupuri diferite ; în aceasta constă, dacă nu mă înşel, definiţia unei prietenii perfecte".

Cînd moşneagul vorbi astfel, colegii lui rîseră în hohote şi îl făcură nebun. Un filozof catadicsi să—i demonstreze chiar că sufletele nu se toarnă dintr—un vas în altul, aşa cum se procedează cu un lichid ; în acelaşi timp, un naturalist îi striga, în urechea cealaltă, că nu aveau exemple, în lumea animală, de un frate ce şi—ar fi cedat, de pildă, umerii fratelui său, aşa cum i—ar fi cedat partea lui dintr—o prăjitură. Moşneagul clătina mereu din cap, repetînd : „Eu am dat explicaţia mea, daţi—o pe a voastră ; vom vedea apoi care din două va fi cea mai rezonabilă".

Am meditat multă vreme asupra acestor cuvinte şi le—am considerat pline de înţelepciune. Pînă la o explicaţie mai bună — dacă este vorba să am nevoie de o explicaţie pentru a—mi continua povestirea — rămîn la cea dată de bătrînul savant. Ştiu că va jigni ideile simple şi geometrice ale multor persoane; dar cum sînt hotărît să privesc cu recunoştinţă noile soluţii pe care cititorii mei e vor găsi, fără îndoială, cred că acţionez cum se cuvine într—o materie atît de delicată.

Ceea ce, slavă Domnului, nu constituia un obiect de controversă — căci toate spiritele drepte convin adesea cînd e vorba de un lucru evident — era faptul că Sidoniu şi Mederic se simţeau de minune

ca cei mai buni prieteni. Zilnic, descopereau atîtea avantaje în a fi aşa cum sînt, încît pentru nimic în lume n—ar fi vrut să—şi schimbe trupul şi mintea.

Sidoniu, atunci cînd Mederic dibuia un cuib de coţofană în vîrful unui stejar, se declara el copilul cel mai ager din ţinut; iar Mederic, cînd Sidoniu se apleca pentru a lua cuibul, se credea, el însuşi, cu adevărat uriaş. Vai de tine, dacă l—ai fi făcut pe Sidoniu de prost, crezînd că nu va şti să răspundă; Mederic ţi—ar fi dovedit, în trei fraze, că dai în gropi. Cît despre Mederic, dacă ţi—ai fi bătut joc de pumnii lui mici, puternici doar pentru a strivi o muscă, se schimba povestea : nu ştiu cum ai fi scăpat de braţul lung al lui Sidoniu. Amîndoi se simţeau puternici şi deştepţi, pentru că erau mereu împreună şi nu se gîndiseră niciodată că le lipsea ceva, în afară de zilele cînd din întîmplare se despărţeau.

Ca să nu ascund nimic, trebuie să vă spun că, pierzîndu—şi părinţii de timpuriu, duceau oarecum un trai de haimanale, simţindu—se în stare să mănînce oriunde şi oricînd. Pe de altă parte, nu erau ei băieţi să locuiască liniştiţi într—o colibă. Te las să—ţi imaginezi ce hangar i—ar fi trebuit lui Sidoniu ; cît priveşte pe Mederic, el s—ar fi mulţumit şi cu un dulap. Astfel încît, pentru comoditatea amîndurora, locuiau pe cîmp; dormeau vara pe iarbă, şi nu le păsa de frig iarna, sub o pătură caldă de frunze şi ierburi uscate.

În felul acesta, alcătuiau o pereche destul de ciudată. Mederic era cel care gîndea; îndeplinea treaba asta de minune, ştia de la prima vedere locurile unde se găseau cartofii cei mai gustoşi şi ştia, aproape la minut, cît timp era nevoie să stea sub cenuşă pentru a fi copţi cum trebuie. Sidoniu acţiona; scotea din pămînt cartofii, ceea ce, te asigur, nu era lucru uşor, căci dacă prietenul lui nu mînca decît unul sau doi, în ceea ce—l privea îi trebuiau vreo trei sau patru căruţe ; apoi mai aprindea focul, îi acoperea cu jăratec, îşi frigea degetele cînd îi scotea.

Aceste mărunte griji domestice nu cereau nici o deosebită isteţime, nici cine ştie ce putere a pumnilor. Dar trebuia să—i vezi pe cei doi prieteni în faţa cerinţelor mai mari ale vieţii, ca atunci cînd erau nevoiţi să se apere de lupi, în timpul nopţilor de iarnă, sau să se îmbrace cuviincios, fără a da un ban, ceea ce prezenta dificultăţi enorme.

Sidoniu avea mult de furca pentru a ţine pe lupi la distanţă; dădea în dreapta şi în stînga cu picioarele, gata să răstoarne un munte. Cel mai adesea, nu răsturna nimic, din pricină că era o fiinţă foarte neîndemînatecă. De obicei, din aceste lupte ieşea cu hainele zdrenţuite. Atunci intra în joc Mederic. Nici nu se gîndea să le repare. Isteţ cum era, prefera să procure haine noi, frumoase, deoarece — într—un caz sau altul — oricum trebuia să—şi pună imaginaţia în mişcare. Pentru fiecare bluză sfîşiată, el inventa un material nou, avînd mintea fecundă în descoperiri de tot soiul. Nu—l îngrijora atît calitatea, cît cantitatea; închipuie—ţi un croitor care ar trebui să îmbrace turnurile catedralei Notre—Dame.

Odată, la mare ananghie, rugă pe toţi morarii, apelînd la bunăvoinţa lor, să—i dea pînzele vechi ale tuturor morilor de vînt din ţinut. Cum ştia să ceară cu o graţie fără seamăn, obţinu repede destulă pînză pentru a confecţiona un sac splendid, ce—i venea pe cinste lui Sidoniu.

Altă dată, avu o idee şi mai ingenioasă. Cum izbucnise o revoltă în ţinut, şi cum poporul, pentru a—şi dovedi puterea, sfărîmase blazoanele, sfîşiase steagurile vechii domnii, Mederic făcu să i se dea toate drapelele ce serviseră cîndva în sărbătorile publice. Te las să—ţi închipui cît de splendidă la vedere era cămaşa confecţionată din aceste fîşii de mătase.

Dar astea erau haine de curte, iar Mederic căuta un material care să reziste mai multă vreme ghearelor şi colţilor fiarelor sălbatice.

Într—o seară — după ce lupii terminaseră de sfîşiat acele mătăsuri — văzîndu—i pe cei rămaşi morţi, pe jos, în urma încăierării, deodată îi veni o idee. îi spuse lui Sidoniu pur şi simplu să—i jupoaie, apoi puse pieile să se usuce la soare. După opt zile, fratele cel mare se plimba, cu capul sus, îmbrăcat ca un cavaler cu prada luată duşmanilor ucişi. Sidoniu, dornic de dichiseală, cam ca toţi oamenii voinici, se bucura de orice haine noi, şi astfel se puse să facă în fiecare săptămînă un adevărat prăpăd printre lupi, doborîndu—i cu mai multă grijă, de teamă să nu le strice blănurile. De atunci încolo, Mederic n—a mai avut a—şi bate capul cu garderoba lui. Nu ţi—am spus cum ajungea să se îmbrace pe el, dar cu siguranţă ai înţeles că reuşea fără atîtea complicaţii. Un capăt de panglică îi ajungea. Era foarte mic de statură, zvelt, deşi scund; doamnele se băteau între ele pentru a—l înveşmînta în catifele şi dantele. Încît îl întîlneai întotdeauna gătit după ultima modă.

N—aş putea spune că fermierii erau foarte încîntaţi de vecinătatea celor doi prieteni. Dar respectau într—atît pumnii lui Sidoniu şi aveau atîta prietenie pentru zîmbetul frumos al lui Mederic, că—i lăsau

să trăiască pe tarlalele lor, ca la ei acasă. Dar cei doi băieţi nu abuzau de ospitalitate ; nu luau decît cîteva legume, cînd erau prea sătui de vînat şi de peşte. Dacă ar fi fost răi din fire, ar fi putut distruge tot ţinutul în trei zile ; ajungea doar o simplă plimbare prin lanul de grîu. Se ţinea seamă deci şi de răul pe care nu—l făceau. Mai mult, li se purta chiar recunoştinţă pentru sutele de lupi pe care—i ucideau şi pentru numărul mare de străini curioşi pe care—i atrăgeau din oraşele din împrejurimi.

Nu mă încumet să intru în povestire, înainte de a—ţi vorbi mai pe—ndelete despre eroii mei. Îi vezi bine, acolo, în faţa ta ? Sidoniu înalt cît un turn, îmbrăcat în blănuri cenuşii, Mederic împodobit cu funde şi paiete, strălucind în iarbă, la picioarele lui, precum un scarabeu de aur. Ţi—i poţi închipui plimbîndu—se pe cîmpuri, de—a lungul rîurilor, mîncînd şi dormind în luminişuri, trăind slobozi sub cerul liber ? Te gîndeşti cît era de prostănac Sidoniu, cu pumnii lui mari, şi cîte resurse de ingeniozitate, cîte vorbe de duh se aflau în capul mic al lui Mederic ? înţelegi bine că unirea era forţa lor şi că, născuţi departe unul de celălalt, ar fi fost nişte prăpădiţi neîntregiţi, obligaţi să trăiască după legile oamenilor de rînd? Ai priceput îndeajuns că dacă aş fi avut intenţii rele, aş fi putut ascunde în asta cîteva tîlcuri filozofice ? în sfîrşit, te—ai hotărît să—mi mulţumeşti pentru uriaşul şi piticul meu, pe care i—am crescut cu o grijă deosebită, astfel încît să fac din ei perechea cea mai minunată din lume ?

—Da ?

Atunci încep fără întîrziere uimitoarea povestire a peripețiilor lor.

II.PORNESC ÎN CĂUTARE

Într—o dimineaţă de aprilie — cînd aerul era încă rece și o ceață ușoară se înălța din pămîntul umed, Sidoniu și Mederic se încălzeau la un foc mare de mărăcini. Mîncaseră de dimineaţă şi aşteptau să se stingă jăratecul, pentru a face o mică plimbare. Sidoniu, aşezat pe o piatră mare, privea cărbunii cu un aer gînditor, dar în care nu trebuia să te încrezi, căci era ştiut de toată lumea că bunul copil nu se gîndea niciodată la nimic. Surîdea blajin, rezemîndu—şi pumnii pe genunchi. Mederic, culcat în faţa lui, privea cu drag la pumnii tovarăşului său, pe care deşi îi văzuse cum creşteau, găsea, uitîndu—se la ei, un permanent subiect de bucurie şi de uimire.

,,Oh ! ce frumoasă pereche de pumni ! se gîndea el; iată pumnii perfecţi ! Ce degete groase şi bine aşezate ! N—aş vrea, pentru tot aurul din lume, să primesc din partea lor nici cel mai mic bobîrnac. Au putere să doboare un bou. Dragul de Sidoniu, habar nu are că de fapt poartă, la capătul braţelor lui, norocul nostru."

Sidoniu, pe care focul îl bucura, îşi întindea mîinile nepăsător. Clătina capul, cufundat într—o uitare totală a lucrurilor de pe această lume. Mederic se apropie de focul ce se stingea.

—Nu—i păcat, spuse el cu voce înceată, să foloseşti arme atît de frumoase împotriva unor ciolane nenorocite de lupi rîioşi ? Merită cu adevărat să li se dea o întrebuinţare mai nobilă, decît să zdrobească întregi batalioane şi să năruie ziduri de cetate. Noi, care ne—am născut cu siguranţă hărăziţi unor destine măreţe, iată—ne la şaisprezece ani fără să fi făcut nici cea mai mică faptă vitejească. M—am plictisit de viaţa pe care o ducem în fundul acestei văi pierdute, cred că a venit cu adevărat timpul să dobîndim tronul pe care soarta ni—l păstrează undeva, căci cu cît privesc pumnii lui Sidoniu, cu atît mă conving mai bine că aceştia sînt pumni de rege.

Sidoniu era departe de a se gîndi la măreţele destine visate de Mederic. Tocmai aţipise, deoarece dormise puţin noaptea trecută.

Se simţea, după respiraţia lui regulată, că nici măcar nu se ostenea să viseze.

—Hei ! micuţul meu ! îi strigă Mederic.

Sidoniu înălţă capul, privindu—şi tovarăşul cu un aer îngrijorat, holbînd ochii şi ciulindu—şi urechile.

—Ascultă, reluă Mederic, şi încearcă, dacă se poate, să înţelegi. Mă gîndesc la viitorul nostru, pe care cred că—l neglijăm cam mult. Viaţa, micuţule, nu constă în a mînca nişte cartofi frumoşi, aurii, şi a te îmbrăca cu blănuri superbe. Afară de asta, trebuie să—ţi faci în lume un nume, o situaţie. Nu sîntem oameni care să ne mulţumim cu traiul şi titlul de vagabonzi. Bineînţeles că nu dispreţuiesc această

meserie, care este cea a şopîrlelor, animale cu siguranţă mult mai fericite decît mulţi oameni; dar vom fi oricînd în stare să o reluăm. Este vorba, deci, să ieşim cît mai repede din acest ţinut, prea mic pentru noi, şi să căutăm un altul, mai important, unde să arătăm tot ce putem. Cu siguranţă că vom face repede avere, dacă mă ajuţi după puterile tale, înţelegînd prin asta să te baţi, cu pumnii şi picioarele, după vorba şi sfatul meu. Mă înţelegi ?

—Cred că da, răspunse Sidoniu pe un ton modest, vom călători şi ne vom bate tot drumul. Va fi minunat.

—Numai că, urmă Mederic, trebuie să avem un ţel, pentru a ne feri de tentaţia de a ne pierde vremea cu nimicuri. Vezi tu, dragul meu, ne place prea mult soarele. Am fi în stare să ne treacă tinereţea stînd cu burta la soare, la poalele copacilor, dacă n—am şti, cei puţin din auzite, unde vrem să mergem. Deci am căutat un ţinut care să fie demn de noi. Îţi mărturisesc că mai întîi nu găseam nici unul. Noroc că mi—am adus aminte de o discuţie pe care am avut—o acum cîteva zile cu o păsărică, cunoştinţă de—a mea. Mi—a spus că zburase în linie dreaptă dintr—o ţară mare, numită Ţara celor Fericiţi, vestită pentru pămîntul său roditor şi oamenii de treabă ce—o locuiesc ; în momentul de faţă, este guvernată de o regină tînără, drăgălaşa Floarea Primăverii, care, bună la inimă, nu se mulţumeşte numai să—i lase să trăiască în pace doar pe supuşii săi, ci doreşte ca şi animalele din împărăţie să ia parte la fericirea deosebită de sub domnia ei. într—una din aceste nopţi am să—ţi spun poveştile ciudate pe care mi le—a povestit pe această temă păsărică, prietena mea. Poate — fiindcă îmi pari neobişnuit de curios astăzi — poate vrei să ştii cum vreau să procedez în Ţara celor Fericiţi. Încă de pe acum, judecînd lucurile doar de departe, mi se pare destul de potrivit să mă fac iubit de drăgălaşa Floarea Primăverii şi să mă căsătoresc cu ea, pentru a o duce bine după aceea, fără să mă mai sinchisesc de celelalte împărăţii din lume. Vom căuta să—ţi *creem* o poziţie care să se potrivească cu gusturile tale, permiţîndu—ţi să nu—ţi pierzi forţa braţelor şi îndemînarea. Dragul meu, îţi jur să—ţi dau, mai devreme sau mai tîrziu, o misiune nobilă, astfel încît lumea şi peste o mie de ani să mai vorbească despre puterea ta.

Sidoniu, care înţelesese, ar fi sărit de gîtul fratelui său, dacă lucrul ar fi fost cu putinţă. El, a cărui imaginaţie era foarte leneşă de obicei, vedea, cu ochii închipuirii, cîmpurile de bătălie, întinse cît oceanele — perspectivă veselă, ce—l făcea să simtă un freamăt de—a lungul braţelor. Se sculă, îşi strînse cingătoarea cămăşii şi se postă în faţa lui Mederic. Acesta sta pe gînduri, privind în jurul lui.

—Locuitorii acestui ţinut au fost întotdeauna buni cu noi, spuse în sfîrşit. Ne—au îngăduit şederea pe lanurile lor. Fără ei, n—am fi prea grozavi. Înainte de a—i părăsi, trebuie să le dăm dovada recunoştinţei noastre. Ce am putea face ca să le fie pe plac ?

Sidoniu crezu, în naivitatea sa, că această întrebare i se adresează lui. Avu o idee.

—Frate, răspunse el, ce—ai zice de un foc mare, spre bucuria tuturor ? Am putea da foc oraşului vecin, spre marea satisfacţie a locuitorilor ; căci, dacă gustul lor se potriveşte cît de cît cu al meu, nimic nu i—ar distra mai bine decît flăcările frumoase, roşii într—o noapte întunecată. Mederic ridică din umeri.

—Dragul meu, spuse el, te sfătuiesc să nu te amesteci niciodată în treburile ce mă privesc pe mine. Lasă—mă să mă gîndesc un pic. Dacă voi avea nevoie de braţele tale, atunci va veni rîndul tău. Iată, reluă el după un moment de tăcere. Acolo, în sud, este un munte care, după cîte mi s—a spus, e un obstacol pentru binefăcătorii noştri. Valea este lipsită de apă ; terenurile lor sînt atît de uscate, încît dau cel mai prost vin din lume, spre necazul permanent al amatorilor din ţinut. Sătui de poşircă, au convocat de curînd toţi învăţaţii ; o adunare atît de selectă, care ar fi putut cu siguranţă inventa o ploaie, dacă s—ar fi amestecat şi cerul. Savanţii s—au pus deci pe lucru ; au făcut studii serioase despre felul şi înclinarea terenurilor, conchizînd că nimic nu ar fi mai uşor decît de a abate şi de a aduce în cîmpie apele fluviului vecin, dacă — a naibii treabă — muntele nu s—ar afla chiar în calea lui. Observă, dragul meu, cît de jalnice făpturi sînt oamenii, fraţii noştri. Vreo sută erau gata să măsoare, să niveleze terenul, să întocmească planuri minunate ; puteau spune, fără să se înşele, că muntele e alcătuit din marmură, cretă sau ipsos ; l—ar fi cîntărit, dacă ar fi vrut, cu o aproximaţie de cîteva kilograme ; dar nici măcar unul, chiar cel mai puternic, nu s—a gîndit să—l ducă undeva, unde să nu mai constituie o piedică. Mută din loc muntele, Sidoniu, dragul meu ! Voi vedea în ce loc îl vom putea aşeza fără bucluc.

Sidoniu deschise braţele. Cuprinse cu delicateţe stîncile. Apoi făcu un mic efort, lăsîndu—se pe spate, şi se ridică strîngînd greutatea la piept; o rezemă de genunchi, aşteptînd ca Mederic să se hotărască. Acesta din urmă însă ezita :

—Aş face bine să—l azvîrlu în mare, murmură el, dar o asemenea pietricică ar produce, cu siguranţă, un nou potop. Nici nu pot s—o las brusc pe pămînt, cu riscul de a ciobi unul sau două oraşe. Plugarii ar

striga cît i—ar ţine gura, dacă aş pune—o în cîrca unui cîmp cu napi sau cu morcovi. Observă, micul meu Sidoniu, în ce încurcătură mă aflu. Oamenii şi—au împărţit pămîntul într—un mod caraghios. Nu poţi să mişti din loc un biet munte, fără să striveşti verzele vecinului.

—Cu adevărat grăieşti, frate, răspunse Sidoniu. Numai te rog să—ţi vină cît mai repede o idee. Nu pentru că pietricica ar fi grea ; dar fiind atît de mare, mă stînjeneşte puţin.

—Vino, reluă Mederic. Vom pune muntele între aceste două dealuri pe care le vezi la nordul cîmpiei. Este acolo o trecătoare de unde bate peste acest ţinut un vînt al dracului de rece. Bolovanul nostru, care o va astupa perfect, va adăposti valea de vînturile din martie şi din septembrie.

Cînd au sosit acolo, în timp ce Sidoniu se pregătea să arunce muntele din înaltul braţelor, aşa cum pădurarul îşi aruncă legătura de vreascuri, la întoarcerea din codru, Mederic strigă :

—Doamne! micuţul meu, las—o să alunece încet, dacă nu vrei să zdruncini pămîntul la mai mult de cincizeci de leghe de jur împrejur. Aşa, nu te grăbi şi nu te sinchisi de julituri. Cred că se clatină. Propteşte—l mai bine, ca să nu—i vină să se rostogolească cînd nu vom mai fi pe aici. Iată, s—a făcut. Acum, oamenii cumsecade vor bea un vin bun. Vor avea apă pentru a—şi stropi viile, şi soare pentru a coace ciorchinii. Ascultă, Sidoniu, mă bucur că pot să—ţi arăt că sîntem mai deştepţi decît o duzină de învăţaţi. Vom putea, în timpul călătoriilor noastre, să schimbăm după plac temperatura şi rodnicia ţinuturilor. Nu—i vorba decît de a aranja puţin terenurile, de a stabili la nord un paravan de munţi, după ce am făcut o pantă pentru ape. Am observat adesea că pămîntul este clădit prost ; mă îndoiesc că oamenii vor avea vreodată destul cap pentru a făuri din el un lăcaş demn de naţiunile civilizate. Vom ţine seama de asta şi ne vom ocupa de el în momentele noastre libere. Astăzi ne—am plătit datoria de recunoştinţă. Micuţul meu, scutură—ţi bluza care este plină de praf, şi hai să plecăm.

Sidoniu, trebuie să o spunem, nu auzi decît ultimul cuvînt din aceste vorbe. Nu era un filantrop, era mult prea lipsit de duh pentru aşa ceva ; îi păsa prea puţin de vinul pe care nu avea să—l bea niciodată. Ideea călătoriei îl încînta ; nici n—apucă să—i spună fratele lui despre plecare, că de bucurie făcu doi, trei paşi mari, ceea ce—l îndepărtă cu mai multe duzini de kilometri. Din fericire, Mederic îl apucase de poala cămăşii.

—Hei! micuţule, strigă el, n—ai putea să ai mişcări mai domoale? Opreşte—te, pentru numele lui Dumnezeu! Crezi că picioarele mele mici sînt în măsură să facă asemenea salturi? Dacă socoti că vei merge cu un astfel de pas, te las să pleci înainte, şi poate te ajung din urmă după cîteva sute de ani. Opreşte—te, aşează—te.

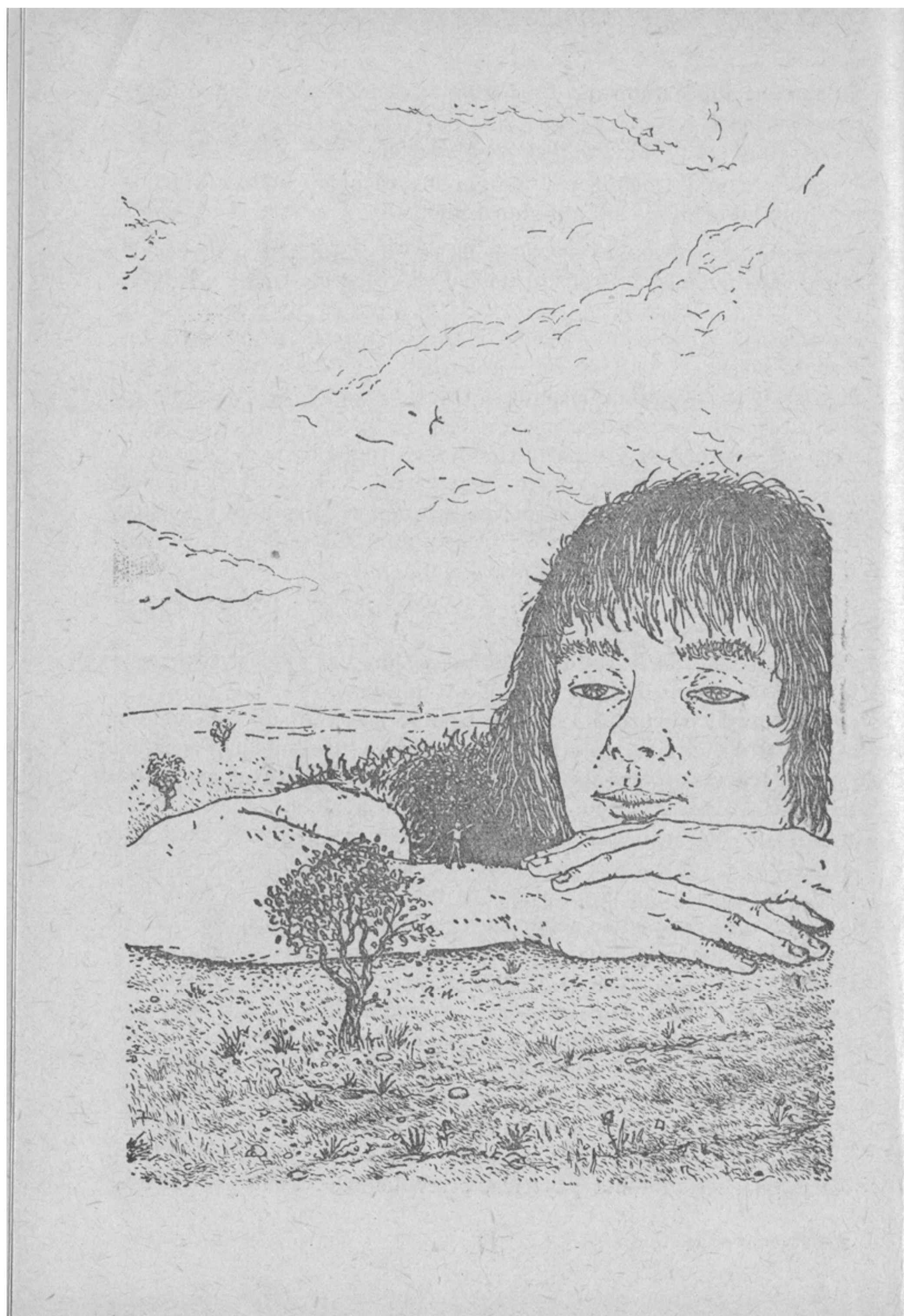
Sidoniu se aşeză. Mederic se prinse cu ambele mîini de partea de jos a pantalonilor de blană. Cum era deosebit de sprinten, se căţără uşor pe genunchiul tovarăşului său, ţinîndu—se de smocurile de blană şi de nodurile pe care le întîlni în drum. Apoi înainta de—a lungul coapsei, ce i se păru un drum mare, frumos, lat şi drept, fără nici un urcuş. Ajuns la capăt, îşi puse piciorul în prima butonieră a cămăşii, se agăţă mai sus de a doua, şi sui astfel pînă la umăr. Acolo, îşi făcu pregătirile de călătorie, şezu în tihnă şi se culcă liniştit în urechea stîngă a lui Sidoniu. Îşi alesese această locuinţă din două motive : mai întîi, că se afla la adăpost de ploaie şi de vînt, urechea în chestiune fiind o ureche nu glumă ; apoi, putea să fie auzit cu siguranţă şi să comunice prietenului său o mulţime de observaţii interesante.

Se plecă pe marginea unei prăpăstii întunecoase, pe care o descoperi în fundul noii sale locuinţe, şi cu o voce ţipătoare strigă în acest abis :

—Acum, micuţul meu, poţi să alergi dacă vrei, nu te ţine de joacă pe poteci, fă aşa ca să ajungem mai repede. Mă auzi ?

—Da, frate, răspunse Sidoniu. Dar te rog să nu vorbeşti aşa fie tare, căci suflarea ta mă gîdilă neplăcut.

Şi porniră.

III.SCURT REZUMAT DESPRE MUMII

Nu Sidoniu ar fi fost cel care să ceară numirea unui ministru al lucrărilor publice pentru construirea podurilor şi drumurilor. Mergea de obicei peste cîmpuri, păsîndu—i prea puţin de şanţuri, şi şi mai puţin de dealuri ; avea un dispreţ profund pentru cotiturile potecilor umblate. Bunul copil făcea geometrie fără să ştie, căci găsise, el singur, că linia dreaptă este drumul cel mai scurt dintr—un punct în altul.

Străbătu astfel o duzină de ţări, avînd grijă să nu—şi pună piciorul chiar în centrul vreunui oraş, ceea ce ştia că ar displace locuitorilor. Păşi peste două sau trei mări fără să se prea ude. Cît priveşte fluviile, nici nu găsi de cuviinţă să se supere pe ele, luîndu—le drept pîrîiaşe cu care pămîntul este brăzdat după o ploaie furtunoasă. Ceea ce—l amuza peste măsură erau drumeţii pe care—i întîlnea ; îi vedea asudînd la

urcuş, mergînd spre nord pentru a reveni în sud, citind semnele de pe stîlpii de la marginea drumurilor, ţinînd seama de vînt, de ploaie, de făgaşuri, de inundaţii, de iuţeala cailor. îşi dădea vag seama de ridicolul acestor bieţi oameni, care mergeau cu voie bună să rişte o căzătură în vreo prăpastie, cînd puteau să stea atît de liniştiţi la casele lor.

—Ce dracu ! ar fi spus Mederic, cînd eşti făcut aşa, stai acasă. Dar pentru moment, Mederic nu se uita pe pămînt. După un sfert de oră de mers, dori totuşi să recunoască locurile unde se afla. Scoase nasul şi se plecă în afară; întoarse capul spre cele patru zări şi nu văzu decît nisip, un imens deşert umplînd orizontul. Aşezarea nu—i fu pe plac.

—Doamne Dumnezeule ! îşi spuse el, ce sete trebuie să le fie oamenilor din acest ţinut ! Zăresc ruinele unui număr mare de oraşe, şi aş jura că locuitorii de aici sînt morţi, din lipsa unui pahar de vin. Cu siguranţă că nu aici este Ţara celor Fericiţi ; păsărica, prietena mea, mi—a dat—o drept bogată în vii şi fructe de toate soiurile; se găsesc acolo chiar izvoare de apă limpede, a adăugat el, minunată pentru spălatul sticlelor. Cu siguranţă că acest descreierat de Sidoniu ne—a rătăcit.

Şi, întorcîndu—se spre fundul urechii :

—Hei ! micuţul meu ! strigă el, unde te duci ?

—Pe naiba ! răspunse Sidoniu fără să se oprească, merg înainte.

—Eşti un prost, micuţul meu, urmă Mederic. Te faci că nu ştii că pămîntul este rotund şi că, mergînd mereu înainte, nu ajungi niciunde. Iată că ne—am rătăcit de—a binelea.

—Oh ! spuse Sidoniu alergînd şi mai tare, puţin îmi pasă ; mă simt peste tot ca la mine acasă.

—Dar opreşte—te odată, nefericitule ! strigă din nou Mederic.

Asud, văzîndu—te cum mergi. Trebuia să veghez asupra drumului.

Cu siguranţă că ai păşit peste locuinţa drăgălaşei Flori a Primăverii, fără să te sinchiseşti, ca peste o colibă de cărbunar; palatele și bordeiele au aceeaşi înălţime pentru picioarele tale lungi. Acum trebuie să alergăm prin lume la întîmplare. De sus, de pe umărul tău, voi vedea cum trecem peste împărăţii, pînă în ziua cînd vom descoperi Ţara celor Fericiţi. Pînă una, alta, nimic nu ne grăbeşte; nu sîntem aşteptaţi. Cred că este bine să ne aşezăm o clipă, pentru a gîndi mai în voie asupra acestei ţări neobişnuite pe care în acest moment o traversăm. Micuţul meu, şezi pe muntele de colo, de la picioarele tale.

—Ăsta şi munte ! pufni Sidoniu, aşezîndu—se. Pe naiba, e neted ca o piatră de caldarîm !

La drept vorbind, această piatră era una dintre marile piramide. Prietenii noştri, care traversaseră deşertul Africii, ajunseseră în Egipt. Sidoniu, care nu avea cunoştinţe prea sigure în domeniul istoriei, se uită la Nil ca la un rîu noroios, iar cît priveşte sfinxul şi obeliscurile, i s—au părut aglomerări de pietriş cu o formă simplă şi foarte urîtă. Mederic, care ştia totul parcă de la sine, se supăra pentru puţina atenţie pe care fratele lui o acorda acestui noroi şi acestor pietre privite şi admirate de vizitatori sosiţi de la sute de leghe.

—Hei ! Sidoniu, spuse el, dacă este posibil, caută să—ţi iei măcar un aer de admiraţie şi de uimire plină de respect. Este de prost gust să stai nepăsător în faţa unui astfel de spectacol. Tremur să nu te observe careva clătinîndu—ţi în halul ăsta capul în faţa ruinelor vechiului Egipt. Am pierde stima oamenilor de vază. Reţine că nu este vorba aici de a înţelege, ceea ce nimeni n—are chef să facă, dar să pari măcar deosebit de pătruns de marele interes pe care—l prezintă aceste pietre. Tu ai exact atîta cap cît să faci faţă onorabil. Acolo, vezi Nilul, această apă gălbuie, clocită în mîl. Mi s—a spus că este un fluviu foarte străvechi; putem crede totuşi că nu este mai bătrîn decît Sena şi Loara. Popoarele din antichitate s—au mulţumit să—i cunoască gurile ; noi, oamenii curioşi, plăcîndu—ne să ne băgăm nasul unde nu ne fierbe oala, îi căutăm izvoarele de cîteva sute de ani încoace, fără să fi putut descoperi cel mai mic rezervor. Savanţii au păreri împărţite : după unii, ar putea fi pe undeva o fîntînă, ce ar trebui bine căutată, ceilalţi, care mi se pare că au şansa să cîştige, jură că au scormonit toate coclaurile, şi sigur fluviul nu are nici un izvor. Eu n—am o părere hotărîtă în legătură cu acest lucru, căci mi se întîmplă rar să mă gîndesc la el; de altfel, o concluzie oarecare nu m—ar încălzi cu nimic. Priveşte acum aceste nesuferite dobitoace de piatră ce ne înconjoară, arse de milioane de raze de soare; se spune că doar din răutate nu vorbesc ; ele cunosc secretele primelor zile ale omenirii, iar surîsul etern ce—l poartă pe buze este pur şi simplu un fel de a—şi bate joc de neştiinţa noastră. După mine, nu sînt chiar aşa de rele ; sînt pietre bune, cu gîndire rudimentară, care ştiu mult mai puţin decît se spune. Ascultă mai departe, micuţul meu, nu te teme că înveţi prea mult. Nu—ţi voi spune nimic despre oraşul Memfis, ale cărui ruine le vedem la orizont ;

nu—ţi voi spune nimic, pe bună dreptate, fiindcă nu trăiam în timpul înfloririi sale. Nu mă prea încred în istoricii care au vorbit despre el. Aş putea citi, ca şi altul, hieroglifele obeliscurilor şi ale vechilor ziduri prăbuşite; dar în afară de faptul că aceasta nu m—ar amuza, fiind foarte scrupulos în materie de istorie mi—ar fi foarte teamă să nu iau din greşeală un A drept B[1] şi să te induc în eroare, ceea ce ar avea pentru tine urmări jalnice. Prefer să adaug acestor consideraţii generale o scurtă privire asupra mumiilor. Nu—i nimic mai plăcut decît să vezi o mumie bine păstrată. Cu siguranţă că egiptenii se îngropau cu atîta dichis, fiindcă prevedeau plăcerea deosebită pe care o vom avea, într—o zi, la dezgroparea lor. în ce priveşte piramidele, după părerea tuturor, ele serveau drept morminte, dacă nu aveau cumva o altă destinaţie, ce totuşi ne scapă. De pildă, judecind după cea pe care stăm — căci scaunul nostru, te rog să observi, este o piramidă dintre cele mai frumoase — le—aş crede construite de un popor ospitalier, pentru a servi drept jilţuri călătorilor obosiţi, dar nu se dovedesc prea comode pentru o asemenea întrebuinţare. Voi termina cu o morală. Să ştii, micuţul meu, că sub picioarele noastre dorm treizeci de dinastii ; regii sînt culcați cu miile în nisip, înfăşuraţi în fîşii, cu obrajii proaspeţi, păstrîndu—şi încă dinţii şi părul. Dacă s—ar cerceta bine, s—ar putea alcătui o colecţie frumoasă, de mare interes pentru curteni. Nenorocirea este că numele lor s—a uitat, şi nu ar putea fi etichetaţi cum se cuvine. Toţi sînt mai morţi decît cadavrele lor. Dacă vreodată vei ajunge rege, gîndeşte—te la aceste biete mumii regale adormite în deşert ; au învins cinci mii de ani, dar nu au putut trăi zece secole în memoria oamenilor. Am spus. Nimic nu dezvoltă inteligenţa mai bine decît călătoriile. Sper să—ţi desăvîrşesc astfel educaţia, făcîndu—ţi un curs practic pe diferite subiecte ce ni se vor ivi în cale.

În tot timpul acestui discurs, Sidoniu, pentru a fi pe placul prietenului său, îşi luase aerul cel mai tîmp din lume. Reţine că aceasta era cu siguranţă înfăţişarea pe care trebuia s—o aibă. Dar, în realitate, căsca de plictiseală, de să—şi rupă fălcile, privind cu un ochi disperat Nilul, sfinxul, Memfisul, piramidele, sfotţîndu—se chiar să se gîndească la mumii, fără prea mari rezultate.

Scormonea pe furiş, cu privirea, orizontul, pentru a găsi un subiect care să—i permită să—l întrerupă pe orator într—un mod politicos. Cînd acesta tăcu, observă, într—un tîrziu, două cete mari, ce se arătau la capetele opuse ale deşertului.

—Frate, îi spuse el, morţii mă plictisesc. Spune—mi cine sînt aceşti oameni care vin spre noi.

IV.PUMNII LUI SIDONIU

Am uitat să—ţi spun că era cam pe la prînz, cînd călătorii noştri discutau astfel, aşezaţi pe una din marile piramide. Nilul îşi rostogolea greoi apele, precum curge un metal topit ; cerul era alb ca bolta unui cuptor enorm, încălzit pentru a coace nişte aluaturi gigantice ; pămîntul n—avea nici o umbră şi dormea fără suflare, zdrobit de un somn de plumb. în această imensă nemişcare a deşertului, cele două grupuri înşiruite în coloane avansau ca nişte şerpi ce alunecă încet pe nisip.

Ele se lungeau, se lungeau mereu. Curînd, s—a văzut că nu—s nişte simple caravane, ci două armate formidabile, două popoare aşezate în şir nesfîrşit, ce mergeau dintr—un capăt al orizontului spre celălalt, tăind cu o linie întunecată albeaţa strălucitoare a pămîntului. Unii, cei ce coborau dinspre nord, purtau cămăşi albastre ; ceilalţi, cei ce urcau dinspre miazăzi, erau îmbrăcaţi în bluze verzi. Toţi purtau pe umăr suliţe lungi, cu vîrf de oţel, astfel încît la fiecare pas pe care—l făceau coloanele, parcă un fulger neîntrerupt le brăzda în tăcere. Mergeau unii împotriva celorlalţi.

—Micuţul meu, strigă Mederic, să ne aşezăm bine, căci, dacă nu mă înşel, vom vedea un spectacol frumos. Oamenii aceştia de treabă nu sînt lipsiţi de minte. Locul este cum nu se poate mai bine ales, pentru a străpunge uşor pieptul a cîtorva sute de mii de oameni. Se vor ucide în voie, iar învinşii vor avea un cîmp bun de fugă, cînd va trebui să şteargă putina cît mai repede. O astfel de întindere parcă—i anume făcută pentru bătălie, spre marea satisfacţie a spectatorilor.

---

[1] Scrierea hieroglifă se caracterizează prin alt sistem de semne decît cel alfabetic, la care se referă aici Mederic, spre a-l face pe Sidoniu să priceapă mai bine comentariul său.

Între timp, cele două armate se opriseră faţă în faţă, lăsînd între ele o fâşie lată de pămînt. Scoaseră strigăte îngrozitoare, fluturară armele în aer, se ameninţară cu pumnii, dar nu înaintară nici cu un stînjen. Fiecare părea că are un respect deosebit pentru suliţele duşmane.

—O ! laşi ticăloşi, repeta Mederic care devenea nerăbdător, cred oare că se vor culca aici ? Pot să jur că au făcut mai mult de o sută de leghe pentru singura plăcere de a se ameninţa. Şi acum iată că nu îndrăznesc să—şi dea nici cel mai mic bobîrnac. Te întreb, micuţul meu, dacă este normal ca două sau trei milioane de oameni să—şi dea întîlnire aici, la amiază, pentru a se privi faţă în faţă, suduindu—se. Dar, uite—i ; cască la soare, ca nişte șopîrle ; se pare că nu le pasă că aşteptăm. Hei, laşilor, vă bateţi, sau nu ?

Ca şi cum ar fi auzit imboldul lui Mederic, Albaştrii făcură doi paşi înainte. Verzii, văzînd această manevră, se dădură din prudenţă cu doi paşi înapoi. Sidoniu se revoltă.

—Frate, spuse el, am o poftă grozavă să mă amestec. Dansul nu va începe niciodată, dacă nu—l pun în mişcare. Nu eşti de părere că ar fi bine să—mi încerc pumnii cu această ocazie ?

—Drace ! răspunse Mederic, ai şi tu o idee bună o dată în viaţă. Suflecă—ţi mînecile şi fă—mi o treabă bună.

Sidoniu îşi suflecă mînecile şi se sculă.

—Cu care trebuie să încep ? întrebă el, cu Albaştrii sau Verzii? Mederic se gîndi o clipă.

—Micuţul meu, spuse el, Verzii sînt cu siguranţă cei mai fricoşi. Burduşeşte—i bine, pentru a—i învăţa minte că frica nu—i apără de pumni. Dar stai puţin : nu vreau să scap nimic din spectacol; vreau, mai înainte de toate, să mă aşez bine.

Acestea spuse, urcă în urechea fratelui său şi se culcă pe burtă, avînd grijă să nu scoată decît capul ; apoi apucă o şuviţă de păr pe care o găsi la îndemînă, pentru a nu fi aruncat jos în timpul încăierării. Luîndu—şi astfel toate măsurile de siguranţă, declară că este gata de luptă.

Imediat, Sidoniu se năpusti pe neaşteptate asupra Verzilor, lovindu—i din toate puterile. Le căra pumni cît ghioagele şi bătea armata cu lovituri dese cum bate îmblăciul grîul pe arie. Totodată, îşi azvîrlea picioarele în dreapta şi în stînga, drept în mijlocul batalioanelor, atunci cînd rînduri mai strînse îi opreau trecerea. A fost o luptă frumoasă, te asigur, demnă de o epopee în douăzeci şi patru de cînturi. Eroul nostru se plimba pe vîrful suliţelor, fără să se sinchisească de ele, ca pe nişte fire de iarbă. Mergea dintr—un loc în altul, făcînd peste tot breşe, strivindu—i pe unii de pămînt, aruncîndu—i pe ceilalţi la douăzeci sau treizeci de metri înălţime. Bieţii oameni mureau, fără să aibă măcar alinarea de a şti a cui mînă cruntă îi scuturase astfel. Căci la prima vedere, cînd Sidoniu se odihnea liniştit pe piramidă, nimic nu—l deosebea de blocurile de granit. Apoi, cînd s—a ridicat, n—a mai lăsat timp duşmanului să—l vadă. Bagă de seamă că privirii îi trebuiau două minute bune, pentru a urca de—a lungul marelui trup, înainte de—a—i întîlni chipul. Deci Verzii nu aveau o idee prea clară de felul cum se produseseră formidabilele lovituri ce—i răsturnaseră cu sutele. Fără îndoială, cei mai mulţi se gîndeau, dîndu—şi sufletul, că piramida se prăbuşise peste ei, neputîndu—şi închipui că pumnii unui om puteau să semene într—atît cu pietrele de construcţie.

Mederic, uluit de aceste fapte de arme, sălta de bucurie ; bătea din mîini, se apleca, cu riscul de a cădea, îşi pierdea echilibrul, se agăţa repede de şuviţa de păr. în sfîrşit, neputînd sta locului şi mut în asemenea împrejurări, sări pe umărul eroului, unde se ţinu agăţat de lobul urechii ; de acolo, cînd se uita spre cîmpie, cînd se răsucea pentru a striga cîteva cuvinte de încurajare.

—Măi, ce lovituri, ce zgomot frumos de ciocan pe nicovală ! Oh, micuţul meu ! izbeşte în stînga, curăţă—mi detaşamentul ăsta de cavalerie ce pare să o ia la sănătoasa. Hei ! mai repede ! Loveşte în dreapta, acolo, acel grup de războinici împodobiţi cu aur şi fireturi, şi dă cu picioarele şi pumnii în acelaşi timp, deoarece cred că aici este vorba de prinţi, de duci şi alte capete cu greutate. Drace ! Iată ce palme zdravene ! Locul a devenit neted, ca şi cînd ar fi fost secerat. în cadenţă, micuţul meu, în cadenţă! Acţionează cu metodă ; treaba va merge mai repede. E bine aşa. Cad cu sutele, într—o ordine perfectă. îmi place ordinea în orice treabă. Minunat spectacol ! S—ar zice — un lan de grîu, într—o zi de seceriş, cînd snopii sînt culcaţi pe marginea brazdei, în rînduri lungi, simetrice. Loveşte, loveşte, micuţul meu ! Nu te distra să—i striveşti pe fugari unul cîte unul ; adă—i încoace, luaţi bine de fundul pantalonilor, şi nu—ţi ridica mina decît asupra a cel puţin trei—patru duzini odată.

Şi Mederic se extazia, se—nvîrtea în toate direcţiile, negăsind exclamaţii destul de alese pentru a—şi exprima încîntarea. La drept vorbind, Sidoniu nu izbea nici mai tare, nici mai repede. De la început

se apucase gospodăreşte de treabă, continuînd cu sînge rece, fără să—şi grăbească mişcările. Supraveghea doar laturile extreme ale armatei. Cînd zărea cîte un fugar, se mulţumea să—l readucă la postul său dintr—o îmbrîncitură, pentru a—şi primi partea la ospăț cînd îi va veni rîndul. După un sfert de oră, cu o asemenea tactică, Verzii se aflau cu toţii la pămînt, fără să fi rămas vreunul în picioare pentru a putea duce vestea înfrîngerii lor, împrejurare neobişnuită şi jalnică, ce nu s—a mai repetat de atunci încoace în istoria omenirii.

Lui Mederic nu—i plăcea să vadă sînge. Cînd totul se sfîrşi, îi se lui Sidoniu :

—Micuţul meu, pentru că tot ai nimicit această armată, cred că este cazul s—o şi îngropi.

Sidoniu, privind în jurul lui, zări cinci sau şase movilite de nisip ce se găseau acolo, le împinse pe cîmpul de bătălie cu ajutorul unor viguroase lovituri de picior şi le netezi cu mîna, astfel încît să facă din ele un singur deal, ce sluji drept mormînt la mai bine de unsprezece sute de mii de oameni. într—un asemenea caz, se întîmplă rar ca învingătorul să poarte el însuşi grija celor învinşi. Acest fapt dovedeşte în ce măsură eroul meu, pe cît era el de viteaz, se arăta şi om de treabă în asemenea ocazii.

În tot acest timp, Albaştrii, uluiţi de întăririle ce le veneau din înaltul uneia din marile piramide, se lămuriră că nu era vorba aici de o surpare de pietre, ci de un om în carne şi oase. Mai întîi, se gîndiră să—l ajute puţin; apoi, văzînd cît de uşor se descurcă, înțelegînd că mai mult l—ar fi încurcat, s—au retras discret la o oarecare distanţă. Se înălţară în vîrful picioarelor, se îmbrînciră pentru a vedea mai bine, întîmpinînd cu aplauze fiecare lovitură ca de trăsnet. Cînd Verzii au fost omorîţi şi îngropaţi, au strigat în gura mare, s—au felicitat pentru victorie, amestecîndu—se între ei cu zarvă şi vorbind cu toţii odată.

Între timp, Sidoniu, fiindu—i sete, coborî la malul Nilului, pentru a sorbi o gură de apă rece. Îl secă dintr—o înghiţitură : spre fericirea Egiptului, găsi această băutură atît de caldă şi de lipsită de gust, încît se grăbi să scuipe fluviul la loc în albia sa, fără să înghită nici o picătură. Ca să vezi în ce constă fertilitatea unui ţinut.

Foarte prost dispus, se întoarse şi, frecîndu—şi mîinile, îi privi pe Albaştri.

—Frate, spuse el cu un ton insinuant, ce ar fi să—i lovesc acum puţin şi pe aceştia ? Fac prea mult zgomot. Ce părere ai de cîteva izbituri de pumn, pentru a—i sili la o tăcere respectuoasă ?

—Ferit—a sfîntul ! răspunse Mederic, îi urmăresc de cîtva timp şi cred că au cele mai bune intenţii. Sînt sigur că se ocupă de tine. încearcă, micuţul meu, să—ţi iei un aer maiestuos; căci dacă nu mă înşel, marele tău destin se va împlini. Priveşte, iată că vine o solie.

După larma unui milion de oameni, din care fiecare îşi exprima părerea fără să—l asculte pe vecin, urmase o linişte profundă. Cu siguranţă, Albaştrii se înţeleseseră între ei ; ceea ce pare destul de ciudat, căci la adunările din frumoasa noastră ţară, unde membrii nu sînt decît în număr de cîteva sute, ei nu se pot pune de acord nici pentru cel mai mic fleac.

Armata defila în două coloane şi curînd formă un cerc imens, în centrul acestui cerc se afla Sidoniu, foarte stingherit ; plecă ochii ruşinat, văzînd că atîta lume se uită la el. Cît îl priveşte pe Mederic, acesta înţelese că prezenţa sa ar fi fost un subiect de uimire, inutil şi chiar periculos în acest moment hotărîtor. Se retrase din prudenţă în urechea ce—i servise de dimineaţă încoace drept locuinţă.

Solia se opri la douăzeci de paşi de Sidoniu. Nu era formată din războinici, ci din bătrîni gravi, cu capul gol şi cu bărbi magistrale; ce cădeau în valuri argintii pe tunicile albastre. Pielea zbîrcită de pe mîinile acestor bătrîni părea asemenea cutelor uscate ale pergamentelor pe care le frunzăreau mereu. Ochii lor, obişnuiţi doar cu licărirea lămpilor fumegînde, rezistînd greu strălucirii soarelui, clipeau ca la o bufniţă rătăcită ziua în amiaza mare ; îşi plecau şira spinării ca în faţa unei zeităţi veşnice, în timp ce, pe robele lor, petele de grăsime şi dîrele de cerneală desenau cele mai bizare broderii, semne misterioase ce nu însemnau puţin lucru pentru înaltul lor renume de înţelepciune şi ştiinţă.

Cel mai bătrîn, cel mai uscăţiv, cel mai miop, cel mai bălţat din grupul de învăţaţi înainta cu trei paşi, salutînd cu o adîncă plecăciune. După care, îndreptîndu—se, întinse braţele pentru a—şi însoţi cuvintele cu gesturile potrivite.

—Slăvite uriaş, spuse el cu o voce solemnă, eu, prinţ al oratorilor, membru şi decan al tuturor academiilor, mare dregător al tuturor ordinelor, îţi vorbesc în numele poporului nostru. Regele nostru, un domnitor ticălos, a murit acum două ceasuri, dintr—o durere de burtă, văzîndu—i pe Verzi de cealaltă parte a cîmpiei. Iată—ne, deci, fără stăpîn care să ne împovăreze cu dări, care să ne ucidă în numele binelui public. Ne trebuie cît mai repede un rege; şi, în graba noastră de a ne prosterna la picioarele

tronului, ne—am gîndit la tine, care te baţi cu atîta vitejie. Vrem, oferindu—ţi coroana, să—ţi recunoaştem devotamentul faţă de cauza noastră. Înţeleg că în astfel de circumstanţe se cere o cuvîntare într—o limbă savantă, sanscrită, ebraică, greacă, sau cel puţin latină ; dar nevoia în care mă aflu de a improviza, certitudinea de a putea repara mai tîrziu această lipsă de convenienţă îmi servesc drept scuze în faţa ta.

Bătrînul făcu o pauză.

„Ştiam bine, gîndi Mederic, că micuţul meu are pumni de rege."

V.DISCURSUL LUI MEDERIC

—Slăvite uriaş, continuă prinţul oratorilor, îmi rămîne să—ţi aduc la cunoştinţă ceea ce s—a hotărît şi ce dovezi de competenţă regească ţi se cer, înainte de a te urca pe tron...

Principii sînt nişte jucării aurite pe care şi le alege poporul, pentru a se bucura şi distra, văzînd cum strălucesc la soare ; dar aproape toate aceste jucării taie şi muşcă, ca şi cuţitele de oţel, cu lamele lor strălucitoare, jucării cu care mamele zadarnic îi sperie pe ţînci. Ori, noi dorim ca jucăria noastră să fie nevătămătoare, ca ea să ne bucure, să ne distreze, după gustul nostru, fără să riscăm să ne rănim, învîrtind—o şi răsucind—o între degete. Vrem să ştie să se bată, căci aceasta îi face să rîdă pe războinicii noştri, dîndu—le curaj... Vrem fraze frumoase, care să placă oratorilor epocii. Slăvite Uriaş, pînă acum ţi—ai îndeplinit o parte din program, dînd deplină satisfacţie în ce priveşte cerinţele cele mai grele ; o spun sincer, n—au fost pînă acum bătăi cu pumnii care să ne încînte mai mult. Acum, pentru a ne îndeplini dorinţa, trebuie să treci prin a doua încercare. Alege subiectul ce—ţi place : vorbeşte—ne de dragostea ce ne—o porţi, de datoria ta faţă de noi, de faptele mari ce trebuie să însemne domnia ta. Instruieşte—ne, bucură—ne, noi te ascultăm.

Prinţul oratorilor, după ce vorbi astfel, făcu o nouă plecăciune.

Sidoniu, ce ascultase cuvîntarea cu un aer îngrijorat şi urmărise cu teamă diferitele puncte, fu de—a dreptul cuprins de spaimă la auzul celor spuse în încheiere. A pronunţa un discurs lung, în public, i se părea o idee absurdă, ieşind mult din obiceiurile lui zilnice, îl privi iscoditor pe bătrînul învăţat, fiindu—i teamă de o zeflemisire răutăcioasă, întrebîndu—se dacă o lovitură bună de pumn, trasă în acest cap îngălbenit, nu l—ar scoate din încurcătură. Dar bietul copil nu era rău. Acest domn bătrîn îi vorbise atît de politicos, încît îi venea greu să răspundă cu brutalitate.

Jurîndu—şi să nu—şi dezlipească buzele, simţind cît era de delicată situaţia sa, se legăna de pe un picior pe celălalt, îşi răsucea degetele şi rîdea cu rîsul său cel mai prostesc. Cum devenea din ce în ce mai tîmp, crezu că are o idee genială. Salută cu mare plecăciune pe bătrînul domn.

Dar, după cinci minute, armata deveni nerăbdătoare. Cred că ţi—am spus că aceste evenimente se petreceau în deşertul Saharei. la amiază. Ori, ştii prea bine că nimic nu—ţi dă o dispoziţie mai proastă decît să stai aşteptînd sub un soare dogoritor. Albaştrii mărturisiră curînd, printr—un murmur crescînd, că slăvitul Uriaş trebuie să se grăbească; altfel, îl vor lăsa acolo, pentru a—şi căuta în altă parte o maiestate mai vorbăreaţă,.

Sidoniu, mirat că o plecăciune nu a putut mulţumi pe aceşti oameni de treabă, făcu imediat una după alta trei sau patru, răsucindu—se în toate direcţiile, ca fiecare să—şi aibă partea lui.

Atunci izbucni o furtună de rîsete și de ocări, una din acele descătuşări în care fiecare aruncă cîte o glumă, unii şuierînd ca nişte mierle, alţii bătînd din palme în bătaie de joc. Vacarmul creştea şi se întindea ; uneori scădea, pentru a creşte din nou, asemenea vuietului valurilor Oceanului. Dezlănţuirea poporului era o bună învăţătură pentru menirea de rege.

Deodată, într—un scurt moment de linişte, o voce biîndă şi timbrată se făcu auzită din înălţimile lui Sidoniu ; o voce dulce, duioasă, ca de fetiţă, un glas argintiu, cu inflexiuni mîngîietoare. „Mult iubiţii mei supuşi", spuse ea... Aplauze formidabile au întrerupt—o încă de la primele cuvinte. Ce suveran plăcut ! Pumni să plămădească munţi, şi o voce demnă de a fi invidiată chiar şi de o adiere de mai !

Prinţul oratorilor, uluit de acest fenomen, se întoarse spre învăţaţii săi colegi :

—Domnilor, le spuse el, iată o specie de uriaş care are o voce ciudată. N—aş putea crede, dacă nu l—aş

auzi, că un gîtlej capabil să înghită pînă şi un bou, cu coarne cu tot, să poată scoate sunete atît de fine. Trebuie să fie aici o curiozitate anatomică pe care o vom studia şi o vom explica neapărat. Vom trata acest subiect grav la viitoarea noastră întrunire, vom scoate la iveală, pe drept cuvînt, un adevăr ştiinţific ce se va preda în universităţile noastre.

—Hei! micuţul meu, suflă încet Mederic în urechea lui Sidoniu, deschide—ţi larg fălcile, mişcă—le ritmic, ca şi cum ai sfărîma nuci. Ar fi bine să le mişti cu putere, căci cei ce nu te vor auzi să vadă cel puţin că vorbeşti...

Sidoniu deschise îngrozitor gura şi începu să gesticuleze, schimonosindu—se ca un apucat. Mederic se exprimă în aceşti termeni :

„Mult iubiţii mei supuşi,

După cum se obişnuieşte, îngăduiţi—mi să fiu uimit şi să mă consider nedemn de cinstea ce mi—o acordaţi. Nu cred însă nici un cuvinţel din ceea ce am spus ; cred că merit, ca toată lumea, să fiu şi eu, la rîndul meu, puţin rege, şi chiar nu ştiu de ce nu m—am născut fiu de principe, lucru care m—ar fi scutit de dificultatea de a întemeia o dinastie.

Mai înainte de toate, trebuie, pentru a putea asigura liniştea mea viitoare, să vă atrag atenţia asupra împrejurărilor actuale.

Mă credeţi poate o bună maşină de război, şi poate numai pentru acest lucru îmi acordaţi coroana. Eu accept. Invenţia mi se pare excelentă, popoarele vor fi mai fericite cînd se va perfecţiona. D.ar ţineţi minte, să nu vă supăraţi decît pe voi înşivă dacă n—o să—mi ţin făgăduiala de a îndeplini toate promisiunile frumoase pe care le voi face ; putînd să pierd vreuna din vedere fără voia mea, consider că nu ar fi drept să fiu pedepsit pentru că am uitat ceva, devreme ce vouă înşivă v—a lipsit judecata cînd m—aţi ales.

Mă grăbesc să ajung la programul pe care îl trasasem de mult pentru ziua cînd voi avea răgazul de a fi rege. El este de o simplitate încîntătoare şi—l recomand colegilor mei suverani, care s—ar găsi în dificultate faţă de popoarele lor. Iată—l în toată simplitatea sa : să ne apărăm de duşmani, iar în ţară să fie pace...

Gloriile domniei noastre vor fi pietrarii şi zidarii. Vom chema oameni de la sate, vom aduna în jurul nostru toţi oamenii de bună credinţă şi le vom cere să pună mîna pe mistrie. Va fi emoţionant, un spectacol sublim. Străzi late, străzi drepte, străbătînd oraşul dintr—un capăt în altul. Frumoase ziduri albe, frumoase ziduri galbene, ce se înalţă ca prin farmec. Edificii splendide, împodobind imensele pieţe plantate cu arbori şi stîlpi de lumină... Domnia mea va fi o domnie de zidari...

Pentru astăzi este de ajuns. Mor de sete... Cu aceasta, iubiţii mei supuşi, domnul să vă dea numai bucurii."

Aceasta a fost cuvîntarea lui Mederic. De altfel, ţi—am dat un scurt rezumat...

Cît timp vorbi fratele lui, Sidoniu munci din greu cu braţele şi fălcile. A avut gesturi foarte aplaudate, cînd familiare, fără vulgaritate, cînd cu o amploare nobilă şi cu un lirism stimulator. Şi ca să spunem totul, el îşi permise cîteodată să facă schimonoseli bizare, gesturi care cu siguranţă nu erau de bun gust; dar această mimică îndrăzneaţă fu pusă pe seama inspiraţiei. Ceea ce i—a adus toate sufragiile a fost modul remarcabil de a deschide gura. Lăsa bărbia în jos, apoi o ridica, cu mici sacadări regulate; făcea cu buzele tot felul de figuri geometrice, de la linia dreaptă pînă la circumferinţă, trecînd prin triunghi şi pătrat ; iar în finalul fiecărei tirade îşi arăta limba, cutezanţă poetică ce se bucură de un succes prodigios.

Cînd Mederic tăcu, Sidoniu înţelese că trebuie să termine cu o lovitură de maestru. Prinse momentul nimerit şi, pe ascuns, acoperindu—şi faţa cu mîna fără să se mai mişte, strigă cu o voce teribilă:

—Trăiască Sidoniu I, regele Albaştrilor !

Slăvitul Uriaş ştia să—şi plaseze cuvîntul atunci cînd era ocazia. La izbucnirea acestei voci, fiecare batalion crezu că aude batalionul vecin scoţînd acest strigăt de entuziasm. Cum nimic nu este mai molipsitor decît prostia, întreaga armată începu să cînte în cor :

—Trăiască Sidoniu I, regele Albaştrilor !

Timp de zece minute se auzi o zarvă îngozitoare. În acest timp,tot mai politicos, Sidoniu făcea întruna plecăciuni.

Soldaţii se vorbiră să—l poarte în triumf. Dar prinţul oratorilor, calculîndu—i repede greutatea dintr—o privire, le demonstra că treaba era complicată. Se însărcina el însuşi să facă o încheiere. Îi aduse omagii ca unui rege, în numele poporului, conferindu—i titlurile şi privilegiile noii sale poziţii. îl invită

apoi să meargă în fruntea armatei, pentru a—şi face intrarea în regat, ce se afla la o distanţă de o duzină de leghe.

În acest timp, Mederic se ţinea de burtă şi credea că moare de rîs. Propriul lui discurs îl înveselise în mod deosebit. A fost însă şi mai şi cînd Sidoniu se aclamase pe sine !

—Bravo, micuţul meu rege ! îi spuse Mederic încet. Sînt mulțumit de tine, nu—mi mai fac griji în ceea ce priveşte educaţia ta.

Lasă—i pe aceşti oameni de treabă să procedeze cum cred. Să încercăm meseria de rege, cu riscul de a o abandona după opt zile, dacă ne plictiseşte. În ceea ce mă priveşte, nu mă supăr să gust din ea, înainte de a mă căsători cu drăgălaşa Floare a Primăverii. Ori asta înseamnă să continui să nu faci prostii, să păşeşti regeşte, să te mulţumeşti doar cu gesturile şi să—mi laşi mie grija vorbirii. Este inutil să se bage de seamă că sîntem doi... Acum, micuţul meu, să intrăm repede în capitala noastră.

Analele Albaştrilor relatează astfel suirea pe tron a marelui rege Sidoniu I. Se poate citi şi remarca printre rînduri că evenimentele menţionate mai sus — după cum precizează istoricul oficial, în diferite pasaje — s—au petrecut la amiază, cînd era o temperatură de patruzeci şi cinci de grade.

VI.MEDERIC MĂNÎNCĂ MURE

Am să te scutesc de descrierea intrării triumfale a eroilor noştri şi de sărbătorile publice ce au avut loc cu această ocazie.

Sidoniu îşi juca cu distincţie rolul său de majestate. întîmpină cu bunăvoinţă vreo cincizeci de delegaţii ce veniră în şir să depună jurămîntul ; ascultă chiar, fără să caşte prea mult, cuvîntările şefilor diferitelor instituţiuni de stat. La drept vorbind, avea mare nevoie de somn; i—ar fi trimes cu multă plăcere pe aceşti oameni la culcare, pentru a putea face şi el la fel, dacă Mederic nu i—ar fi spus încet că un rege, ce aparţine poporului său, nu doarme decît atunci cînd vor hamalii regatului.

În sfîrşit, marii demnitari l—au condus la palatul său, un fel de şură monumentală, înaltă de vreo cincisprezece metri, în faţa căreia elevii îşi scoteau pălăria. Furnicile salută astfel pietricelele de pe drum. Sidoniu, ce folosea o piramidă drept scăunel, arătă cu un gest expresiv cît i se părea locuinţa de neîncăpătoare. Mederic declară cu vocea lui cea mai blîndă că observase la porţile de la intrarea oraşului un întins lan de grîu, locuinţă mai demnă pentru un mare principe. Spicele i—ar face un culcuş frumos, auriu, de o minunată mlădiere, iar drept baldachin ar avea largile perdele cereşti pe care cel de sus le—a prins în cuie de aur ca să ţină pereţii raiului.

Cum mulţimea era foarte dornică de spectacole şi mascarade, Sidoniu, vrînd să ajungă popular, declară că lasă vechiul palat ursarilor, acrobaţilor pe frînghie şi ghicitoarelor. Mai mult, acolo se va înfiinţa un teatru de marionete, executate atît de perfect încît să fie luate drept oameni. Mulţimea primi aceste oferte cu recunoştinţă.

Cînd se termină şi povestea cu locuinţa, Sidoniu se retrase, grăbindu—se să se culce. Observă însă repede în spatele lui o trupă de ostaşi înarmaţi, care—l urmau cu respect. Ca un rege bun ce era, ii consideră drept soldaţi entuziaşti şi nu se mai sinchisi de ei. Dar cînd se întinse voluptuos în culcuşul său de fin proaspăt, văzu Soldaţii postaţi la cele patru colţuri ale lanului, plimbîndu—se în lung şi în lat cu sabia în mînă. Această manevră îi aţîţă curiozitatea. Se ridică pe jumătate, în timp ce Mederic, înţelegînd ce vrea, chemă pe unul din oameni, care se apropie de perna regală.

—Hei! prietene, strigă el, ai putea să—mi spui ce vă face, pe tine şi pe camarazii tăi, să vă părăsiţi paturile la această oră, pentru a veni să vă învîrtiţi în jurul meu ? Dacă aveţi gînduri rele faţă de trecători, nu se cuvine să—l expuneţi pe regele vostru să vă slujească drept martor cînd veţi fi spînzuraţi... Şi acum, spuneţi cinstit, ce faceţi aici ?

—Vă păzim, Sire, răspunse soldatul.

—Mă păziţi ? Aş vrea să ştiu împotriva cui ? Duşmanii nu sînt la graniţă, şi în nici un caz nu mă puteţi apăra cu spadele voastre împotriva musculiţelor. Hai, vorbeşte, împotriva cui mă păziţi ?

—Nu ştiu, Sire. Mă duc să—mi chem căpitanul.

Cînd sosi căpitanul şi auzi întrebarea regelui exclamă :

—Doamne sfinte ! Sire, cum poate Majestatea Voastră să—mi pună o întrebare atît de simplă ? Nu

cunoaşte aceste amănunte ? Toţi regii sînt păziţi împotriva poporului lor. Aici se găsesc o sută de oşteni buni ce nu au altă îndatorire decît să—i prindă pe curioşi...

În acest timp, Sidoniu rîdea cu lacrimi. Ideea că aceşti bieţi oameni îl păzeau i se păru mai întîi o glumă straşnică. Dar cînd află că îl apără împotriva poporului său, avu un nou acces de rîs, de era gata să se sufoce. În ceea ce—l privea pe Mederic, el rîdea în hohote, dezlănţuind o adevărată furtună în urechea „micuţului" său.

—Măi, oameni buni, strigă el, luaţi—vă catrafusele şi şterge—ţi—o repede ! Mă credeţi atît de prost ca să imit regii fricoşi, ce se încuie după zece—douăsprezece uşi, punîndu—şi cîte o sentinelă la fiecare ? Mă păzesc singur, prieteni, şi nu—mi place să fiu privit cînd dorm; căci doica mea mi—a spus întotdeauna că nu sînt frumos cînd sforăi. Dacă trebuie neapărat să păziţi pe cineva, în loc să—l păziţi pe rege de popor, mai bine păziţi poporul de rege; astfel va fi mai bine folosită veghea voastră, şi banii mai cinstit cîştigaţi. În serile de vară, dacă vreţi să—mi faceţi puţină plăcere, trimiteţi—mi nevestele voastre cu evantaiuri, iar dacă plouă, o armată cu umbrele. Iar cu spadele voastre ce dracu' să fac ? Şi acum, noapte bună, domnii mei din gardă.

Fără s—o mai facă pe zeloşii, căpitanii şi soldaţii s—au retras, încîntaţi că au un principe atît de uşor de slujit. Abia atunci, bucuroşi că au rămas singuri, prietenii noştri au putut sta de vorbă liniştiţi despre aventurile surprinzătoare prin care au trecut, începînd de dimineaţă. Vreau să spun, mă înţelegi, că Mederic pălăvrăgi o jumătate de oră filozofînd despre toate şi rugîndu—l pe „micuţul" lui prieten să—i urmărească cu grijă firul raţionamentului. Micuţul, însă, de la primele cuvinte, sforăia, cu pumnii strînşi. Vorbăreţul nostru, nemaiauzindu—se decît pe sine, lăsă pe a doua zi urmarea reflecţiilor sale. Şi astfel, regele Sidoniu I dormi prima noapte sub cerul liber, pe un cîmp pustiu, aşezat la porţile capitalei sale.

Evenimentele petrecute în zilele următoare nu merită să fie povestite pe larg, deşi ele au fost uimitoare şi stranii, ca toate întîmplările în care au fost amestecaţi eroii pe care i—am ales. Regele nostru, întruchipat din două persoane — iată în ce constă misterul — se feri să încerce cea mai neînsemnată reformă, deoarece acceptase coroana din simplă amabilitate. Lăsă poporul să acţioneze după voinţa sa... ceea ce se dovedi a fi cea mai bună modalitate de domnie, cea mai liniştită pentru suveran, cea mai profitabilă pentru supuşi.

După opt zile, Sidoniu cîştigase cinci bătălii purtate între două oşti înşirate una în faţa celeilalte. Crezu că trebuie să—şi ia armata la primele două. Dar curînd observă că în loc să—l ajute şi să—l salveze, ea îl deranja, încurcîndu—i—se între picioare şi riscînd să primească o scatoalcă. Se hotărî deci să lase trupele la vatră, declarînd că pe viitor înţelege să pornească singur la luptă. Acesta a fost subiectul unei proclamaţii frumoase. Introducerea era remarcabilă : „Nu—i nimic mai important decît să te baţi cu pumnii, dacă ştii de ce te baţi. Ori, pentru că regele, cînd declară război, cunoaşte doar el cauzele dorinţei sale, raţiunea cere ca regele să se lupte singur". Soldaţii au gustat din plin aceste cugetări ; la drept vorbind, în lipsa unui motiv adevărat pentru a se putea bate, ei îşi luaseră tălpăşiţa în multe lupte. De asemena, stînd adesea seara de vorbă în ambulanţe cu duşmanii răniţi erau uimiţi de metoda originală a prinţilor care, deşi aveau pumni ca toată lumea, puneau să se omoare mai multe mii de oameni, pentru răfuielile lor personale.

Numai că Albaştrii, dacă—ţi mai aminteşti de codul lor de legi, îşi luaseră un stapîn doar în scopul de a se înveseli, văzîndu—l cum dă cu pumnii şi cu gura. Deci, armata obţinu dreptul de a—şi urma şeful la o distanţă de doi kilometri. Astfel, se bucură de spectacolul luptelor, fără să fie în pericol...

Oricum, Albaştrii erau încîntaţi. Aveau, în sfîrşit, prinţul visat, un prinţ ideal, ce se îngrijea de cele mai mici plăceri ale lor, fără să se amestece vreodată în detalii serioase. Totuşi, cum un popor, şi chiar un popor mulţumit, întotdeauna cîrteşte cîte puţin, minunatul om era acuzat de anumite gusturi bizare, de exemplu că se incăpăţînează să doarmă sub cerul liber. Mai mult, cred că ţi—am spus—o, Sidoniu păcătuia printr—o prea mare cochetărie ; îndată ce avu bani pe mînă, schimbă repede pieile de lup pe splendide veşminte de mătase şi catifea, găsind în a se contempla o compensare faţă de plictiselile noii sale meserii. I se făcea o vină din această plăcere nevinovată şi, deşi nu se aruncase la nici o altă cheltuială, i se reproşa că foloseşte prea mult satin, că rupe prea multe dantele. Într—adevăr, roua pătează stofele fine, şi nimic nu le deşiră mai mult decît paiele. Ori, Sidoniu se culca îmbrăcat.

În sfîrşit, doar cinci sau şase mii de nemulţumiţi se numărau în acest imperiu de treizeci de milioane de oameni, şi anume : curteni fără slujbă, a căror şiră a spinării înţepenea, ascultînd această vorbărie goală. Şi mai ales cei pe care—i supăra pacea publică. După o săptămînă de domnie, Sidoniu ar fi putut

fără teamă să încerce din nou un sufragiu universal.

A noua zi, cînd se trezi, Mederic avu un chef nebun să hoinărească. Se săturase să tot stea închis în casă, adică în urechea lui Sidoniu. Coborî încetişor. „Micuţul" încă dormea, şi nu—l preveni de plimbarea lui, făgăduindu—şi să nu ia aer decît timp de un sfert de oră.

Ce minunată este dimineaţa proaspătă de aprilie ! Cerul se boltea, palid şi nesfîrşit. Deasupra munţilor se înălţa soarele cu lumina lui strălucitoare, care la acel ceas nu dogorea. Tufele ce înfrunziseră în ajun sclipeau ; pe şesuri, stâncile, ogoarele apăreau ca nişte pete mari, galbene şi roşii. Ai fi spus, privindu—le, că totul părea curat, că natura era nouă.

Mederic, înainte de a se duce mai departe, se opri pe un deal. După ce admiră îndeajuns priveliştea vastei cîmpii, se gîndi să profite de cărăruile îmbietoare, fără să—şi mai bată capul unde va ajunge. O porni pe primul drum ce—i ieşi în cale ; apoi, cînd ajunse la capătul lui, apucă pe altul. Se pierdu în mijlocul trandafirilor sălbatici, alergă pe iarbă, se întinse pe muşchi, obosi cu vocea sa ecourile, încercînd să facă gălăgie, pentru că era înconjurat de prea multă linişte. Admiră lanurile cu de—amănuntul, în felul său, pe care îl considera drept cel mai bun, privi prin frunziş peticele de cer, făcîndu—şi un univers dintr—un tufiş rărit şi descoperind o lume nouă la fiecare şerpuire a potecilor. Se îmbătă sorbind din plin acest aer proaspăt şi rece pe care—l respira mergînd pe alei, şi sfîrşi prin a se opri, gîfîind, vrăjit de razele albe ale soarelui şi de culorile frumoase ale cîmpului.

Se opri la poalele unui întins gard viu din tufe de mure, acele tufe de mure cu frunze aspre, cu ramuri lungi, spinoase, ce produc cu siguranţă cele mai bune fructe pe care le poate mînca un om cu gust rafinat. Vorbesc despre acei frumoşi ciorchini de mure sălbatice, foarte parfumate, din cauză că se află în vecinătatea levănţichii şi rozmarinului. îţi aminteşti cît sînt de îmbietoare, negre sub frunzele verzi, şi cîtă savoare proaspătă — pe jumătate dulce, pe jumătate acrişoară — au ele pentru o gură demnă să le poată preţui ?

Ca toţi oamenii ce—ndrăgesc libertatea şi hoinăreala, Mederic era un mare mîncător de mure. Mîncîndu—le, era destul de mîndru, întîlnind de—a lungul potecilor doar oameni săraci cu duhul, visători şi îndrăgostiţi, ce nu le băgau în seamă, ceea ce l—a făcut să tragă concluzia că proştii nu ştiau să se bucure de ciorchinii savuroşi, care erau un ospăţ oferit de îngerii paradisului sufletelor alese de pe acest pămînt. Neştiutorii nu se pricep la un asemenea festin ; ei se simt bine doar la masă, cînd taie cu cuţitul perele proaste care se topesc într—o zeamă limpede. Pe cînd, ca să mănînci mure, îţi trebuie vreo douăsprezece calităţi rare : precizia privirii care să descopere fructele deosebit de delicioase, cele pe care razele şi roua le—au copt bine ; dibuirea spinilor, măiestria de a şti să cauţi printre mărăcini fără să te înţepi ; capacitatea de a—ţi pierde cu folos timpul, de a le savura o dimineaţă întreagă, făcînd două sau trei leghe pe o potecă lungă de cincizeci de paşi. Trec peste altele In fel de însemnate. Niciodată unii oameni nu vor fi de acord să trăiască această viaţă de poet : să se hrănească cu aer curat, să cugete sau să doarmă între două îmbucături...

Iată de ce Mederic se lăuda că—i plac murele.

Vrejurile în faţa cărora se oprise erau încărcate cu o mulţime de ciorchini mari.

Rămase încîntat.

—Tii, Doamne ! spuse el, ce splendoare ! Mure în aprilie, şi încă de o asemenea mărime...

Acestea spuse, Mederic îşi întinse uşor degetele şi apucă o mură mare, ce ar fi fost de ajuns să hrănească două vrăbii. O savura încet, apoi plescăi din limbă, dînd din cap cu un aer satisfăcut, precum un băutor care soarbe un vin vechi. Astfel, roadele fiind gustate, îşi începu prînzul. Mîncăciosul merse din tufiş în tufiş, bucurîndu—se de soare, alegînd fructele din ochi, neştiind la care să se oprească mai întîi. Mergînd, vorbea cu voce tare, căci se obişnuise să monologheze în compania tăcutului Sidoniu ; cînd se găsea singur, cu atît mai puţin n—avea rost să se adreseze micuţului, considerînd că prezenţa acestuia nu prea conta în conversaţie.

—Micuţul meu, monologa el, nu cunosc o preocupare mai filozofică decît să mănînci mure de—a lungul unei poteci. Este o întreagă ucenicie într—ale vieţii. Cîtă îndemînare trebuie să ai ca să atingi ramurile cele mai de sus, care, remarcă el, poartă fructele cele mai frumoase. Le aplec, trăgînd uşor ramurile în jos; un prostănac le—ar strivi. Eu le las să—şi revină, ca să rodească şi anul viitor. Mai sînt şi spinii, în care se julesc cei neîndemînatici ; în această operaţiune delicată, eu îi folosesc să mă agăţ de ei. Dacă vrei să judeci un om, să—l cunoşti bine, pune—l, cu burta goală, într—o dimineaţă senină, în faţa unei tufe încărcate de fructe. Ah, bietul om ! Pentru a stîrni cele şapte păcate capitale dintr—o conştiinţă, îţi este

suficient o mură aflată la capătul unei ramuri înalte.

Şi Mederic, plin de bucuria vieţii, mînca, perora, clipea din ochi, pentru a cuprinde mai bine micul său orizont. De altfel, îl uitase cu totul pe M. S. Sidoniu I, pe Albaştri, toată comedia regală. Regele întruchipat din două persoane îşi lăsase trupul acolo, iar mintea lui bătea cîmpii, rătăcind printre gardurile vii, petrecîndu—şi timpul în voie. Aşa cum, noaptea, sufletul zboară pe aripile unui vis şi se duce să zburde în vreun colţ necunoscut, fără să—i mai pese de închisoarea din care a scăpat. Nu este ingenioasă această comparaţie ? Deşi m—am ferit să ascund unele sensuri filozofice sub uşorul văl al acestei ficţiuni, nu—ţi este clar ce trebuie să crezi despre uriaşul şi piticul meu ?

Însă pe cînd Mederic făcea ochi dulci unei mure coapte, a fost readus la trista realitate în modul cel mai neprevăzut. Un buldog, nu dintre cei mai mici, se năpusti brusc pe potecă, lătrînd puternic, cu colţii albi rînjiţi şi cu pleoapele însîngerate. Ai observat, Ninette, ce blînzi şi primitori sînt cîinii de la ţară ? Aceste animale credincioase, cînd primesc din partea omului binefacerile educaţiei, dobîndesc în gradul cel mai înalt sentimentul proprietăţii. Pentru ei, faptul că ai păşit pe pămîntul altuia înseamnă furt. Al nostru, care l—ar fi sfîşiat pe Mederic pentru puţinul noroi pe care—l ia pe talpă un trecător, deveni furios văzîndu—l mîncînd murele crescute la voia întîmplării, ploii şi soarelui. Se năpusti cu botul deschis.

Cu siguranţă că Mederic nu—l aştepta. Pe bună dreptate ura acest soi de animale mari, cu înfăţişare fioroasă, care sînt printre vieţuitoare ceea ce sînt jandarmii pentru oameni. Începu să fugă cît îl ţineau picioarele, îngrozit de urmările acestei întîlniri neplăcute. Nu putu sta mult pe gînduri în această împrejurare, dar cum avea din obişnuinţă o logică bună, deşi zăpăcit de cele întîmplate, făcu următorul raţionament : „Acest dine are patru labe, eu am două slabe şi mai puţin dibace — deci : El poate fugi mai mult şi mai repede ca mine — voi fi înghiţit... nu este decît o chestiune de timp". Acest deznodămînt făcu să—l treacă fiorii. Se întoarse şi văzu buldogul la o distanţă de vreo zece paşi ; alergă mai repede, buldogul alergă şi mai repede ; sări peste un şanţ, buldogul sări şi el şanţul. Gîfîind, cu braţele deschise, alerga în neştire, simţind cum colţii ascuţiţi i se vor înfige în carne şi, cu ochii închişi, vedea lucind în umbră două pleoape sîngerînde. Lătratul cîinelui îl hărţuia, parcă—l strîngea de gît, aşa cum valurile îl îneacă pe om.

Încă două salturi, şi s—a zis cu Mederic. Aici, permite—mi, Ninon, să mă plîng de puţinul ajutor pe care mintea noastră ni—l dă cînd ne aflăm la ananghie. întreb unde—i era capul lui Mederic, cînd trupul lui n—avea decît două picioare nevolnice să—l servească ? Ce bine e să o iei, la sănătoasa pentru a scăpa! Toţi fac la fel. Dacă mintea lui n—ar fi umblat hoinară, isteţul copil, fără să gîfîie atît şi nici să riște o pleurezie,de la primii pași s—ar fi urcat liniștit într—un copac, aşa cum făcu după un sfert de oră de fugă nebună. Aceasta numesc eu o sclipire de geniu; inspiraţia îi veni ca din senin. Cînd se văzu încălecat pe o cracă groasă, se miră că nu se gîndise la un lucru atît de simplu.

Buldogul, în avîntul său furios, se izbi puternic de copac, apoi se roti în jurul trunchiului, lătrînd feroce. Mederic îşi veni în fire şi—şi regăsi glasul.

—Vai ! vai ! strigă el, micuţul meu Sidoniu, mă văd pedepsit de—a binelea, fiindcă am vrut să hoinăresc fără paza pumnilor tăi. Iată cum se dovedeşte încă o dată că nu he putem lipsi unul de celălalt ; prietenia noastră este opera providenţei. Ce faci tu departe de mine, avînd doar braţele ca să te poţi descurca ? Ce mă fac eu, aşezat pe o cracă, fără să pot trage o scatoalcă peste bot acestui animal nesuferit ? ! Vai ! Vai! s—a zis cu noi !

Buldogul, obosit de atîta lătrat, se aşază pe labele dinapoi, cu gîtul alungit şi buza răsfrîntă. îl privea fix pe Mederic, fără să se mişte din loc. Acesta, văzînd că animalul stătea cu atenţia încordată, crezu că—l invită să vorbească. Dornic să se facă ascultat o dată în viaţă, se hotărî să profite de un asemenea auditoriu. De altfel, nu avea la îndemînă decît cuvinte pentru a ieşi din încurcătură.

—Prietene, spuse el cu o voce mieroasă, nu vreau să te mai reţin. Du—te la treburile tale. îmi voi găsi singur drumul. îţi mărturisesc chiar că la cîteva leghe de aici există un popor bun, căruia absenţa mea îi provoacă cele mai mari griji. Sînt rege, dacă e nevoie să—ţi spun totul. Trebuie să ştii că regii sînt podoabe preţioase, pe care mulţimea nu vrea să le piardă. Retrage—te deci. Nu ar fi normal să obligi istoria să scrie într—o zi că încăpăţînarea prostească a unui cîine a fost de ajuns să răstoarne un imperiu. Vrei un loc la curtea mea ? Să fii paznicul cărnurilor la palat ? Spune, ce sarcină să—ţi ofer, ca Excelenţa Voastră să binevoiască să se îndepărteze ?

Buldogul nu se mişca. Mederic crezu că—l cîştigase, momindu—l cu un titlu oficial ; se prefăcu că

vrea să coboare. Cu siguranţă că buldogul nu era ambiţios, căci începu din nou sa urle, repezindu—se spre copac.

—Să te ia dracul ! şopti Mederic.

Nemaiavînd ce spune, îşi scotoci buzunarele. Acesta e un mijloc prin care oamenii reuşesc în general în raporturile dintre ei. Dar, apucă—te să—i arunci o pungă cu bani unui cîine, decît dacă vrei doar să—i faci un cucui. Mederic nu era, de altfel, omul care să ţină bani la ciorap. în sinea lui, considera banii absolut inutili, întrucît trăise întotdeauna din schimbul în natură. Descoperi ceva mai bun decît un pumn de bănuţi, adică găsi o bucată de zahăr. Cum eroul meu era din firea lui foarte mîncăcios, nu trebuie să te mire această descoperire. Ţin să observi cum amănuntele acestei povestiri se împletesc atît de firesc, încît par adevărate.

Mederic, ţinînd bucata de zahăr între două degete, o arătă cîinelui, care—şi deschise botul fără să stea pe gînduri. Atunci, urmăritul coborî încet. Cînd ajunse aproape de pămînt, lăsă să—i cadă prada ; cîinele o prinse din zbor, o înghiţi dintr—o dată şi, fără să—şi lingă botul, se repezi spre Mederic.

—Ah ! banditule, strigă acesta urcîndu—se repede pe cracă, îmi mănînci zahărul, şi vrei să mă muşti ! Ei, grozavă educaţie mai ai. După cît se vede, este elevul fidel al egoismului stăpînilor săi ; slugarnic în faţa lor şi mereu flămînd de carnea trecătorilor.

VII.UNDE SIDONIU DEVINE VORBĂREŢ

Era gata să continue pe acest ton, cînd deodată auzi în spatele lui înălţîndu—se un vuiet surd, asemănător rostogolirii îndepărtate a unei cataracte. Nici o adiere de vînt nu clintea frunzele ; rîul din vecinătate curgea mult prea încet, pentru a—şi permite asemenea glume. Mirat, Mederic îndepărtă ramurile, uitîndu—se întrebător în zare. în primul moment nu văzu nimic; în acea parte, cîmpia se întindea cenuşie şi goală, un fel de şes ce se desfăcea din colină în colină, pînă spre munţii cu care se învecina. Vuietul creştea însă mereu, şi de aceea se uită mai atent. Atunci, observă ivindu—se dintr—un clin de pămînt o stîncă cu o formă ciudată. Stînca aceasta — căci era greu s—o iei drept altceva decît o stîncă — avea exact forma şi culoarea unui nas, dar a unui nas colosal. îndreptat cu disperare spre cer, acest nas părea tulburat în liniştea sa de o mare durere. Cu siguranţă, zgomotul venea de a acest nas.

După ce examina cu atenţie stînca, Mederic şovăi un moment, nevenindu—i să—şi creadă ochilor. în sfîrşit, venindu—şi de—acasă, nu se mai îndoi :

—Hei ! micuţul meu ! strigă el mirat, de ce dracu' se plimbă singur pe cîmpie nasul tău ? Să mor, dacă nu—i gata să se prăpădească de plîns ca un viţel dus la tăiere !

La auzul acestor cuvinte, nasul — de necrezut, dar împotriva oricăror aparenţe stînca nu era altceva decît un nas — începu să se mişte într—un mod jalnic. Se întîmplă ceva ca o surpare de teren. Un bloc de piatră lung, cenuşiu, ce semăna destul de mult cu un obelisc imens, culcat pe pămînt, se zvîrcoli, ridicîndu—se dintr—un capăt, îndoindu—se din celălalt. Apăru un cap, apoi se contura un piept — totul pus pe două picioare care, deşi nemăsurate, tot picioare s—ar fi numit în toate limbile, oricît de vechi sau de moderne.

Sidoniu, îndreptîndu—şi membrele, se aşeză în capul oaselor, cu mîinile la ochi, cu genunchii depărtaţi. Plîngea în hohote, de ţi se rupea inima.

—Of ! Of ! spuse Mederic, ştiam eu că nu—i pe lume altul decît micuţul meu care să aibă un nas cu asemenea aspect. Un nas pe care—l cunosc cum cunosc clopotniţa din satul meu. Hei ! bietul meu frăţior, avem deci şi noi necazuri mari. Îţi jur că vroiam să lipsesc cel mult zece minute; dacă mă găseşti după zece ore, vina o poartă doar soarele şi tufele încărcate cu mure. Le vom ierta. Ia aruncă—l cît colo pe buldogul ăsta : vom sta mai liniştiţi de vorbă.

Sidoniu, plîngînd întruna, întinse braţul, apucă buldogul de ceafă, îl răsuci o clipă în aer şi—l zvîrli schelălăind şi zvîrcolindu—se, drept în cer, cu o viteză de mai multe mii de leghe pe secundă. Mederic simţi cea mai mare plăcere văzînd această ascensiune. Urmări animalul cu privirea. Cînd îl văzu că intră în sfera de atracţie a lunii, bătu din palme, felicitîndu—şi tovarăşul că, în sfîrşit, populase acest satelit, spre marea fericire a viitorilor astronomi.

—Spune, micuţul meu, zise el sărind la pămînt, ce fac oamenii noştri ?

La această întrebare, Sidoniu izbucni şi mai tare în gemete, clătinînd din cap şi mînjindu—şi faţa de lacrimi.

—Ei, reluă Mederic, oare oamenii noştri au murit ? I—ai măturat oare de pe faţa pămîntului într—o clipă de plictiseală, gîndindu—te că pot fi alungaţi ca şi monarhii ?

—Frate, frate, plînse în sughiţuri Sidoniu, supuşii noştri s—au purtat urît.

—Adevărat ?

—S—au înfuriat pentru nimic.

—Bădăranii !

—...şi m—au dat afară...

—Mizerabilii !

—...aşa cum nici un senior nu a alungat un lacheu.

—Ia te uită unde stătea aristocratul !

La fiecare pauză, Sidoniu scotea un oftat adînc. Cînd ajungea la capătul frazei, nu—şi mai putea stăpîni emoţia, şi izbucnea din nou în plîns.

—Micuţul meu, reluă Mederic, fără îndoială, pentru un stăpîn este jalnic să fie dat afară de supuşii săi, dar nu văd de ce să fii atît de trist. Dacă durerea ta nu mi—ar dovedi o dată mai mult sufletul tău minunat şi neştiinţa ta despre relaţiile sociale, te—aş certa că te—ai mîhnit pentru o întîmplare atît de banală. într—una din zilele următoare vom citi istoria ; şi vei vedea că este un vechi obicei al mulţimii de a trata cu brutalitate pe prinţii pe care nu—i mai doreşte. în ciuda spuselor unora, Dumnezeu n—a avut niciodată ciudata fantezie de a crea o specie anume, în scopul de a impune fiilor săi stăpîni aleşi de el din tată în fiu. Să nu te miri deci dacă cei conduşi vor să devină la rîndul lor conducători, pentru că orice om are dreptul de a avea această ambiţie. Asta te ajută să poţi privi mai logic nefericirea ta. Hai, şterge—ţi lacrimile. Ele ar fi bune pentru un om slab, un vanitos nutrit cu laude, care şi—a uitat meseria de om, exercitînd—o prea mult timp pe cea de rege ; dar noi, monarhii da ieri, ştim încă să mergem, fără o altă escortă decît umbra noastră, şi să trăim sub soare, neavînd drept regat decît ţarina de sub picioarele noastre.

—Ei, răspunse Sidoniu cu un glas plîngăreţ, vorbeşti în dodii. Ce mai încoace şi—ncolo, îmi plăcea meseria de rege. Mă băteam cu pumnii, îmbrăcam în fiecare zi hainele de sărbătoare, dormeam pe fînul proaspăt. Poţi spune orice, eu vreau să plîng.

Şi plînse ; apoi, oprindu—se deodată în mijlocul unui hohot, spuse :

—Uite cum s—au petrecut lucrurile...

—Micuţul meu, îl întrerupse Mederic, devii vorbăreţ : disperarea nu—ţi prieşte.

—Azi—dimineaţă, pe la orele şase, în timp ce visam nevinovat, m—a trezit o larmă mare. Am deschis un ochi. Mulţimea care—mi înconjura culcuşul părea foarte agitată, aşteptînd trezirea mea pentru a auzi vreo cugetare aleasă. Bine, mi—am spus eu, asta—i treaba lui Mederic ; să mai dorm puţin. Şi am adormit din nou. După cîteva minute, am simţit cum supuşii mei mă trag respectuoşi de colţul cămăşii regeşti. A trebuit să—mi deschid amîndoi ochii. Mulţimea devenea nerăbdătoare. Ce—o fi făcînd fratele meu Mederic ? mi—am zis eu, prost dispus. Şi, gîndind aşa, m—am aşezat în capul oaselor. Văzînd asta, oamenii care mă înconjurau au scos un murmur de satisfacţie. Mă înţelegi, frate ? Nu—i aşa că ştiu să povestesc cînd se iveşte prilejul ?

—Perfect, dar dacă ai să povesteşti în ritmul acesta, nu termini nici pînă mîine. Ce vroia mulţimea?

—Ah ! uite, cred că nu am înţeles prea bine. Un bătrîn s—a apropiat, trăgînd după el o vacă legată cu o sfoară. Mi—a aşezat—o la picioare, cu capul îndreptat spre mine. În dreapta şi în stînga animalului, de—o parte şi de alta, s—au format două grupuri ce—şi arătau pumnii unii altora. Cei din dreapta strigau: „E albă !" Cei din stînga : „E neagră !" Atunci bătrînul, făcînd multe plecăciuni, mi—a spus pe un ton umil : „Sire, este neagră, sau albă ?"

—Dar, întrerupse Mederic, asta era o înaltă filozofie. Vaca era neagră, micuţul meu ?

—Nu tocmai.

—Atunci era albă ?

—O ! nici aşa. De altfel, la început îmi păsa prea puţin de culoarea animalului. Era treaba ta să răspunzi, eu nu trebuia decît să privesc. Dar tu nu răspundeai. Eu, crezînd că—ţi pregăteşti discursul, eram gata să adorm din nou, pe furiş. Bătrînul, care se înclinase pînă la pămînt ca să primească răspiinsul meu,

simţind mîncărimi pe şira spinării, îmi tot repeta : „Sire, este albă, sau neagră ?"
—Micuţul meu, îţi dramatizezi povestirea, după toate regulile artei. Dacă voi avea timp, voi face din tine un autor de tragedie. Dar continuă.
—„Ah! leneşul! Îmi spusei, în sfîrşit, doarme regeşte." Între timp, mulţimea devenea din nou nerăbdătoare. Trebuia să te trezesc, cît mai încet posibil, fără ca să se observe. Mi—am strecurat degetul în urechea stingă; era goală. L—am strecurat în urechea dreaptă: tot goală. La aceste gesturi, mulţimea s—a supărat.
—Drace ! micuţul meu, nesocoteşti chiar într—atîta mimica ? A te scărpina în ureche înseamnă că eşti în încurcătură; şi tu, cînd trebuie să faci o judecată te scarpini în amîndouă !
—Frate, eram foarte tulburat. M—am sculat, fără să mai ţin seamă de nimeni, m—am scormonit tare prin buzunare, prin cele de la cămaşă, de la pantaloni, peste tot. Nimic în buzunarele din stînga, nimic în buzunarele din dreapta. Fratele meu Mederic nu mai era cu mine. Am sperat un moment să—l întîlnesc plimbîndu—se în vreo cută a hainei. Am căutat prin cusături, am controlat fiecare din ele. Nimic. Mederic nu mai era, nici în hainele mele şi nici în urechile mele. Mulţimea, uimită de aceste simple manevre, bănui fără îndoială că—mi caut motive prin buzunar ; aşteptă cîteva minute, apoi începu să mă huiduiască, fără nici un respect, ca şi cum aş fi fost ultimul dintre bădărani. Recunoaşte, frate, trebuia să ai cap serios ca să poţi scăpa teafăr dintr—o situaţie ca asta.
—Recunosc bucuros, micuţul meu. Şi vaca ?
—Vaca ! într—adevăr, vaca mă punea în încurcătură. Cînd am avut trista certitudine că va trebui să vorbesc în public, am făcut apel la cît mai mult bun simţ posibil, pentru a privi vaca şi a o vedea fără nici o părtinire. Bătrînul se sculase şi, strigînd cu o voce furioasă, începu iar să mă piseze cu întrebarea aceea a lui, reluată în cor de mulţime : „Este albă ? sau este neagră ?" În sufletul şi în conştiinţa mea, frate Mederic, ea era neagră şi albă, de amîndouă culorile împreună. Observam că unii o vroiau neagră, ceilalţi albă, şi tocmai aceasta mă frămînta.
—Eşti slab cuxduhul. micuţul meu. Culoarea obiectelor depinde de poziţia oamenilor. Cei din stînga şi cei din dreapta, ne—văzînd în acel moment decît o parte a vacii, aveau în egală măsură dreptate, înşelîndu—se în acelaşi timp. Tu, privind—o din faţă, o judecai sub un alt unghi. Era cel bun ? N—aş îndrăzni să spun, căci, observă, cineva aşezat la coadă ar fi putut emite a patra judecată, tot atît de logică precum primele trei.
—Ei ! frate Mederic, de ce filozofezi atîta ? Nu pretind să fiu singurul care are dreptate. Spun numai că vaca nu avea părul de o singură culoare. Era bălţată. Şi pot afirma cu siguranţă acest lucru, pentru că l—am văzut. Primul meu gînd era să comunic mulţimii acest adevăr care—mi sărea în ochi, şi am făcut—o cu amabilitate, avînd naivitatea să cred că hotărîrea mea era cea mai bună, căci ea trebuia să mulţumească toată lumea şi să nu supere pe nimeni.
—Ei şi ? Ai vorbit ?
—Puteam să tac ? Mulţimea era acolo, cu urechile ciulite, însetată să audă, precum pămîntul de apă după două luni de secetă. Hîtrii, văzîndu—mi aerul încurcat de prostănac, strigau că îmi pierise glasul... Mi—am răsucit de şapte ori fraza în gură ; apoi, închizînd pe jumătate pleoapele, desfăcînd braţele, am pronunţat aceste cuvinte cu tonul cel mai dulce posibil : „Iubiţii mei supuşi, vaca este şi neagră şi albă, de amîndouă culorile".
—Oh ! micuţul meu, la ce şcoală ai învăţat să faci un discurs dintr—o singură frază ? Ţi—am dat vreodată vreun exemplu rău ?
Aveai cu ce umple două volume, şi ai aruncat tot miezul observațiilor tale în treisprezece cuvinte ! Aş jura că au înţeles: discursul tău era jalnic !
—Te cred, frate. Deşi vorbisem foarte încet, toţi, bărbaţi, femei, copii, bătrîni şi—au astupat urechile, privindu—se îngroziţi, ca şi cum ar fi auzit tunetul descărcîndu—se deasupra capetelor lor; apoi au început să strige tare : „Ei ! care este bădăranul care—şi permite asemenea răgete ! Ni s—a schimbat regele. Acest om nu este stăpînul nostru blînd, a cărui voce suavă ne încînta urechile. Pleacă repede de aici, uriaş mojic, bun cel mult să ne sperii fetele cînd plîng. Auziţi, imbecilul, să declare această vacă şi albă, şi neagră ! Ba că—i albă, ba că—i neagră. Vrea să—şi bată joc de noi, afirmînd că este neagră şi albă ? Hai, şterge—o repede ! Oh, ce pereche de pumni nătîngi ! Cum îşi poartă de urît aceste podoabe, legănîndu—le prosteşte, ca şi cum n—ar şti ce să facă cu ele. Zvîrle—le, ca să fugi mai repede. Ne—ai vindeca, de a mai dori un rege, dacă am putea să ne vindecăm de această boală. Hai, şterge—o cît mai

repede ! Piei din regat ! De unde ne—a venit ideea să îndrăgim oamenii înalţi de mai mulţi stînjeni ? Nimic nu—i mai artistic alcătuit decît fiinţele mărunte. Vrem un om mititel !"

Sidoniu, amintindu—şi această scenă zgomotoasă, nu—şi putu stăpîni emoţia şi—l podidiră din nou lacrimile. Mederic nu mai scoase un ~cuvînt, căci „micuţul" său prieten cu siguranţă aştepta să fie consolat pentru a se întrista şi mai mult.

—Mulţimea, reluă el, după un moment de tăcere, mă împingea încet, în afara teritoriului. Mă retrăgeam pas cu pas, fără să mă gîndesc să mă apăr, nemaiîncercînd să—mi dezlipesc buzele, căutînd să—mi ascund pumnii care provocau asemenea huiduieli. Tu ştii că de felul meu sînt foarte timid, şi nimic nu mă supără mai mult decît să văd cum o întreagă gloată se preocupă de mine. Aşa că, atunci cînd am ajuns în plin cîmp, m—am hotărît pe dată: am întors spatele cîrtitorilor şi—am început să alerg cît mă ţineau picioarele. Fuga mea i—a supărat mai tare decît se supăraseră cu două minute înainte, cînd mă retrăgeam încet. M—au făcut laş, mi—au arătat pumnul, uitînd că riscau să—mi amintesc de ai mei, şi sfîrşiră prin a da cu pietre în mine cînd ajunsesem prea departe, pentru a mai putea pune mîna pe mine. Vai, frate Mederic, iată prin ce întîmplări jalnice am trecut !

—Ei, curaj ! răspunse cu înţelepciune Mederic. Să ne sfătuim. Ce—ai zice să le administrăm o uşoară pedeapsă, nu ca să revină la îndatoririle lor faţă de noi — căci în fond nu sînt obligaţi să ne păstreze dacă nu le sîntem pe plac — ci pentru a le arăta că oameni ca noi nu pot fi daţi afară, fără ca acei care o fac să nu fie pedepsiţi. Ce—ai zice de o scurtă aversă de palme ? !

—O ! spuse Sidoniu, asemenea pedepse se citesc în istorie ?

—Da. Uneori regii distrug un oraş, alteori oraşele decapitează regii. E o gingaşă reciprocitate. Dacă asta te poate distra, îi vom bate pe cei pentru care ne băteam ieri.

—Nu, frate, n—ar fi o treabă bună. Fac parte din categoria celor cărora nu le place să mănînce puii din coteţ.

—Bine, micuţul meu. Drept moştenire, să ne facem regretaţi de regele care ne va urma. De altfel, acest regat era prea mic ; nu te puteai mişca fără să—i treci hotarele. Ne—am distrat destul cu fel de fel de fleacuri. Trebuie să căutăm cît mai repede Ţara celor Fericiţi, care este o împărăţie mare, unde vom domni liniştiţi. Mai ales că mergem împreună. Vom folosi cîteva dimineţi pentru a ne desăvîrşi educaţia, pentru a ne face o idee precisă despre această lume, din care vom guverna o parte. Ne—am înţeles, micuţul meu ?

Sidoniu nu mai plîngea, nu mai gîndea, nu mai vorbea. Pentru o clipă, lacrimile îi treziseră gîndirea în creier şi cuvintele pe buze.. Acum toate pieriseră dintr—o dată.

—Ascultă, şi nu răspunde, adăugă Mederic; vom sări peste regatul nostru de ieri, şi ne vom îndrepta pre Orient, în căutarea regatului nostru de mîine.

VIII.DRĂGĂLAŞA FLOARE A PRIMĂVERII, REGINA ŢĂRII CELOR FERICIŢI

A venit timpul, Ninon, să—ţi povestesc minunăţiile Ţării celor Fericiţi. Iată amănuntele pe care Mederic le deţinea de la o pasăre, un căldăraş, prietenul lui.

Ţara celor Fericiţi este situată într—o lume pe care geografii nu au putut—o încă descoperi, dar pe care au cunoscut—o inimile bune din toate timpurile, pentru că o vizitaseră de nenumărate ori în vis. Nu pot să—ţi spun nimic despre mărimea ei, înălţimea munţilor, lungimea fluviilor ; hotarele ei nu sînt bine stabilite şi pînă astăzi în această ţară norocoasă ştiinţa geometriei constă în a măsura pămîntul în parcele mici, după nevoile fiecărei familii. Floarea Primăverii nu domneşte veşnic, aşa cum ai putea crede, floarea are spinii ei, cîmpia este presărată cu stînci mari ; înserările sînt urmate de nopţi întunecate, după care zorile sînt albe. Rodnicia, climatul sănătos, suprema frumuseţe a acestui ţinut provin din admirabila armonie, din echilibrul savant al elementelor. Soarele coace fructele pe care ploaia le—a făcut să crească ; noaptea odihneşte ogorul muncii ce rodeşte ziua. Niciodată cerul nu pîrjoleşte recolta, niciodată frigul nu opreşte rîurile în drumul lor. Nici un element nu este învingător ; totul se echilibrează pentru a contribui la ordinea universală, astfel încît această lume, în care intră în egală măsură toate influenţele contrarii, să fie o lume a păcii, a dreptăţii şi a datoriei.

Ţara celor Fericiţi este foarte populată ; de cînd ? nu se ştie... O natură armonioasă, mereu aidoma cu ea însăşi, a influenţat caracterul locuitorilor ; ei au, ca şi ea, un suflet bogat în simţiri, accesibil tuturor sentimentelor. Acest suflet, în care cea mai mică pasiune în plus ar aduce furtuni, se bucură de un calm de neclintit, prin justa repartiţie a atributelor sale.

Vezi tu, Ninon, nu—i vorba aici de îngeri, şi lumea lor nu este un paradis. Un visător din ţările noastre calde nu s—ar acomoda bine în aceste regiuni temperate, în care inima trebuie să bată cu o mişcare regulată, sub adierile unui aer curat şi călduţ. El ar dispreţui aceste zări liniştite, scăldate de o lumină albă, fără furtuni, fără amiezi cu soare orbitor...

La un astfel de popor nu pot exista ierarhii prea mari. Se mulţumesc să trăiască, fără să se separe în caste duşmane...

Deci, nici mici, nici mari, nici bogaţi, nici săraci ; fără demnitari, fără trepte sociale — unii sus, alţii jos, şi unii îmbrîncindu—i pe ceilalţi; o lume lipsită de griji, trăind într—o linişte afectuoasă şi înţeleaptă. Totuşi, la început, pentru a nu fi arătaţi cu degetul de către vecinii lor, îşi sacrificaseră ideile, numind un rege. Nu simţeau nevoia; n—au văzut în această măsură decît o simplă formalitate, chiar o modalitate ingenioasă de a adăposti libertatea lor la umbra unei monarhii. Au ales pe cel mai umil dintre cetăţeni, nici prea prost pentru a se înrăi cu timpul, dar suficient de inteligent pentru a se simţi fratele supuşilor săi. Această alegere a fost una din cauzele paşnicei prosperităţi a ţării. Odată luată această măsură, uitară încetul cu încetul că există un rege...

Încă de la naştere, drăgălaşa Floare a Primăverii dăduse mai multe dovezi în sprijinul menirii sale. Era făcută pentru a apăra pe cei slabi şi pentru a se dedica păcii şi dreptăţii. Nu—ţi mai spun că atunci cînd mama ei îi dădu viaţă, se văzu pe cer soarele strălucind mai tare şi mai multă voioşie pătrunse în inimi. Cu toate acestea, în ziua aceea rîndunelele de pe acoperiş au comentat evenimentul mai tîrziu decît de obicei. Dacă lupii n—au fost înduioşaţi, deoarece lacrimile de bucurie nu le stăteau în fire, oile ce treceau prin faţa uşii au behăit încet, privindu—se cu ochii umezi. Vieţuitoarele blînde din acel ţinut au trăit o mare emoţie care le—a alinat pentru o clipă trista condiţie de animale...

Culcată în leagănul ei, Floarea Primăverii, deschizînd ochii, îşi îndreptă primul său zîmbet mai întîi spre cîinele şi apoi spre pisica din casă, aşezaţi de—o parte şi de alta a pătuţului, cu o înfăţişare gravă, cum le stă bine unor înalţi dregători. îi curse prima ei lacrimă, întinzîndu—şi minutele spre o colivie unde cînta trist o privighetoare; cînd, pentru a o linişti, i se dădu fragila închisoare, o deschise şi—i reveni surîsul, văzînd cum pasărea îşi întinde larg aripile.

Nu—ţi pot povesti, zi cu zi, copilăria ei pe care şi—a petrecut—o punînd în apropierea muşuroaielor de furnici pumni de grîu, nu chiar la margine, pentru a nu lua lucrătoarelor bucuria de a munci, dar la o distanţă mică, spre a cruţa puterile acestor vietăţi micuţe. A făcut din tinereţea ei o lungă sărbătoare, satisfăcîndu—şi nevoia de bunătate, dîndu—i inimii continua bucurie de a împlini binele, de a ajuta pe cei nevinovaţi : vrăbioi şi cărăbuşi scăpaţi din mîinile băieţilor răi, capre alinate cu o mîngîiere pentru pierderea iezilor, animale domestice hrănite bine cu oase şi fierturi, fărîme de pîine puse pe acoperişuri, paie întinse pentru insectele naufragiate, binefaceri şi dulci cuvinte de toate felurile.

Ţi—am spus că a dovedit de mică multă înţelepciune. Mai întîi a fost la ea o pornire a inimii, dar care în curînd, trecînd prin judecata minţii, a devenit regulă de conduită. Nu numai bunătatea ei firească a făcut—o să iubească animalele, ci acel bun simţ, de care ne servim pentru a domina, a avut pentru ea rara menire de a—i dărui mai multă căldură sufletească, ajutînd—o să înţeleagă cît de mare nevoie au fiinţele să fie iubite. Cînd mergea pe poteci cu fetiţele de vîrsta ei, îşi împărtăşea uneori aceste principii şi era un spectacol încîntător să—l vezi pe acel înţelept cu buze roz, de o naivitate gravă, explicînd discipolilor noul ei crez, care te învaţă să întinzi mîna, pe lume, fiinţelor celor mai năpăstuite. Spunea adesea că altădată îi fusese foarte milă gîndindu—se la animalele fără grai, ce nu ne pot spune păsurile lor ; în primii ani, îi era teamă că, trecînd pe lîngă ele, cînd le era foame sau sete, se poate îndepărta fără să le ajute, lăsîndu—le astfel impresia născătoare de ură că e o fetiţă răutăcioasă, lipsită de inimă. De aici, spunea ea, venea toată neînţelegerea între făpturile de pe pămînt, de la om şi pînă la vierme; nu—şi înţeleg deloc graiul, se dispreţuiesc pentru că nu se cunosc destul spre a se ajuta ca nişte fraţi.

Adesea, în faţa unui bou mare care—şi aţintea asupra ei, ore întregi, ochii săi trişti, căutase cu îngrijorare ce putea să dorească această biată făptură ce se uita la ea cu atîta mîhnire. Dar acum, în ceea ce o privea, nu—i mai era teamă că poate fi considerată rea. Cunoştea graiul fiecărui animal ; datora această însuşire prieteniei cu dragii ei nefericiţi, care o învăţaseră, în timpul orelor îndelungate petrecute

împreună. Cînd era întrebată cum se deprind atîtea mii de graiuri, pentru a pune capăt oricărei neînţelegeri, ea răspundea cu un surîs blînd : „Iubiţi animalele, şi le veţi pricepe".

De altfel, raţionamentele ei nu erau prea profunde : cugeta cu inima, fără să se complice cu idei filozofice pe care nu le cunoştea. Modul său de a vedea era deosebit prin faptul că, în secolul nostru plin de vanitate, nu considera omul ca singura operă a creaţiei. Ea îndrăgea viaţa sub toate formele ; vedea fiinţele — de la cele mai umile pînă la cele mai puternice — împovărate de suferinţă ; în această frăţie a lacrimilor, nu putea deosebi pe cei ce au un suflet, de cei cărora nu li—l acordăm. Doar piatra o lăsa insensibilă; şi încă, în timpul gerurilor aspre din ianuarie, se gîndea la aceste biete pietre cărora trebuie să le fie atît de frig pe şosele. Ea îndrăgise animalele, aşa cum ne ataşăm de orbi şi de muţi, pentru că nu văd şi nu vorbesc. Se ducea să caute fiinţele cele mai nenorocite, din nevoia de a iubi.

Fireşte, nu avea ideea prostească să creadă în existenţa unui om ascuns sub pielea unui măgar sau a unui lup ; acestea sînt invenţii absurde ce le putea avea vreun filozof, dar nu puteau intra în capul bălai al unei fetiţe. Iată încă un egoist perfect, înţeleptul care a declarat că iubeşte animalele, pentru că animalele sînt oameni deghizaţi ! Ea, din fericire, considera animalele pur şi simplu drept animale. Le iubea în felul ei naiv, gîndindu—se că ele trăiesc, că simt bucuria şi durerea la fel ca noi. Le trata drept surori, înţelegînd însă deosebirea ce există între fiinţa lor şi a noastră, dar spunîndu—şi de asemenea că dîndu—li—se viaţa, au fost create pentru a fi ocrotite...

Întrucît oamenii se declarau foarte mulţumiţi, ea se consacră fericirii gîzelor şi leilor. Astfel îşi împlinea nevoia de a iubi.

Trebuie să spunem că clacă în oraşe domnea înţelegerea, nu se întîmpla acelaşi lucru în pădure. Dintotdeauna, Floarea Primăverii încercase o tristă uimire văzînd războiul veşnic pe care—l desfăşoară acolo făpturile între ele. Nu—şi putea explica cum păianjenul sorbea sîngele unei muşte, iar pasărea se hrănea cu păianjenul. Unul din coşmarurile cele mai apăsătoare o cuprindea în timpul urîtelor nopţi de iarnă, cînd i se nălucea un fel de horă înspăimîntătoare, un cerc imens ce umplea cerurile, în care erau prinse toate jivinele devorîndu—se unele pe altele ; se învîrtea fără încetare, mînat de furia teribilului ospăţ. Groaza făcea să apară pe fruntea copilei o sudoare rece, cînd înţelegea că acest ospăţ nu se putea termina, că fiinţele se vor roti veşnic, în mijlocul ţipetelor de moarte.

Dar acesta era pentru ea un vis; iubita fetiţă nu era conştientă de legea firească a vieţii care nu poate exista fără moarte. Ea credea în puterea suverană a lacrimilor sale.

Iată frumosul proiect pe care—l făuri, în nevinovăţia şi bunătatea ei, pentru marea fericire a animalelor din regatul său.

Abia ajunsă stăpînă pe putere, puse să se cînte din trompete şi să se dea de veste la răscrucea fiecărei păduri, în ogrăzi şi în pieţele marilor oraşe, că orice animal ce se simţea obosit de vagabondaj va găsi azil sigur la curtea drăgălaşei Flori a Primăverii, în afară de aceasta, mai anunţa că oaspeţii, instruiţi în arta grea de a fi fericit, după legile inimii şi ale raţiunii, se vor bucura de o hrană abundentă, scutită de lacrimi. Şi cum iarna se apropia, hrana devenind rară, lupii slabi şi insectele friguroase, toate animalele domestice din ţinut, pisicile şi cîinii rătăcitori, în sfîrşit, vreo cinci pînă la şase duzini de animale sălbatice, curioase, răspunseră chemării tinerei regine.

Ea îi găzdui bine într—un hangar mare, dîndu—le toate bunătăţile, la care nici nu visaseră. Sistemul de educaţie era simplu ca şi sufletul ei; el consta din a—şi adora elevii, propovăduind exemplul dragostei reciproce. Pentru fiecare animal puse să se construiască despărţituri asemănătoare, fără să se sinchisească de faptul că natura le—a deosebit unele de altele. Le—a aşternut paie şi iarbă, a pus în fiecare adăpători curate, la înălţime potrivită, iar iarna le—a acoperit cu crengi şi vara cu frunze.

Dorind să—i facă pe fiecare să uite cît mai repede viaţa hoinară, cu bucuriile ei sălbatece, a împrejmuit, cu destul regret, hangarul cu gratii puternice, pentru a le ajuta la convertire, punînd astfel o barieră între spiritul de revoltă al animalelor din afară şi buna dispoziţie a protejaţilor săi. Dimineaţa şi seara le vizita, adunîndu—le într—o sală comună, unde le mîngîia după merit. Ea nu le ţinea discursuri lungi, dar le stimula la discuţii amicale despre fraternitate şi abnegaţie, încurajîndu—le pe cele care îi erau credincioase, mustrînd cu blîndeţe pe cele care ridicau prea mult glasul. Scopul ei era de a—i contopi încetul cu încetul într—un singur grup ; spera ca fiecare specie să—şi piardă graiul şi obiceiurile, să le conducă pe toate, pe nesimţite, la o unitate universală, amestecînd între ele, printr—o continuă convieţuire, diferitele moduri de a vedea şi de a auzi. Astfel, punea pe cei slabi între labele celor puternici, ajungea să facă să vorbească între ei greierele cu glas subţirel şi taurul ce sforăia cu nările larg

desfăcute; îi aşeza, alături de ogari, pe iepuri, iar vulpile, chiar în mijlocul găinilor. Dar măsura pe care o considera cea mai abilă a fost aceea de a servi în blidele tuturor una şi aceeaşi hrană. Această hrană neputînd fi nici carne, nici peşte, se compunea de obicei pentru toţi, zilnic, dintr—un blid cu lapte, mai mult sau mai puţin plin, după pofta oaspeţilor.

Totul fiind astfel orînduit, drăgălaşa Floare a Primăverii aşteptă rezultatele. Nu puteau fi decît bune, gîndea ea, întrucît mijloacele folosite erau ele însele excelente. Oamenii din ţara ei se declarau din ce în ce mai fericiţi, supărîndu—se de îndată ce vreun filantrop căuta să le demonstreze mizeria lor. Animalele, dimpotrivă, îşi mărturiseau nefericirea, în timp ce se străduiau să—şi făurească o fericire perfectă. Drăgălaşa Floare a Primăverii se socotea, fără îndoială, în această perioadă, cea mai bună şi cea mai mulţumită dintre regine.

Mederic nu ştia mai multe despre Ţara celor Fericiţi. Prietenul său *căldăruşul* lăsase să se înţeleagă că zburase într—o dimineaţă frumoasă, din hangarul ospitalier, fără să—i mărturisească motivul acestei fugi inexplicabile. Cinstit vorbind, această păsărică trebuie să fi fost o netrebnică răutăcioasă, căreia nu—i plăcea laptele, preferind soarele şi murele.

IX.ÎN CARE MEDERIC POPULARIZEAZĂ ŞTIINŢELE NATURII ŞI ALTE ŞTIINŢE OARECARE

ÎNTRE TIMP, uriaşul şi piticul treceau peste cîmpuri, hoinărind sub soare, dornici să ajungă la capătul drumului şi uitînd de sine la fiecare cotitură de potecă. Mederic se aşezase din nou în urechea lui Sidoniu; locuinţa îi convenea din toate punctele de vedere, găsindu—şi tot mai bine locul.

Cei doi fraţi mergeau la întîmplare. Mederic se lăsa dus după voia picioarelor lui Sidoniu, indiferent pe ce drum apucau ; şi cum aceste picioare măsurau fără greutate, dintr—un singur pas, douăzeci de grade dintr—un meridian terestru, în prima dimineaţă călătorii făcuseră de mai multe ori înconjurul pămîntului. Pe la prînz, Mederic, plictisindu—se să tot tacă, nu se putu stăpîni să parcurgă din nou mările şi continentele fără să—i dea tovarăşului său de drum o lecţie de geografie.

— Hei ! Micuţul meu, spuse el, în acest moment milioane de bieţi copii, închişi în săli reci, îşi omoară ochii şi mintea începînd să înveţe despre lume pe bucăţi prăpădite de hîrtie, vopsite cu albastru, verde, roşu, acoperite cu linii, cu nume bizare, ca şi cum totul ar fi o ştiinţă misterioasă. Este de plîns omul care nu poate vedea marile spectacole decît diminuate pe măsura sa. Cîndva, m—am uitat din întîmplare într—una din aceste cărţi ce se refereau la ţinuturile cunoscute, în douăzeci sau treizeci de file. Este o colecţie prea puţin recreativă, bună cel mult să îmbogăţească memoria copiilor. De ce să nu le deschizi cartea sublimă ce se întinde în faţa noastră, făcîndu—i să citească, dintr—o privire, imensitatea ei ! Din păcate, ţîncii mamelor noastre nu sînt atît de mari încît să poată cuprinde toată pagina... Ori, de vreme ce soartei îi place să ne pună sub ochi această frumoasă hartă naturală, vreau să profit de o asemenea rară favoare pentru a—ţi atrage atenţia asupra diferitelor feluri de a fi ale pămîntului.

—Frate Mederic, îl întrerupse Sidoniu, sînt un neştiutor, şi mi—e teamă că n—am să înţeleg. Dacă te oboseşte cîtuşi de puţin să vorbeşti, este mai bine pentru amîndoi să taci.

—Ca întotdeauna, micuţul meu, îmi spui o prostie. în acest moment sînt considerabil interesat să—ţi vorbesc despre cunoştinţele umane, căci să o şti, nu—mi propun nimic altceva decît să popularizez aceste cunoştinţe. Mai înainte de toate, ştii ce înseamnă să popularizezi ?

—Nu. Şi chiar dacă spun o nouă prostie, expresia pe care ai folosit—o mi se pare barbară.

—A populariza o ştiinţă, micuţul meu, înseamnă a o simplifica, pentru a o face cît mai pe înţelesul copiilor şi celor neştiutori. Iată ce se întîmplă: savanţii dispreţuiesc adevărurile ascunse sub draperii grele, şi le place mai mult adevărul gol—goluţ; copiii, judecind pe bună dreptate că studiile serioase vin la timpul lor, întotdeauna destul de devreme, continuă să se joace pînă la vîrsta cînd pot urca drumul greu al ştiinţei fără să fie legaţi la ochi; cei săraci cu duhul, vorbesc de cei ce nu au înţelepciunea să—şi astupe urechile, ascultă cînd mai bine, cînd mai rău popularizările foarte frumoase şi le bagă cu ghiotura în cap, peste măsură, ceea ce—i prosteşte cu totul. Astfel, nimeni nu profită de această idee eminamente generoasă, care constă în a pune ştiinţa la îndemîna tuturor, nimeni altcineva decît cel mult popularizatorul. El a făcut un tur de forţă. Nu este cuviincios să mă împiedici să fac un tur de forţă,

micuţul meu, dacă am vanitatea de a dori să fac asta.
—Vorbeşte, frate Mederic, discursurile tale nu mă împiedecă la mers.
—Iată nişte vorbe înţelepte. Micuţul meu, te rog să priveşti puţin mai atent la cele patru puncte ale orizontului. De la această înălţime nu distingem oamenii, fraţii noştri, putem lua uşor oraşele lor drept o mulţime de pietre cenuşii, azvîrlite în fundul unor cîmpii sau pe panta colinelor. Pămîntul văzut astfel oferă un spectacol de o stranie măreţie : ici stînci cu creste înalte, colo băltoace de apă în gropi ; apoi, din cînd în cînd cîteva păduri ce aştern pete închise pe albeaţa solului. Această privelişte oferă frumuseţea imenselor orizonturi ; dar omul va găsi întotdeauna mai mult farmec să contemple o colibă rezemată de un şir de stînci, avînd în faţa porţii un trandafir sălbatec şi un fir de apă;

Sidoniu se strîmbă auzind acest detaliu poetic, dar Mederic continuă :
—Se spune că, la intervale mari, cutremure înspăimîntătoare sfarămă continente, ridică oceanele, schimbă orizonturile. Un nou act începe în marea tragedie a Eternităţii. în acest moment, mă închipui privind una din lumile anterioare, pe vremea cînd geografii nu existau. Munţi fericiţi, fluvii bogate, oceane calme, trăiţi în pacea miilor voastre de secole, fără nume în faţa naturii, forme trecătoare ale unui pămînt ce poate se va schimba mîine. Micuţul meu prieten şi cu mine vă privim de sus de tot şi nu ne sinchisim de mărimea valurilor, de înălţimea munţilor şi nici de diferitele temperaturi ale ţinuturilor. Ciuleşte urechea, Sidoniu, că fac popularizare mai mult ca oricînd, sînt în miezul geografiei fizice şi a globului. Pentru Veşnicie, va trebui să existe tot atîtea lumi diferite cîte transformări vor avea loc. Trebuie să înţelegi aceasta. Dar omul, făptură a unei epoci, nu—şi poate închipui pămîntul decît într—un singur fel de existenţă. De la apariţia omului, priveliştea nu s—a schimbat ; este tot aşa cum apele ultimului potop au lăsat—o strămoşilor noştri. Iată treaba mea mult simplificată. Noi avem de studiat numai liniile imobile, o anumită configuraţie clară şi sigură. Memoria privirii va fi de ajuns. Uită—te, şi vei deveni învăţat. Harta este frumoasă şi cred că eşti destul de deştept pentru a deschide ochii.
—Îi deschid, frate, văd oceane, munţi, rîuri, insule şi mii de alte lucruri. Chiar cînd cobor pleoapele, le mai revăd în noapte. Asta trebuie să fie ceea ce ai numit memoria privirii..:

Mederic şi Sidoniu nu se opreau pentru a sta de vorbă. Devreme ce, la urma—urmei, singurul lor scop era acela de a descoperi Ţara celor Fericiţi, ei coborau pe glob dinspre miazănoapte spre miazăzi, îl străbăteau din est spre vest, fără să—şi permită cea mai mică oprire. Acest mod de a căuta o împărăţie avea, desigur, mari avantaje, dar nu s—ar putea spune că era lipsit de necazuri. Sidoniu încă din ajun se expunea la guturai şi degeraturi, trecînd fără tranziţie de la căldurile copleşitoare ale tropicelor la vînturile glaciale ale ploilor. Ceea ce îl contraria mai mult era brusca dispariţie a soarelui, cînd intra dintr—o emisferă în alta. Nici o conferinţă de popularizare nu i—ar fi putut explica acest fenomen ce—i producea, din cauza apariţiei şi dispariţiei luminii, iritarea ochilor, la fel ca într—o cameră în care ai ridica şi ai lăsa brusc jaluzelele. Din asta poţi să judeci cu ce paşi mergeau cei doi prieteni ai noştri. Cît priveşte pe Mederic, aşezat comod în urechea micuţului său prieten, tolănit mai bine decît pe pernele unei trăsuri cu arcuri moi, se îngrijea prea puţin de incidentele de pe drum, ferindu—se doar de frig şi de căldură..?

Cînd călătorii intrară iarăşi în emisfera luminoasă, Mederic scoase nasul afară, repetînd încă o dată : „Priveşte... iată suprema ştiinţă".

Spunînd aceasta, Mederic se caţără pe nasul lui Sidoniu, acest nas pe care—l comparase atît de bine cu clopotniţa din satul său. Se aşeză călare pe vîrf, cu picioarele în prăpastie ; apoi se lăsă puţin pe spate, privind, viclean şi zeflemitor, pe micuţul său prieten. În sfîrşit, ridică mîna dreaptă cu palma larg deschisă, apăsă uşor cu degetul mare propriul său nas şi, întorcîndu—se spre cele patru puncte cardinale, salută pămîntul, agitînd degetele în aer, cum nimeni pe lume nu ar fi putut s—o facă mai, elegant.
—Ei, asta—i ! Spuse Sidoniu, nu sînt neştiutori cei pe care—i considerăm astfel. Mulţumesc mult pentru cîte mi—ai spus.

X.DIFERITE INTÎLNIRI STRANII ŞI NEPREVĂZUTE, PE CARE LE AVURĂ SIDONIU ŞI MEDERIC

Cum se lasă seara, Sidoniu se opri dintr—o dată. Spun seara, dar mă exprim greşit. Momentele pe care le numim seară şi zi nu există pentru oamenii care urmează soarele în mersul lui, făcînd să fie zi şi

noapte după voinţa lor. într—adevăr, călătorii noştri alergau prin lume de circa douăsprezece ceasuri.
—Mă mănîncă pumnii, spuse Sidoniu.
—Scarpină—te, micuţul meu, răspunse Mederic. Nu—ţi pot oferi altă uşurare. Dar spune—mi, educaţia nu ţi—a îmblînzit firea bătăuşă ?
—Nu, frate. La drept vorbind, meseria mea de rege m—a dezgustat de dat palme. Oamenii pot fi omorîţi foarte uşor.
—Iată, micuţul meu, omenia bine înţeleasă. Ei ! mergi odată ! Ştii doar că sîntem în căutarea Ţării celor Fericiţi.
—Ştiu eu ? ! Sîntem oare într—adevăr în căutarea ei ?
—Dar cum ! nu facem decît asta. Nimeni n—a mers mai drept la ţintă. îţi mărturisesc că această Ţară a celor Fericiţi trebuie, pur şi simplu, să fie situată astfel încît ne scapă mereu privirilor.. Poate ar fi bine să întrebăm care e drumul.
—Da, frate, să fim atenţi pe ce drum apucăm, dacă vrem să. ne ducă undeva.

În acel moment, Sidoniu şi Mederic se aflau pe un drum mare, nu departe de un oraş. în ambele părţi se întindeau parcuri imense, împrejmuite cu ziduri potrivit de înalte, peste care treceau ramuri de pomi fructiferi, încărcate cu mere, pere, piersici apetisante la vedere şi care ar fi fost suficiente să asigure desertul unei armate.

În timp ce înaintau, au zărit, rezemat de zid, un bătrîn cu înfăţişare sărăcăcioasă. Cînd se apropiară, bietul om se sculă, tîrîndu—şi picioarele şi tremurînd de foame.
—Fie—vă milă, oameni buni, spuse dînsul..
—Vrei milostenie ? îi strigă Mederic. Nu ştiu, prietene, unde o poţi găsi. Te—ai rătăcit, oare, ca şi noi ? Ţi—am fi recunoscători dacă ai putea să ne arăţi Ţara celor Fericiţi.
—Fiţi milostivi, domnii mei ! repetă cerşetorul. N—am mîncat de trei zile.
—N—ai mîncat de trei zile ! spuse mirat Sidoniu. N—aş putea face la fel.
—N—a mîncat de trei zile ! repetă Mederic. Ei, prietene, de ce să încerci o astfel de experienţă ? Este universal recunoscut că trebuie să mănînci ca să trăieşti.

Bătrînul se aşeză din nou lîngă zid şi îşi frecă mîinile, închizînd ochii de slăbiciune.
—Mi—e tare foame, spuse el încet.
—Dar nu—ţi plac nici piersicile, nici perele, nici merele ? întrebă Mederic.
—Îmi place totul, dar n—am nimic.
—Bine, prietene, dar ce, eşti orb ? întinde mîna. Acolo, deasupra nasului tău, este o piersică minunată, care ţi—ar da laolaltă şi băutură, şi mîncare.
—Această piersică nu este a mea, răspunse săracul.

Cei doi prieteni se priviră uluiţi de acest răspuns, neştiind dacă să rîdă sau să se supere.
—Ia ascultă, bătrîne, nouă nu ne place ca cineva să—şi bată joc de noi. Dacă ai făcut rămăşag să mori de foame, cîştigă—ţi—l în voie. Dar dacă, dimpotrivă, vrei să trăieşti cît mai mult, mănîncă şi mistuie întins la soare.
—Domnule, răspunse cerşetorul, văd că nu sînteţi din partea locului. Altfel aţi şti că poţi să mori de—a binelea de foame, fără să faci nici un rămăşag. Aici, unii mănîncă, alţii nu. Te afli într—o clasă sau în alta, după cum din întîmplare te—ai născut. De altfel, această stare de lucruri este acceptată de toţi. Probabil veniţi de foarte departe dacă vă miraţi.
—Uite ce poveşti neobişnuite ! Şi cîţi sînteţi cei ce nu mîncaţi ?
—Mai multe sute de mii.
—A! frate Mederic, întrerupse Sidoniu, această întîlnire mi se pare dintre cele mai stranii şi neprevăzute. Niciodată n—aş fi crezut că se pot găsi pe pămînt oameni care să trăiască fără să mănînce. Deci nu mi—ai spus totul în conferinţa ta de popularizare ?
—Micuţul meu, n—am ştiut această particularitate. O recomand naturaliştilor drept o nouă trăsătură distinctă ce deosebeşte specia umană de alte specii animale. înţeleg acum că în această ţară piersicile nu sînt ale tuturor...

Cerşetorul îşi reluase zîmbetul său blînd şi sfîşietor. Sta să se prăbuşească, fără a mai gîndi la nimic, lăsîndu—se în voia cerului. Bîlbîi din nou, cu vocea lui tărăgănată :
—Milostenie, bunii mei domni !

—Milostenia, bătrînule, spuse Mederic, ştiu unde s—o găsesc. Această piersică nu este a ta, şi tu nu îndrăzneşti să o iei, dînd ascultare astfel legilor ţării tale, supunîndu—te ideii de respect al proprietăţii, pe care ai supt—o odată cu laptele mamei tale. Acestea sînt principiile lumii în care trăieşti şi care trebuie adînc sădite în oameni, dacă doresc ca eşafodajul acestei societăţi ce se clatină să nu se prăbuşească la primele atacuri ale spiritului de cercetare. Eu, care nu fac parte din această societate care refuză orice fraternitate cu fraţii mei, pot încălca legile sale, fără a dăuna cu nimic nici legilor, nici credinţelor ei morale. Ia deci acest fruct, mănîncă—l, biet nenorocit. Dacă păcătuiesc, o fac cu bucuria inimii.

Vorbind astfel, Mederic. culese piersica şi o oferi cerşetorului. Acesta apucă fructul pe care—l privi cu nesaţ. Apoi, în loc să—l ducă la gură, îl aruncă peste zid, în grădină. Mederic îl privi fără să se mai mire..

Sidoniu merse cîţiva paşi, cu inima îndurerată că abandona astfel un biet muritor de foame. De altfel, nu încerca să—şi explice purtarea nenorocitului, dîndu—şi seama că trebuie să fie mai om decît era pentru a rezolva o asemenea problemă. La plecare, culese piersica; privea acum în faţa lui, căutînd cu ochii vreun sărac mai puţin scrupulos căruia să i—o dea.

Cum se apropiau de oraş, zări ieşind pe una din porţi un alai de nobili bogaţi ce însoţeau o litieră în care se afla tolănit un. bătrîn. Cînd ajunse la zece paşi de dînsul, văzu că bătrînul nu avea mai mult de patruzeci de ani, vîrsta nu—i putuse ofili trăsăturile şi nici albi părul. Cu siguranţă că nenorocitul murea de foame, după faţa lui palidă şi slăbiciunea ce—i moleşea mădularele.

—Frate Mederic, spuse Sidoniu, oferă—i piersica acestui nevoiaş. Nu înţeleg cum îi lipsesc toate, culcat în catifele şi mătase. Dar arată aşa de prost, încît nu poate fi decît un sărac.

Mederic gîndea ca şi micuţul său prieten.

—Domnule, spuse el politicos omului din litieră, cu siguranţă că nu aţi mîncat azi—dimineaţă. Viaţa are şi ea ciudăţeniile ei.

Omul deschise ochii pe jumătate.

—Nu mai mănînc de zece ani, răspunse el.

—Ce spuneam eu ! strigă Sidoniu. Nenorocitul !

—Vai ! reluă Mederic, trebuie să fie o suferinţă îndoită, să—ţi lipsească pîinea în mijlocul acestui lux ce te înconjoară. Ia, prietene, ia această piersică şi potoleşte—ţi foamea.

Omul nici măcar nu deschise ochii, mulţumindu—se să ridice din umeri.

—O piersică... spuse el. Vedeţi dacă le este cumva sete purtătorilor mei. Azi—dimineaţă, servitoarele mele, fete frumoase, cu braţele goale, au îngenunchiat în faţa mea, oferindu—mi coşuri cu fructe pe care abia le culeseseră din livezile pe care le am. Mireasma acestei hrane mi—a făcut rău.

—Dar nu eşti un cerşetor ? îl întrerupse nedumerit Sidoniu.

—Cerşetorii mai mănîncă uneori. V—am spus că eu nu mănînc niciodată.

—Şi care este numele acestei boli grele ?

Mederic, care înţelesese în ce consta nenorocirea acestui „nevoiaş" împodobit cu bijuterii şi dantele, se simţi obligat să—i răspundă lui Sidoniu.

—Această boală este cea a bieţilor milionari, spuse el. Nu are un nume savant, pentru că leacurile nu au nici un efect asupra lor ; ea se vindecă cu o porţie bună de sărăcie. Micuţul meu, dacă acest senior nu mănîncă nimic, este pentru că are prea mult de mîncat.

—Bine ! strigă Sidoniu, iată o lume ciudată de—a binelea ! Dacă nu mănînci, cînd n—ai piersici, înţeleg pînă la un punct, dar ca să nu mai mănînci, cînd ai livezi cu pomi fructiferi, refuz să accept acest lucru ca ceva logic. În ce ţară absurdă ne aflăm ?

Omul din litieră se sculă pe jumătate, trezit din plictiseala lui de naivitatea lui Sidoniu.

—Domnule, răspunse el, vă aflaţi în plină civilizaţie. Deşi fazanii costă foarte scump, cîinii mei nu mai vor să—i mănînce. Dumnezeu să vă ferească de ospăţurile acestei lumi ! Mă duc la o femeie de treabă pe care o cunosc, ca să încerc să mănînc o felie de pîine neagră. Înfăţişarea voastră voioasă mi—a făcut poftă de mîncare.

Omul se culcă din nou, şi alaiul se puse încet în mişcare. Sidoniu, urmărindu—l cu ochii, ridică din umeri, clătină din cap, pocni din degete, dînd astfel semne clare de dispreţ şi de uimire. Apoi păşi peste oraş ţinînd mai departe în mînă piersica pentru care îi fusese atît de greu să găsească cui s—o dea de

pomană.

După vreo zece paşi, Sidoniu simţi o uşoară oprelişte la piciorul stîng. Crezu că pantalonii săi se agăţaseră de nişte mărăcini. Dar, aplecîndu—se, rămase uimit ; era un om cu o înfăţişare hrăpăreaţă şi crudă ce—i împiedeca mersul. Acest om cerea pur şi simplu călătorilor să—i dea punga cu bani.

Sidoniu nu mai vedea însă pe drum decît cerşetori înfometaţi; milostenia lui de dată recentă era nerăbdătoare să se manifeste. Neauzind bine somaţia omului, îl apucă de ceafă, ridicîndu—l la înălţimea feţei lui, pentru a putea discuta mai uşor.

—Hei, amărîtule, îi spuse el, nu ţi—e foame ? Îţi dau cu plăcere această piersică, dacă—ţi poate alina suferinţele.

—Nu mi—e foame, răspunse banditul, care nu se simţea la largul lui. Am ieşit dintr—o circiumă bună, unde am băut şi mîncat pe trei zile.

—Atunci, ce mai vrei ?

—Ce treabă aş face, dacă i—aş jefui pe trecători doar ca să le iau piersicile ? Dă—mi bani.

—Bani ? ! Şi ce să faci cu ei, dacă nu—ţi va fi foame trei zile ?

—Vreau să fiu bogat.

Sidoniu, uluit, îl luă pe Mederic în cealaltă mînă. Îl privi grav.

—Frate, îi spuse el, oamenii din această ţară s—au înţeles să—şi bată joc de noi. Dumnezeu nu poate să fi creat fiinţe cu atît de puţin bun simţ. Iată acum un imbecil care, fără să—i fie foame, opreşte pe trecători pentru a le cere punga cu bani, un nebun ce are poftă de mîncare şi care încearcă să o piardă devenind bogat.

—Ai dreptate, răspunse Mederic, toate astea sînt ridicule. Dar pari să nu fi înţeles ce fel de cerşetor ţii acolo, între degetele tale. Hoţii îşi fac o meserie din a primi doar pomana pe care o iau singuri.

—Ascultă, spuse atunci Sidoniu tîlharului, mai întîi află că nu vei avea banii mei, şi asta pentru un motiv bine întemeiat. Apoi, consider corect să—ţi aplic o uşoară pedeapsă. Chibzuind bine, ceea ce trebuie, aceea voi face ; nu pot să te las să mănînci în linişte, cînd am părăsit acum cîteva clipe un nenorocit murind de foame. Fratele meu Mederic într—o zi îmi va citi codul penal, ca să revin să te spînzur conform legii. Azi, mă mulţumesc doar să—ţi spăl mutra ta urîtă în băltoaca de colo, de la picioarele mele. Să bei pentru trei zile, prietene.

Sidoniu îşi desfăcu degetele, şi hoţul căzu în băltoacă. Un om cinstit s—ar fi înecat ; ticălosul scăpă înotînd.

Călătorii, fără să se mai uite în urmă, continuară să meargă, Sidoniu ţinîndu—şi mai departe piersica, Mederic reflectînd la ultimele trei întîlniri.

—Micuţul meu, spuse el deodată, văd că acum îţi ordonezi destul de corect frazele. Niciodată nu ai vorbit aşa de bine.

—Oh ! răspunse Sidoniu, este doar o obişnuinţă cu care te deprinzi. Nu mă mai bat, ci vorbesc.

—Taci, te rog, vreau să—ţi împărtăşesc nişte cugetări serioase. Refac în gînd trista societate ce ne—a apărut în faţa ochilor în mai puţin de o oră : un om cinstit murind de foame, un pungaş cu burta plină pentru trei zile, unul care are puterea, lovit de neputinţă. Din toate se degajă o mare învăţătură.

—Fără învăţături, fie—ţi milă, frate ! Vreau să cred doar că azi am întîlnit oameni dintr—un soi deosebit, care nu au fost descrişi încă de nici un călător.

—Te înţeleg, micuţul meu. Am citit destule amănunte în cărţile vechi. Există ţări unde locuitorii n—au decît un ochi în mijlocul frunţii, altele unde au corpul pe jumătate om, pe jumătate cal, altele unde capul şi pieptul sînt dintr—o bucată. Fără îndoială, noi traversăm, în acest moment, o regiune în care locuitorii au mintea în călcîie, ceea ce—i împiedecă să judece sănătos lucrurile şi face ca faptele şi vorbele lor să fie deosebit de absurde. Aceştia sînt monştrii. Omul este o fiinţă superioară.

—Asta—i adevărat, frate Mederic, ne aflăm în ţara monştrilor. Uite ! Vezi cum vine spre noi acest al patrulea cerşetor pe care—l aşteptam ? Este oare destul de zdrenţăros, destul de slab, destul de flămînd, destul de înspăimîntat ? Cu siguranţă că acesta calcă pe sufletul lui, aşa cum spuneai adineaori.

Omul care înainta mergea pe marginea prăpastiei, făcînd, fără să fie obligat, minuni de echilibristică. Venea cu mîinile la spate, cu nasul în vînt, bietul său corp înotînd într—o îmbrăcăminte subţire. Chipul lui exprima nu ştiu ce amestec neobişnuit de fericire deplină şi de suferinţă. Părea să viseze, cu burta goală, la un mare ospăţ.

—Nu mai înţeleg nimic din lumea asta, reluă Sidoniu, dacă, acest vagabond nu—mi primeşte piersica.

Moare de foame, şi nu—mi pare nici netrebnic, nici om cinstit. Totul este să i—o ofer politicos. Frate Mederic, ocupă—te tu de această treabă delicată.

Mederic coborî pe pămînt. Cînd ajunse pe vîrful pantofului lui Sidoniu, omul îl zări.

—Oh ! ce gîză frumoasă ! Prietene, bei rouă, te hrăneşti cu flori ?

—Domnule, răspunse Mederic, apa curată îmi face rău, şi nu pot suporta parfumul fără dureri de cap.

—Ei ! gîza vorbeşte ! Excelentă întîlnire ! Mă salvezi de la o mare foame, amabil scarabeu.

—Deci, mărturiseşti că ţi—e foame ?

—Foame ? ! Am spus asta ? Desigur, mi—e foame mereu.

—Ai mînca cu plăcere o piersică ?

—Piersica este un fruct pe care—l stimez pentru pielea sa catifelată. Mulţumesc, nu o pot mînca. Am cu totul altceva în gînd. în sfîrşit, am găsit ceea ce caut de o oră.

—Asta—i bună, spuse Sidoniu enervat, ce mai căutai, domnule înfometat, dacă nu o bucată de pîine?

—Bun ! strigă nenorocitul, o a doua descoperire ! Un uriaş în carne şi oase. Domnule uriaş, căutam o idee.

La acest răspuns, Sidoniu se aşeză pe marginea drumului, prevăzînd explicaţii îndelungi.

—O idee ? Ce fel de mîncare este asta ?

—Domnule uriaş, continuă omul fără să răspundă, sînt poet din născare. Trebuie să ştiţi că mizeria este mama geniului. Deci mi—am aruncat banii în rîu. Din acea zi fericită, las în voia proştilor trista grijă de a—şi căuta hrana. Eu, care nu mă mai ocup de acest amănunt, caut de—a lungul drumului idei. Mănînc cît mai puţin posibil, ca să am cît mai multe idei geniale. Nu vă irosiţi mila, plîngîndu—mă, nu mi—e foame cu adevărat decît atunci cînd nu—mi găsesc ideile dragi. Adineaori, văzîndu—l pe micul dumneavoastră prieten cu o înfăţişare atît de curtenitoare, mi—au venit în gînd două sau trei strofe splendide ; un metru armonios, rime bogate, o întorsătură finală de cel mai ales spirit, închipuiţi—vă cît sînt de satisfăcut. Apoi, cînd v—am zărit, cinstit vorbind, m—am temut de consecinţele unui asemenea praznic. Aveam în mînă o antiteză, o bună şi frumoasă antiteză, cea mai fină materie pentru un poet. Vedeţi de ce n—aş putea accepta piersica dumneavoastră.

—Doamne ! strigă Sidoniu, după un moment de tăcere, cu siguranţă că această împărăţie este mai absurdă decît îmi închipuiam. Iată alt soi de nebun.

—Micuţul meu, răspunse Mederic, acesta este un nebun, dar un nebun nevinovat, un cerşetor cu suflet generos, dînd oamenilor mai mult decît primeşte. Simt ca şi el cum îmi plac marile drumuri şi frumoasa vînătoare de idei. Să plîngem sau să rîdem dacă vrei, văzîndu—l mare şi ridicul, dar te rog să nu—l rînduim alături de cei trei monştri dinainte.

—Pune—l unde vrei, frate, reluă Sidoniu prost dispus. Am rămas cu piersica, iar aceşti patru imbecili mi—au tulburat într—atît părerile despre bunurile de pe pămînt, încît nici nu mai îndrăznesc să muşc din ea.

Între timp, poetul se aşezase pe marginea drumului, scriind cu degetul în praf. Un zîmbet frumos îi lumina chipul slab, dînd trăsăturilor sale obosite o expresie copilărească. în visul său, auzi ultimele cuvinte ale lui Sidoniu. Şi, ca şi cum s—ar fi trezit, spuse:

—Domnule, această piersică vă stinghereşte într—adevăr ? Daţi—mi—o mie. Ştiu în apropiere un tufiş îndrăgit de vrăbiile din împrejurimi. Mă duc să las acolo darul vostru, şi vă asigur că nu va fi refuzat. Mîine voi lua sîmburele şi—l voi sădi undeva pentru vrăbiile ce vor veni în primăverile viitoare.

Luă piersica şi începu din nou să scrie.

—Micuţul meu, spuse Mederic, iată că ne—am dat obolul. Ca să fii cu cugetul împăcat, vreau să observi că dăm vrăbiilor ceea ce aparţine vrăbiilor. în ce ne priveşte, întrucît omul nu se bucură de o hrană providenţială, vom încerca să nu mai mîncăm ceea ce ne va trimite cerul. Trecerea noastră prin această ţară ne—a stîrnit în minte întrebări noi şi triste. Le vom studia în curînd. Pentru moment, să ne mulţumim cu căutarea Ţării celor Fericiţi.

Poetul scria mereu, culcat în praf, cu capul gol sub arşiţa soarelui.

—Hei, domnule ! strigă Mederic, aţi putea să ne arătaţi drumul spre Ţara celor Fericiţi ?

—Ţara celor Fericiţi ? răspunse poetul, ridicînd capul, nici nu puteaţi întreba pe cineva mai nimerit. Mă duc adesea în acel ţinut.

—Ei cum ! O fi prin apropiere ? Am colindat lumea toată fără să—l găsim.

—Ţara celor Fericiţi, domnule, este pretutindeni şi nicăieri. Cei ce merg pe poteci cu ochii deschişi, cei ce—o caută ca pe un ţinut al pămîntului, întinzîndu—şi sub soare oraşele şi satele, vor trece mereu pe lîngă ea fără s—o descopere vreodată. Oricît de mare ar fi, ţine puţin loc pe acest pămînt.
—Şi care este drumul, rogu—vă ?
—Oh ! drumul este simplu şi drept. Oricare ar fi ţara în care vă aflaţi, la nord sau la sud, distanţa rămîne aceeaşi, şi dintr—un pas îi treceţi graniţa.
—Bine, întrerupse Sidoniu, asta e ceea ce mă interesează. în ce direcţie trebuie să fac pasul ?
—În oricare direcţie, v—am spus. Lăsaţi—mă să vă călăuzesc. Mai înainte de toate, închideţi ochii. Bine. Acum ridicaţi piciorul.

Sidoniu, cu ochii închişi, cu piciorul în aer, aşteptă o secundă.
—Puneţi piciorul jos, porunci din nou poetul. Aşa, aţi ajuns, domnilor.

Acesta nu se clintise din culcuşul său de praf, terminîndu—şi liniştit strofa.

Sidoniu şi Mederic se aflau chiar în mijlocul Ţării celor Fericiţi.

XI.O ŞCOALĂ MODEL

— Am ajuns la liman, frate ? întrebă Sidoniu. Sînt obosit, am nevoie de un tron ca să mă aşez.
—Să mergem înainte, micuţul meu, răspunse Mederic. Trebuie să ne cunoaştem regatul. Ţara mi se pare liniştită. Cred că aici în fiecare dimineaţă ne vom scula tîrziu. în seara asta ne vom odihni.

Cei doi călători treceau prin oraşe şi sate, uitîndu—se în jurul lor. întrucît pămîntul îi întristase, găseau o descătuşare în zarea limpede, în mulţimea liniştită din acest colţ pierdut din univers. Am spus că Ţara celor Fericiţi nu era un rai cu rîuri de lapte şi miere, ci un tărîm de lumină blîndă şi de sfîntă linişte.

Mederic înţelese admirabilul echilibru al acestui ţinut. O rază mai puţin, şi s—ar fi făcut noapte ; o rază mai mult, şi lumina te—ar fi orbit...

Cum înaintau, el şi prietenul său găsiră în mijlocul cîmpiei un hambar închis cu gratii. Mederic recunoscu şcoala model întemeiată de drăgălaşa Floare a Primăverii pentru animalele ei dragi. De mult dorea să cunoască rezultatele acestei încercări de perfecţiune. Îl culcă pe Sidoniu la temelia zidului, apoi amîndoi sprijinindu—şi frunţile de gratii au putut privi şi urmări în amănunt o scenă stranie, care le desăvîrşi educaţia.

La prima vedere, n—au ştiut ce fiinţe ciudate aveau în faţa lor. Trei luni de alintări, de dădăceală reciprocă, de hrană frugală, făcuseră pe bietele animale să fie mereu hămesite de foame. Leii, chelboşi şi rîioşi, păreau ca nişte enorme pisici ale nimănui ; lupii ţineau capul plecat, mai slabi şi mai sfioşi decît cîinii rătăcitori. Cît priveşte celelalte animale cu constituţie mai delicată zăceau pe jos claie peste grămadă, lăsînd să li se vadă doar coastele ieşite în afară şi boturile alungite. Păsările şi insectele erau şi mai de nerecunoscut, pierzîndu—şi coloritul frumos din înfăţişarea lor. Toate aceste biete făpturi tremurau de frig şi de foame nemaifiind aşa cum fuseseră lăsate pe pămînt, dar altminterea perfect civilizate.

Pînă la urmă, cu încetul, Mederic şi Sidoniu au recunoscut diferitele animale. Cu tot respectul lor faţă de progres şi binefacerile instrucţiei, nu s—au putut stăpîni să nu deplîngă aceste victime ale binelui. Este trist să vezi cum se nimiceşte creaţia naturii.

Între timp, animalele şcolii model se tîrîseră gemînd în mijlocul hambarului, aşezîndu—se în cerc. Ele urmau să ţină sfat.

Un leu, ce—şi mai păstrase puţin suflu, luă primul cuvîntul :
—Prieteni, spuse el, cea mai scumpă dorinţă a noastră, a tuturor ce avem fericirea de a fi închişi aici, este să perseverăm pe drumul minunat al fraternităţii şi al perfecţiunii pe care—l urmăm cu rezultate remarcabile.

Un mormăit de aprobare îl întrerupse.
—Nu pot să fac altceva decît să vă prezint minunatul tablou al răsplăţii ce va fi acordată eforturilor noastre. Vom fi în viitor toţi ca unul, vom vorbi un singur grai, în timp ce sufletul fiecăruia va fi cuprins de bucuria supremă de a nu mai fi el şi de a nu şti ce este. Vă daţi seama de farmecul acelui ceas, cînd nu

vor mai exista deosebiri între noi, cînd toate făpturile vor avea aceleaşi gînduri, aceleaşi gusturi şi aceleaşi interese ? O ! prietenii mei, ce frumoasă şi veselă va fi ziua aceea !

Un nou mormăit dovedi satisfacţia unanimă a adunării.

—Întrucît dorim ca ziua îndeplinirii speranţelor noastre să vină mai repede, continuă leul, ar fi necesar să se ia unele măsuri urgente ca să mijească zorii ei. Regimul urmat pînă acum este, desigur, excelent, dar îl cred prea puţin substanţial. Înainte de toate, trebuie să trăim, iar noi slăbim mereu ; moartea nu va fi departe dacă, în scopul lăudabil de a ne hrăni sufletele, vom continua să neglijăm hrana trupurilor noastre. Gîndiţi—vă că ar fi absurd să încercăm să ajungem în paradisul de care nu ne—am putea bucura, prin însăşi natura mijloacelor folosite. Este necesară o reformă radicală. Laptele este o hrană foarte moralizatoare, cu o digestie uşoară, ceea ce îmblînzeşte în mod deosebit moravurile; dar sînt de părere că rezum toate părerile spunînd că nu mai putem suporta mai departe laptele, fiindcă nimic nu este mai lipsit de gust şi că, la urma—urmei, trebuieşte ca masa noastră zilnică să fie mai variată şi mai puţin dezgustătoare.

Aceste cuvinte ale vorbitorului au fost primite cu adevărate ovaţii şi scrîşniri de măsele.

Era cunoscută ura împotriva laptelui din partea acestor vrednice animale ce trăiau de trei luni de zile numai cu astfel de hrană îndulcită. Blidul zilnic le făcea greaţă. Ce bună le—ar fi părut puţină fiere !

Cînd se făcu din nou linişte, leul reluă :

—Prieteni, subiectul dezbaterii noastre este deci stabilit. Ţinem sfat pentru a suprima laptele, pentru a—l înlocui cu un aliment care să ne îngraşe, care să ne ajute să gîndim bine. În consecinţă, fiecare din noi vom propune mîncarea noastră, şi apoi ne vom decide în favoarea celui care va reuni numărul cel mai mare de voturi. Acest fel de mîncare va fi, din acel moment, hrana noastră zilnică. Cred că este inutil să vă atrag atenţia asupra spiritului ce trebuie să vă conducă în alegerea voastră: acesta constă în renunţarea totală la gusturile noastre personale, şi căutarea unei hrane care să convină fiecăruia, oferind mai ales garanţii morale şi sanitare.

În acest punct al alocuţiunii, entuziasmul a fost la culme. Nimic nu—i mai plăcut decît să faci caz de morală dacă burta este umplută în prealabil. Acelaşi gînd şi o impresionantă unanimitate de sentimente anima adunarea.

Leul, dinspre partea lui, vorbea pe un ton umil şi binevoitor. Cu privirea plecată, şi—ar fi convertit pînă şi pe fraţii săi din deşert, într—atît oferea un spectacol edificator. Cu un gest, ceru auditorilor să fie atenţi şi sfîrşi cu aceste cuvinte :

—Dat fiind îndelungata mea experienţă, mă consider îndreptăţit să—mi dau primul cu părerea în această materie delicată. O voi face cu toată modestia ce se cuvine unui simplu membru al acestei adunări, dar şi cu toată autoritatea unui animal convins de menirea sa. Adică, îmi voi pierde orice speranţă în unitatea noastră viitoare, dacă felul de mîncare propus nu va fi acceptat în unanimitate. Din tot sufletul şi conştiinţa mea, reflectînd multă vreme la mîncarea cea mai potrivită, luînd în considerare interesul comun, declar şi afirm sus şi tare că nimic nu va mulţumi stomacul şi inima fiecăruia, ca o felie mare de carne în sînge, mîncată dimineaţa, o a doua felie la prînz, şi a treia seara.

Leul se opri la aceste cuvinte pentru a primi aplauzele pe care considera că le merită din plin. Era de bună credinţă, şi rămase uimit că n—au mormăit cu toţii, în semn de aprobare. Adio unanimitate ! Adunarea nu mai aproba cu o dăruire totală. Lupii şi alte animale sălbatice, păsările şi insectele pofticioase de sînge s—au entuziasmat pentru excelenta alegere. Dar celelalte diferite vietăţi ce trăiesc în cîmpii sau pe malul bălţilor dovediră, prin tăcerea şi înfăţişarea lor întristată, cît de puţină virtute civilizatoare acordau cărnii.

Trecură cîteva minute, pline de răceală şi nemulţumire. Riscul este mare cînd combaţi părerea celor puternici, mai ales atunci cînd vorbesc în numele fraternităţii. în sfîrşit, o oaie mai îndrăzneaţă decît surorile ei se hotărî să ia cuvîntul.

—Dacă tot sîntem aici, zise ea, pentru a ne spune deschis părerile, daţi—mi voie să mi—o spun pe a mea, cu toată naivitatea ce se potriveşte firii mele. Mărturisesc că nu am experimentat mîncarea propusă de fratele meu, leul ; poate să fie excelentă pentru stomac şi de o rară delicateţe de gust ; refuz să discut, acest aspect. Dar cred că această mîncare este vătămătoare în ce priveşte morala. Una din bazele cele mai puternice ale progresului nostru trebuie să fie respectul faţă de viaţă ; nu înseamnă că o respecţi dacă te hrăneşti cu corpuri moarte. Fratele meu, leul,, nu se teme că, mînat de entuziasmul său, va dezlănţui un

război fără sfîrşit, prin alegerea unei astfel de hrane zilnice, în loc să ajungă la acea unitate frumoasă despre care a vorbit în termeni atît de călduroşi ? Ştiu, sîntem animale vrednice ; nu se pune problema să ne mîncăm între noi. Departe de mine acest gînd rău ! întrucît oamenii declară că ne pot mînca, fără să înceteze de a fi suflete bune, fiinţe după chipul şi asemănarea Domnului, tot aşa şi noi putem mînca oamenii, rămînînd în acelaşi timp nişte animale cu simţăminte frăţeşti, ce tind spre o perfecţiune absolută. Totuşi, mă tem de tentaţiile rele, de forţa obişnuinţei, dacă într—o zi n—ar mai exista oameni. Aşa că n—aş putea vota pentru o hrană atît de imprudentă. Credeţi—mă, un singur fel de hrană ne convine, o hrană pe care pămîntul o produce din plin, sănătoasă, răcoritoare, uşor şi amuzant de căutat, variată la nesfîrşit. O, ce copioase ospăţuri, bunii mei fraţi ! Lucerna, legume, toate ierburile de pe cîmpuri, toate ierburile de pe munţi ! Vorbesc în cunoştinţă de cauză, fără gînd ascuns, neavînd decît nevinovata dorinţă de a trăi fără să ucid. Vă spun adevărul : numai hrănindu—ne cu iarbă putem fi uniţi. Oaia tăcu, observînd pe furiş efectul cuvîntării sale. Se pronunţară cîteva slabe adeziuni dinspre partea ce era ocupată de cai, boi şi alţi mîncători de grăunţe şi verdeţuri. Cît priveşte animalele care aprobaseră părerea leului, ele păreau că primesc noua propunere cu un deosebit dispreţ şi cu o strîmbătură de rău augur pentru orator.

Un vierme de mătase, cu vedere slabă şi lipsit de tact, luă atunci cuvîntul. Era un filozof auster, căruia îi păsa prea puţin de părerea altuia, propovăduind binele pentru bine.

—A trăi fără a omorî este o maximă frumoasă. Nu pot decît să aplaud concluziile surorii mele, oaia. Numai că sora mea mi se pare prea pofticioasă. în loc de un singur fel de hrană ea ne oferă cincizeci ; pare chiar să se complacă gîndindu—se la un prînz princiar, cu feluri numeroase şi gusturi diverse. Oare uită că sobrietatea, dispreţul faţă de lucrurile fine sînt virtuţi necesare animalelor ce se fălesc cu progresul ? Viitorul, unei societăţi depinde de hrană : a mînca puţin şi dintr—un singur fel, acesta este unicul mijloc de a grăbi apariţia unei civilizaţii înalte, puternice şi durabile. Propun deci, în ceea ce mă priveşte, de a veghea asupra apetitului nostru, şi mai cu seamă de a ne mulţumi cu un singur fel de frunze. Alegerea nemaifiind decît o treabă de gust, cred că voi mulţumi pe toată lumea alegînd frunza de dud.

—Ia uite, flecar bătrîn ! strigă pelicanul. Nu sîntem şi aşa destul de slabi ? Să mai riscăm şi colici, hrănindu—ne cu iarbă umedă ? înfrăţeşte—te cu oaia. Eu gîndesc ca fratele meu leul, doar că mi se pare că face o alegere regretabilă propunînd carnea în sînge. Carnea dă corpului puterea de a face binele, dar prin aceasta înţeleg carnea de peşte, albă, delicată; aceasta este o hrană cu un gust savuros, plăcută tuturor. În sfîrşit — şi acest ultim argument trebuie să vă convingă pe toţi — mările ocupînd pe glob o suprafaţă de două ori mai mare decît continentele, n—am putea avea o cămară mai mare. Fraţii mei vor înţelege aceste motive.

Dar fraţii se feriră să înţeleagă. Considerară bine—venit pentru a încheia dezbaterile să strige cu toţii odată. Cîte animale, atîtea păreri ; nici măcar două capete proaste să gîndească la fel, nici măcar două firi asemănătoare. Fiecare animal începu să gesticuleze, să peroreze, propunînd felul său de hrană, apărîndu—l în numele moralei şi al lăcomiei. Dacă stăteai să le asculţi, acceptînd soiurile de hrană propuse, lumea întreagă ar fi ajuns o tocană ; n—a existat nici o materie care să nu fie declarată excelentă, de la frunză pînă la lemn, de la carne pînă la piatră. Adîncă învăţătură cum spunea Mederic arătînd ce este pamîntul un făt ce nu trăieşte decît pe jumătate, în care viaţa şi moartea luptă în vremea noastră cu forţe egale.

În mijlocul hărmălaiei, un pisoi se străduia să facă adunarea să înţeleagă că dorea să comunice un adevăr hotărîtor. Dădu atît de bine din labe şi ţipă atît de tare, încît pînă la urmă se făcu puţină linişte.

—Hei, spuse el, bunii mei fraţi, fie—vă milă, încetaţi aceste discuţii ce mîhnesc sufletele duioase. Mi se rupe inima cînd văd această scenă groaznică ! Vai ! sîntem departe de acele moravuri blînde, de acele cuvinte înţelepte, pe care le caut, în ceea ce mă priveşte, din fragedă pruncie. Grozav subiect de ceartă : o hrană proastă, hărăzită unui trup supus pieirii. Ar trebui să vă vină mintea la cap. Atunci veţi rîde de furia voastră şi veţi lăsa baltă această poveste păcătoasă. Alegerea, mai mult sau mai puţin fericită, a unui aliment de nimic, nu merită să ne ocupe nici măcar o secundă. Să trăim aşa cum am trăit, neavînd grijă decît de reformele morale. Să filozofăm, bunii mei fraţi, şi să sorbim blidul nostru de lapte. La urma—urmei, laptele are un gust foarte plăcut ; îl consider superior felurilor de hrană cu care vreţi să—l înlocuiţi.

Aceste ultime cuvinte au fost primite cu urlete cumplite. Ideea nefericită a pisoiului sfîrşi prin a

înfuria animalele, amintindu—le de băutura fadă cu care—şi spălaseră măruntaiele timp de trei luni. Le apucă o foame cumplită, aţîţată de toată mînia lor. Natura lor învinsese. Uitară într—o clipă bunele relaţii ce trebuie să domnească între animale civilizate, şi pur şi simplu se luară de gît unii pe alţii. Cele ce aleseseră carnea, la capătul argumentelor, găsiră mai lesne să convingă prin exemplificări. Altele, neavînd la dispoziţie nici grăunţe, nici iarbă, nici peşte, nici o altă hrană pentru a se răzbuna, se mulţumiră să servească la răzbunarea fraţilor lor.

Timp de cîteva minute, avu loc un măcel îngrozitor. Numărul celor flămînzi scădea repede, fără să rămînă pe jos nici un rănit. Luptă simplă, în care nu se ştia unde cad morţii. Abia săturat, cei ce mîncase era mîncat. Toţi se îngrăşau reciproc ; ospăţul începea cu cei mai slabi, pentru a se termina cu cei mai puternici. După un sfert de oră, podeaua era curăţată. Doar zece sau douăsprezece animale sălbatice, aşezate pe labele dindărăt, se lingeau mulţumite pe bot, ghiftuite, cu ochii pe jumătate închişi, cu membrele moleşite...

—Mederic frate, spuse Sidoniu, iată în faţa noastră zece sau doisprezece ticăloşi, ce au pe conştiinţă o enormă povară de păcate. Au vorbit cît mai bine posibil, dar au acţionat ca nişte secături. Ia să vedem dacă nu mi—au ruginit pumnii.

Spunînd aceasta, izbi cu putere hambarul ; fu o lovitură nemaipomenită, ce nărui grinzile şi făcu ţăndări pietrele construcţiei. Fiarele ce mai rămăseseră, fiind singura speranţă de refacere a speciei lor, n—au măi scos un ţipăt. Mederic păru că se întristează la priveliştea acestei execuţii.

—Hei ! micuţul meu, de ce nu m—ai întrebat ? ! Iată o lovitură de pumn după care, ascultă—mă pe mine, vei fi trist şi vei avea remuşcări.

—Ce, n—am izbit bine ?

—Da, după ideea pe care ne—o facem despre bine. Dar, între noi fie vorba, şi asta o spun încet de tot, pentru a nu tulbura o credinţă ce mi se pare necesară, binele şi răul nu sînt creaţiuni umane ?. Un lup face chiar o faptă rea cînd mănîncă un miel ? Omul, prieten al mieilor, care i—ar duce o mîncare de legume, n—ar fi mai caraghios decît ar fi lupul vinovat ?... Există anumite legi ale naturii ce scapă judecăţii noastre şi cărora le—am dat numele urît de fatalitate. Noi vrem prosteşte să acţionăm uneori împotriva naturii...

—Mederic frate, vorbeşte mai limpede, altfel nu voi avea nici o remuşcare cu privire la pumnul pe care l—am tras.

—Înţeleg, micuţul meu. în fond, vreau cu tot dinadinsul să—ţi arăt că răul există ; ceea ce mă scuteşte să—ţi mai demonstrez că binele absolut este imposibil. De altfel, ruinele pe care ne aflăm sînt o dovadă. Dar spune—mi, vroiai să mănînci acele animale sălbatice ?

—Nici nu m—am gîndit. Nu—mi place vînatul mare.

—Atunci, micuţul meu, de ce le—ai omorît ?

La această întrebare, Sidoniu rămase cu gura căscată. Căută un răspuns, pe care nu—l găsi. în ochii săi mari, albaştri, se zugrăvi cea mai vie uimire. Apoi, ca un om care descoperă în sfîrşit un adevăr :

—Bine zici ! strigă el. Lovitura mea de pumn a fost absurdă...

XII.MORALA

Soarele tocmai dispăruse în spatele colinelor dinspre apus. Pămîntul acoperit de o uşoară umbră începuse să aţipească, visător şi melancolic. Deasupra zărilor se întindea un cer alb, lipsit de transparenţă. Există în fiecare seară un ceas de o adîncă tristeţe : nu—i încă noapte, căci lumina se stinge încet, ca şi cum i—ar părea rău ; şi omul, în acest rămas bun, simte în inimă o vagă îngrijorare, o imensă nevoie de speranţă. Primele raze ale dimineţii aduc cîntecul pe buze, iar ultimele raze ale soarelui umplu ochii de lacrimi. Este oare gîndul neîmplinirii, gîndul la munca ce trebuie. reluată mereu, părăsită fără încetare, este apriga dorinţă de viaţă, amestecată cu spaima faţă de odihna veşnică ? Este oare simţămîntul că toate lucrurile omeneşti se aseamănă cu această lentă agonie a luminii şi a zgomotului ?

Sidoniu şi Mederic se aşezară pe dărîmăturile hambarului. în locul unde se contopea pămîntul cu cerul, strălucea o stea deasupra crengilor negre ale unui stejar. Şi amîndoi priveau această licărire consolatoare, ce străpungea cu o rază de speranţă vălul întunecat al înserării.

O voce care suspina le readuse privirile pe potecă. Printre garduri, o văzură pe drăgălaşa Floare a Primăverii venind spre ei, ca o pată albă în întuneric. înainta cu paşi mărunţi şi părul despletit.

Se aşeză lîngă Mederic. Apoi, rezemîndu—şi capul pe umărul lui, zise :

—O, prietenul meu, ce rele sînt animalele.

Şi plîngea cu lacrimi mari, pe care le lăsa să—i alunece pe obraji, fără să le şteargă, stînd cu mîinile încrucişate.

—Bietele de ele, reluă ea, le iubeam ca pe nişte surori. Am crezut că prin mîngîierile mele le—am făcut să—şi uite dinţii şi ghearele. E oare atît de greu să nu fi crud ?

Mederic se feri să răspundă. Ştiinţa binelui şi a răului nu era făcută pentru această copilă.

—Spuneţi—mi, întrebă el, nu sînteţi dulcea Floare a Primăverii, regina Ţării celor Fericiţi ?

—Da, răspunse ea, eu sînt Floarea Primăverii.

—Atunci, iubita mea, şterge—ţi lacrimile. Am venit să te iau de soţie.

Floarea Primăverii îşi şterse lacrimile. Şi, punîndu—şi mîinile în mîinile lui Mederic, îl privi drept în faţă.

—Sînt doar o neştiutoare, spuse ea încet. Iată nişte ochi pătrunzători, de care totuşi nu mi—e teamă. în ei există o bunătate amestecată cu un fel de batjocură amară. Ai nevoie de mîngîierile mele, pentru a fi mai bun ?

—Am nevoie, răspunse Mederic. Am cutreierat lumea şi mă simt obosit...

Toţi trei, Floarea Primăverii, Sidoniu şi Mederic, tăceau. în jurul lor se aşternu o linişte nesfîrşită, umbre enorme, nedesluşite, preschimbau cîmpia într—un loc tenebros, cu valuri grele şi nemişcate ; deasupra capetelor lor, un cer fără lună, presărat cu stele — boltă neagră străpunsă de găuri aurite. Stînd pe ruinele şcolii model, fiecare cufundat în gîndurile sale, avînd lumea la picioare, cugetau în noapte. Floarea Primăverii, gingaşă şi zveltă, îşi trecuse braţele în jurul gîtului lui Mederic ; se strîngea la pieptul lui, cu ochii mari deschişi, privind în întuneric. Sidoniu, pe jumătate întins, ruşinat şi disperat, îşi ascundea pumnii şi se gîndea cu ciudă la el însuşi.

Deodată vorbi, iar vocea lui aspră avu un accent de nespusă tristeţe.

—Vai, frate Mederic, ce gol îmi este capul, din ziua cînd tu mi l—ai umplut cu gînduri ! Unde sînt lupii mei rîioşi pe care—i ucideam din toată inima, frumoasele mele lanuri cu cartofi pe care le însămînţau vecinii, prostia mea curajoasă, ce mă ferea de visuri urîte ?

—Micuţul meu, îl întrebă încet Mederic, îţi pare rău de plimbările noastre şi ştiinţa pe care ai dobîndit—o ?

—Da, frate. Am văzut lumea, şi nu am înţeles—o. Tu ai căutat să—mi dai primele cunoştinţe, dar lecţiile tale au avut ceva amar ce m—a tulburat. Cînd am pornit la drum, aveam convingeri înnăscute, o încredere în poftele mele naturale; acum, la sosire, nu—mi mai văd clar viaţa, nu mai ştiu nici unde să mă duc, nici ce să fac.

—Îţi mărturisesc, micuţul meu, că te—am instruit oarecum la întîmplare. Dar spune—mi, din această mulţime de cunoştinţe vînturate atît de imprudent nu—ți mai aminteşti unele adevăruri—adevărate şi practice ?

—Ei ! fratele meu Mederic, tocmai aceste frumoase adevăruri sînt cele ce mă necăjesc. Ştiu acum că pămîntul, fructele şi recoltele sale nu—mi aparţin numai mie ; merg pînă acolo încît să pun la îndoială dreptul meu de a mă distra strivind muştele de—a lungul zidului. N—ai putea să mă cruţi de cumplitul supliciu al gîndirii ? Lasă, te scutesc acum să—ţi ţii promisiunile.

—Ce—ţi făgăduisem, micuţul meu ?

—Să—mi dai un tron, pentru a—l ocupa, şi oameni, pentru a—i ucide. Bieţii mei pumni, ce să fac cu ei acum ? Sînt chiar aşa de inutili, atît de incomozi ? ! N—aş avea curajul să—i ridic nici măcar asupra unei musculiţe. Ne aflăm într—o ţară de înţelepţi, indiferenţi la grandorile şi mizeriile omeneşti ; fără război, fără curte regală şi aproape fără rege. Vai de noi. Iată—ne acum ajunşi o biată umbră de monarh. în aceasta stă, fără îndoială, pedeapsa ambiţiei noastre ridicole. Te rog, fratele meu Mederic, linişteşte—mi frământările minţii.

—Nu te îngrijora şi nu te nelinişti, micuţul meu, am ajuns la liman. Ne—a fost hărăzit să fim regi, dar acesta este un destin cu care ne vom consola. Călătoriile noastre au dus la minunatul rezultat de a ne schimba ideile iniţiale că rostul nostru este de a domina şi cuceri. În acest sens, domnia noastră la Albaştri a fost o ucenicie pe cît de aspră, pe atît de sănătoasă. Destinul îşi are logica sa. Trebuie să

mulţumim sorţii, pentru că, dacă nu ne—a putut cruţa de regalitate, ne—a dat un regat frumos, mare şi cît: se poate de roditor, în care vom putea trăi ca oameni cinstiţi. Ne vom cîştiga cel puţin libertatea, în calitate de rege onorific, fără să avem grijile funcţiei; vom îmbătrîni ca atare, bucurîndu—ne de coroana noastră ca nişte zgîrciţi, vreau să spun fără a o arăta nimănui ; astfel, viaţa noastră va avea un ţel nobil, acela de a ne lăsa supuşii în pace, iar răsplata noastră va fi tihna pe care ne—o vor da chiar ei. Lasă, micuţul meu, nu dispera. Ne vom relua viaţa fără griji, uitînd toate întîmplările urîte, toate gîndurile rele ale lumii prin care am trecut ; vom fi cu totul neştiutori şi nu ne va păsa decît de dragostea noastră. Pe domeniile noastre, iarna la soare, vara sub stejari, voi avea menirea să alint pe drăgălaşa Floare a Primăverii, în timp ce dînsa îmi va da două mîngîieri pentru una ; în vremea asta, tu, ca să nu mori de plictiseală punîndu—ţi pumnii la odihnă, vei ara cîmpul, îl vei semăna cu grăunţe şi vei secera grînele, vei culege viile ; astfel vom mînca pîinea şi vom bea vinul ce ne aparţine. Nu vom mai ucide niciodată, nici măcar pentru a ne hrăni. Numai respectînd aceste probleme consimt să fiu considerat savant. Ţi—am spus la plecare : „îţi voi croi o soartă atît de frumoasă, că şi peste o mie de ani lumea va mai vorbi de pumnii tăi". Căci plugarii timpurilor viitoare se vor minuna, străbătînd aceste ogoare ; văzînd rodnicia lor veşnică, îşi vor spune unii altora : „Aici a lucrat pe vremuri regele Sidoniu". Ţi—am prezis, micuţul meu, pumnii tăi trebuiau să fie pumni de rege ; numai că vor fi pumni de rege muncitor, cei mai frumoşi, cei mai rari ce pot exista.

La aceste cuvinte, Sidoniu nu—şi încăpu în piele de bucurie. Menirea sa, în viaţa lor comună, i se păru cea mai plăcută, întrucît solicita cît mai multă forţă.

—Zău, frate, strigă el, a gîndi este un lucru admirabil, cînd concluzia este înţeleaptă. Iată—mă pe deplin consolat. Sînt rege şi domnesc pe cîmpul meu. Nu se putea găsi ceva mai bun. Ai să vezi legumele mele superbe, grîul meu înalt ca stuful, recolta de struguri atît de bogată, încît să poată îndestula o provincie întreagă. M—am născut ca să mă lupt cu pămîntul. începînd de mîine, voi munci şi dormi la soare. Nu mă mai gîndesc la altceva.

Terminînd, Sidoniu îşi încrucişa braţele, lăsîndu—se furat de somn. Floarea Primăverii privea mereu în noapte, zîmbitoare, cu braţele în jurul gîtului lui Mederic, nemaiauzind decît bătăile inimii lui.

După un timp de tăcere, acesta spuse :

—Micuţul meu, nu—mi rămîne decît să mai ţin o cuvîntare. Va fi ultima, ţi—o jur. Se spune că orice povestire trebuie să aibă şi o morală. Dacă vreodată un biet amărît, sătul de atîta tăcere, îşi pune în cap să povestească surprinzătoarea istorie a peripeţiilor noastre, va face cititorilor săi cea mai proastă impresie, în sensul că întîmplările li se vor părea absurde, dacă vor fi depănate întocmai. Mi—e teamă chiar să nu fie omorît cu pietre, pentru cuvintele prea sincere şi purtările eroilor săi. Cum acest amărît se va naşte fără îndoială într—un tîrziu, într—o societate perfectă din toate punctele de vedere, indiferenţa şi tăgada lui vor jigni, pe bună dreptate, legitima mîndrie a concetăţenilor săi. Ar fi deci un act caritabil să căutăm, înainte de a părăsi scena, învăţămintele peripeţiilor noastre, pentru a ne scuti istoriograful de necazul de a fi luat drept mincinos. Totuşi, dacă va da cît de cît dovadă de puţină onestitate, iată ce va scrie pe ultima foaie :

„...Oameni buni ce m—aţi citit, va scrie amărîtul, nu vă pot da în amănunt cele cincisprezece sau douăzeci de învăţăminte ale acestei povestiri. Sînt pentru toate vîrstele, pentru toate clasele sociale. Ajunge doar să vă reculegeţi şi să daţi o justă interpretare cuvintelor mele. Dar adevărata morală, cea mai moralizatoare, cea pe care contez eu însumi să o utilizez pentru viitoarea mea povestire, este aceasta: cînd porneşti la drum spre Ţara celor Fericiţi, trebuie să cunoşti drumul, v—aţi lămurit ? Cu asta mă simt liniştit". Ei ! micuţul meu Sidoniu, nu aplauzi ?

Sidoniu dormea. Pe cer, se înălţase luna; o lumină blîndă umplea zările, albăstrind spaţiul, căzînd în pînze argintii din înălţimi, pe cîmpie. Întunericul se împrăştiase, liniştea domnea şi mai adîncă. Spaimei ceasului dinainte îi urmase o tristeţe senină. În prima rază argintie, Mederic şi Floarea Primăverii, îmbrăţişaţi şi nemişcaţi, au apărut în vîrful dărîmăturilor, în timp ce la picioarele lor stătea tolănit Sidoniu, peste care tremurau pete mari de lumină.

El deschise un ochi şi, pe jumătate adormit, spuse :

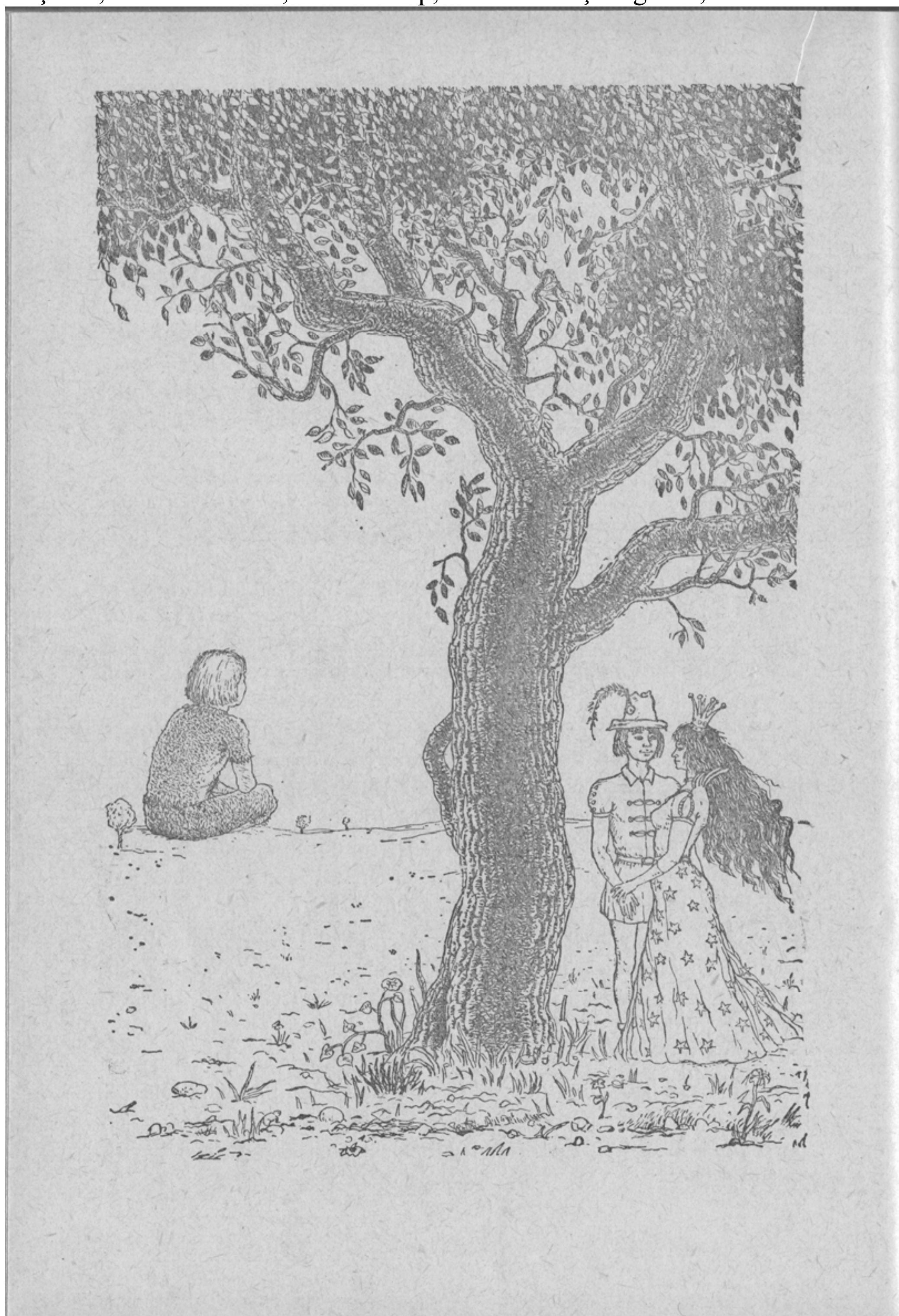
—Ia spune, Fratele meu Mederic, unde este fericirea ?

—Micuţul meu, răspunse Mederic, ia un hîrleţ.

—Înţeleg, spuse Sidoniu, dar unde este fericirea ?

Atunci Floarea Primăverii, îndoindu—şi braţul, se ridică încet, îşi ţuguie buzele şi—l sărută pe Mederic.

Sidoniu, mulţumit, adormi din nou, dînd din cap, răsucindu—şi degetele, mai năuc ca oricînd.

SĂTUCUL

I

Unde—i sătucul ? în ce ungher de pămînt îşi ascunde casele albe ? Sînt strînse în. jurul bisericii, în fundul unei văiugi, sau se înşiruie vesele una lîngă alta de—a lungul drumului mare ? Ori poate, aşezate

în trepte, se caţără pe un deal, precurn căpriţele zburdalnice, ascunzîndu—şi pe jumătate în verdeaţă acoperişurile roşii ?

Sătucul are un nume ce sună bine la ureche ? Este oare un nume drag, uşor de pronunţat de buzele unui francez, sau un nume nemţesc, aspru, plin de consoane, strident ca un croncănit de corb?

Şi se strînge recolta, se culeg strugurii, în cătun ? Este ţinutul griului, sau al vinului ?

În acest ceas, ce fac locuitorii pe ogoare, sub soarele puternic? Seara, la întoarcerea acasă, se opresc oare pe drum, pentru a îmbrăţişa cu privirea lanurile întinse, mulţumind cerului pentru anul îmbelşugat?

II

Mi—l închipui cu plăcere pe un deal. Se află acolo, ascuns atît de discret printre copaci, că din depărtare ar putea fi luat drept o îngrămădire de stînci prăbuşite, acoperite de iarbă şi muşchi. Dar printre ramuri iese fum ; pe o potecă ce coboară în pantă, copiii împing o roabă. Din cîmpie, îl priveşti cu o invidie plină de gelozie şi treci pe acolo, luînd cu tine amintirea acestui cuib abia întrezărit.

Nu, îl văd mai degrabă într—o luncă, pe malul unui rîu. Este atît de mic, încît o perdea de plopi îl ascunde de ochii oricui. Colibele sale, aidoma unor fete neprihănite care se scaldă, dispar printre răchitele de pe mal. Un capăt de pajişte verde îi serveşte drept covor; un gard viu îl împrejmuieşte din toate părţile, ca pe o grădină mare. Poţi trece pe lîngă el fără să—l vezi. Vocea spălătoreselor răsună precum cîntul unor păsărele. Nici un fir de fum. Doarme în pace, în fundul alcovului său verde.

Nici unul dintre noi nu—l cunoaşte. Oraşul vecin, abia dacă ştie de existenţa lui şi este atît de mic încît nici un geograf nu s—a sinchisit de el. Nu înseamnă nimic. Rostirea numelui său nu trezeşte nici o amintire. În mulţimea oraşelor, cu nume răsunătoare, este un necunoscut, fără istorie, fără să se bucure de glorie şi fără să aibă de ce să—i fie ruşine, trăieşte şters şi modest.

Şi de aceea, fără îndoială, sătucul surîde atît de blînd. Ţăranii lui îşi duc viaţa departe de lume ; puştii se tăvălesc pe taluz ; femeile torc la umbra copacilor. El, fericit în singurătatea lui, se bucură de seninul cerului. Este atît de departe de noroiul şi gălăgia marilor oraşe ! Raza lui de soare îi ajunge, bucuria îi e făcută din linişte, din modestie, din această perdea de plopi care îl ascunde de lumea întreagă.

III

Şi poate mîine, toată lumea va şti că sătucul există.

Ah, ce nenorocire ! Rîul va fi roşu, perdeaua de plopi va fi rasă de ghiulele. Căsuţele ruinate vor dezvălui disperarea mută a familiilor, cătunul va fi atunci celebru.

Nu se va mai auzi cîntul spălătoreselor, puştii nu se vor mai tăvăli pe taluz, nu vor mai exista recolte, nu va mai fi nici linişte, nici fericirea oamenilor simpli. Un nume nou în istorie, dar de victorie sau înfrîngere, o nouă pagină sîngeroasă, încă un colţ al ţinutului îngrăşat cu sîngele copiilor noştri.

Rîde, doarme, este neştiutor că—şi va da numele unui măcel, iar mîine va plînge, va răsuna în Europa horcăitul său de agonie. Apoi, va rămîne pe pămînt ca o pată de sînge. El, atît de vesel, atît de duios, se va înconjura cu un cerc de umbră sinistră, va vedea cum vizitatorii livizi de groază trec prin faţa ruinelor sale, aşa cum se trece prin faţa meselor de piatră de la morgă. Va fi blestemat.

Noi, fie că va fi Austerlitz sau Magenta, îl vom auzi răsunând în inimile noastre ca o goarnă. Şi dacă va fi Waterloo, va durui jalnic în memoriile noastre, ca bătăile unei tobe înfăşurată în pînză neagră, însoţind funeraliile naţiunii.

Cum îşi va mai regreta atunci malurile singuratece, ţăranii neştiutori, colţul său pierdut de lume, atît de departe de oameni, cunoscut doar de rîndunelele ce se întorceau în fiecare primăvară! Degradat, plin de ruşine, cu cerul acoperit de zborul corbilor, iar pămînturile mănoase duhnind a moarte, va trăi în veacuri, pentru totdeauna, ca un loc periculos, cu nume rău, unde două naţiuni s—au masacrat.

Cuibul iubirii, cuibul păcii, micul sat, nu va mai fi decît un cimitir, o groapă comună, unde mamele disperate nu vor putea să depună coroane.

IV

Franţa a presărat lumea cu aceste cimitire îndepărtate. In cele patru colţuri ale Europei, am putea să îngenunchem şi să ne rugăm. Locurile noastre de veşnică odihnă nu se numesc numai Pere—Lachaise,

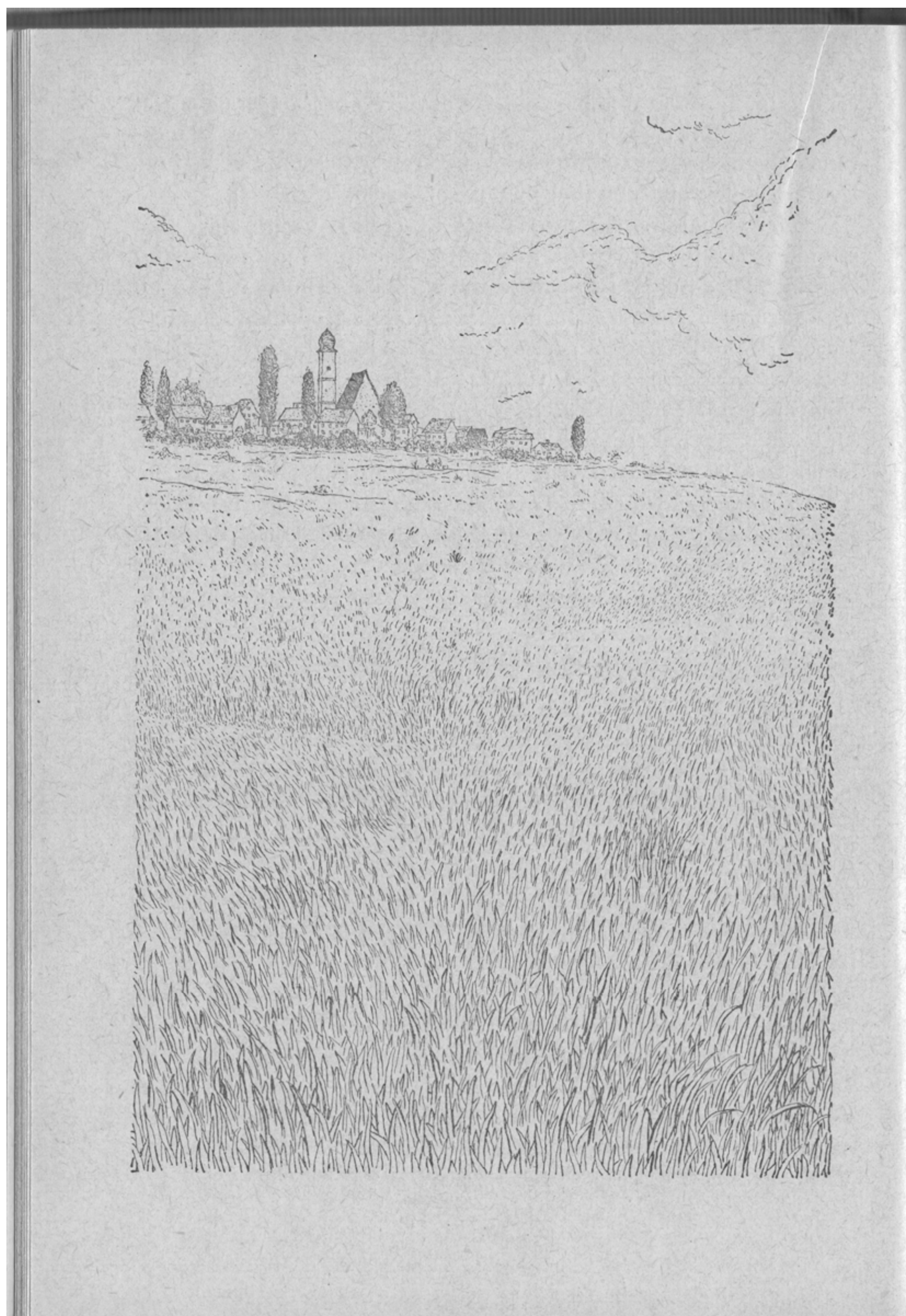
Montmartre, Montparnasse ; ele poartă şi numele tuturor victoriilor şi tuturor înfrîngerilor noastre. Sub cer, nu există un colţ de pămînt unde să nu doarmă un francez ucis, din China pînă în Mexic, din zăpezile Rusiei pînă în nisipurile Egiptului.

Cimitire liniştite şi pustii ce dorm adînc în pacea imensă de la ţară. Majoritatea, aproape toate, se deschid la marginea unor cătune, ale căror ziduri ce se năruie sînt încă pline de groază: Waterloo nu era decît o fermă, Magenta dacă număra vreo cincizeci de case. Un vînt îngrozitor a bătut asupra acestor locuri neînsemnate, iar silabele numelor lor, în ajun necunoscut, au căpătat un miros atît de puternic de sînge şi de pulbere, încît omenirea se va cutremura întotdeauna cînd le va simţi pe buze.

Gînditor, priveam o hartă a teatrului de război. Urmăream malurile Rinului, întrebam plaiurile şi munţii. Oare sătucul era la dreapta, sau la stînga fluviului ? Trebuia oare căutat în împrejurimile fortificaţiilor, sau mai departe, în vreun loc singuratec?

Atunci am încercat, închizînd ochii, să—mi închipui acea pace, acea perdea de plopi trasă în faţa caselor albe, acel petec de pajişte atins în treacăt de zborul rîndunelelor, acele cîntece ale spălătoreselor, acel pămînt virgin pe care războiul îl va sfîrteca şi căruia goarnele îi vor vesti brutal nimicirea în cele patru colţuri ale zării.

Unde este, oare, micul sat ?

AMINTIRI

XI

Ma duceam la versailles şi urcam străbătînd imensa curte a Mareşalilor — solitudine de piatră care îmi amintea adesea de întinderea pustie din Crau, cu marea ei de pietre ce se înverzeşte sub soarele puternic.

În iarna trecută, am văzut palatul în timp ce ningea, cu acoperişul său albăstriu, majestuos şi trist profilat pe cerul cenuşiu, ca şi cum ar fi fost palatul regal al frigului. Vara este şi mai trist, mai

melancolic şi mai părăsit, în aerul molcom, în mijlocul frunzişului îmbelşugat al copacilor din parc. In fiecare anotimp cald, trunchiurile bătrîne îşi refac frunzişul tînăr. Palatul este în agonie ; seva vieţii nu mai urcă în pietrele sale ce se fărîmiţează ; se apropie năruirea neîndurătoare, măcinînd colţurile, desprinzînd dalele, desăvîrşind ceas de ceas opera ei ucigaşă.

Locuinţele, cocioabe sau palate, au bolile lor care le fac să lîncezească şi să moară. Sînt ca acele făpturi viguroase şi pline de viaţă, care au o copilărie şi o bătrîneţe. Unele zdravene pînă la moarte, altele ostenite şi clătinîndu—se înainte de vreme.

Îmi amintesc de case aflate la marginea drumului, pe care le—am zărit din uşa vreunui vagon de tren: clădiri noi, pavilioane discrete, castele pustii, donjoane năruite. Şi toate aceste fiinţe de piatră îmi vorbeau, îmi povesteau despre sănătatea lor sau despre boala de care se stingeau. Cînd omul închide uşile, ferestrele, şi pleacă, sîngele casei se duce. Ea lîncezeşte cu anii la soare, cu faţa răvăşită ca a muribunzilor, apoi, într—o noapte de iarnă, vine o pală de vînt şi o doboară.

Palatul Versailles moare din cauză că este părăsit. A fost clădit mult prea vast pentru viaţa pe care omul o poate pune în el! Ar trebui un întreg popor de locuitori pentru a face să pulseze sîngele în aceste coridoare fără sfîrşit, în acest şir de încăperi imense. A fost marea greşeală a trufiei unui rege, care dorindu—l mult prea mare îl sorti încă de la început ruinei. Gloria lui Ludovic al XlV—lea n—a mai Umplut nici măcar încăperea în care a dormit, încăpere rece în care cenuşa sa regală nu adaugă astăzi decît încă puţin praf.

Urcam străbătînd curtea Mareşalilor, şi în dreapta, într—un colţ pierdut, am văzut pe bătrîna, legendara Plivitoare, care de cincizeci de ani încoace smulge iarba dintre pietrele caldarîmului. De dimineaţă pînă seara se află acolo, în mijlocul cîmpului de pietre, luptînd împotriva invaziei, împotriva valului de micsandre sălbatece şi de maci. Merge, plecată, căutînd în fiecare crăpătură, pîndind firele de iarbă, buruienile. îi trebuie o lună de zile pentru a merge dintr—un capăt al deşertului în celălalt. Iar în spatele ei, iarba creşte din nou, învingătoare, atît de deasă, atît de neîndurătoare, încît, atunci cînd îşi reia veşnica—i trudă, găseşte aceleaşi ierburi crescute din nou, aceleaşi colţuri de cimitir năpădite de flori bogate.

Plivitoarea cunoaşte flora acestor ruine. Ea ştie,că macii preferă sudul, că păpădiile cresc în nord, că micsandrelor le plac crăpăturile piedestalelor. Muşchiul de iarbă este o lepră ce se întinde peste tot. Există plante tenace, cărora degeaba le smulgi rădăcina : cresc mereu ; poate că acolo a căzut o picătură de sînge, un suflet rău trebuie să fi fost îngropat, aruncîndu—şi mereu deasupra pămîntului vîrfurile roşiatece ale spinilor. în acest cimitir al regalităţii, morţii înfloresc în chip ciudat.

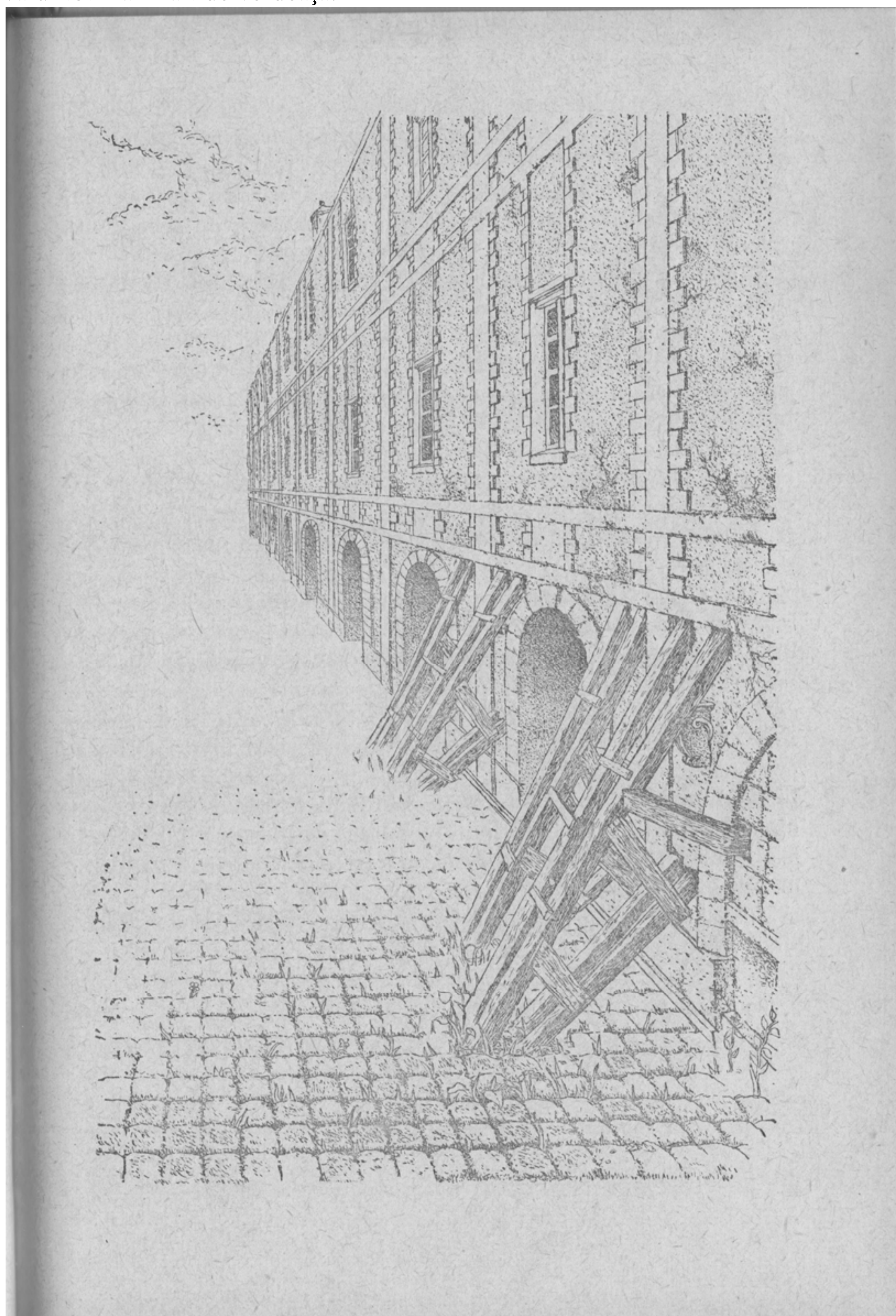
Dar trebuie să auzi Plivitoarea — povestind istoria acestor ierburi. Ele nu au crescut în toate timpurile cu aceeaşi putere. Sub Carol al X—lea erau încă timide : abia se întindeau ca un gazon subţire — covor moale de verdeaţă ce făcea plăcut pavajul sub picioarele doamnelor. Curtenii veneau încă la palat, tocurile lor băteau caldarîmul înfăptuind într—o singură dimineaţă treaba făcută de Plivitoare într—o lună de zile. Sub domnia lui Ludovic—Filip, ierburile s—au îndesit, iar palatul, bîntuit de fantomele liniştite ale Muzeului istoric, începu să nu mai fie decît palatul umbrelor. Abia sub cel de—al doilea imperiu însă ierburile l—au năpădit. Au crescut fără ruşine, luîndu—şi în stăpînire prada, ameninţînd la un moment dat să ajungă prin galerii, înverzind micile şi marile apartamente.

Văzînd—o pe Plivitoare — cum se duce încet, cu şorţul plin de ierburi, cu fusta ei veche de pînză, cu spinarea încovoiată, am avut un vis. Se făcea că femeia era cea din urmă fiinţă, care din milostenie împiedica urzicile să se caţere şi să acopere mormîntul monarhiei. Ca o cumătră vrednică se—ngrijea de această întindere de mucegăită piatră unde năvălea verdeaţa şanţurilor.

Mi—am închipuit că este umbra vreunei marchize, reîntoarsă din boschetele parcului, care avea în cultul ruinelor palatului o a doua raţiune de a trăi. Cu bietele ei degete înţepenite lupta fără încetare împotriva ierbii neiertătoare. Se încăpăţîna în munca ei zadarnică, ştiind bine că dacă s—ar opri într—o zi, valul de ierburi ar năpădi totul, înecînd—o şi pe ea. Uneori, cînd îşi îndreaptă spinarea, îşi aruncă privirea pe cîmpul de pietre şi supraveghează colţurile îndepărtate, unde vegetaţia este abundentă. Rămîne o clipă pe loc, cu faţa palidă, înţelegînd poate zădărnicia muncii ei, fericită că are bucuria amară de a fi suprema consolare a acestor pavaje.

Dar va veni ziua cînd degetele Plivitoarei vor înţepeni şi mai mult. Atunci palatul se va nărui într—o ultimă răbufnire a vîntului. Cîmpul de pietre va rămîne după aceea în voia urzicilor, spinilor, a tuturor buruienilor. Va deveni un mărăciniş enorm, un crîng cu plante răsucite, înţepătoare. Iar Plivitoarea se va

pierde în desiş, dînd la o parte cu mîinile tulpinele mai înalte decît ea, croindu—şi drum în mijlocul firelor de pir, înalte ca mestecenii tineri, luptînd mereu, pînă în ziua cînd aceste fire o vor înfăşură din toate părţile, îi vor prinde membrele, mijlocul, gîtul, pentru a o azvîrli moartă în această mare ce o va rostogoli în valul tot mai înalt de verdeaţă.

SIMPLICIU

I

Era pe vremuri — fii atentă, Ninon, ştiu povesteai aceasta de la un păstor bătrîn — era pe vremuri, într—o insulă pe care marea a înghiţit—o de mult, un rege şi o regină care aveau un fiu. Regele era un rege mare : paharul lui era cel mai mare din toată împărăţia ; spada lui, cea mai grea ; ucidea şi bea regeşte. Regina era o regină frumoasă : folosea atîtea sulimanuri, încît nu—i dădeai mai mult de patruzeci de ani. Fiul lor era însă un prostănac.

Dar un prostănac din cei mai de soi, spuneau oamenii cu duh din regat. La şaisprezece ani, a fost dus de tatăl lui la război; trebuia exterminată o anume naţiune vecină care avea marea vină de a deţine şi ea un teritoriu. Simpliciu se purtă ca un prost : el salvă de la măcel vreo două duzini de femei şi trei duzini şi jumătate de copii ; abia se ţinea să nu plîngă la fiecare lovitură de spadă pe care o dădea ; în sfîrşit, văzînd cîmpul de luptă pătat de sînge şi plin de leşuri, îşi simţi inima atît de copleşită de milă, încît nu mai mîncă timp de trei zile. Era un mare prostănac, Ninon, după cum vezi.

La vîrsta de şaptesprezece ani, trebui să ia parte la un ospăţ dat de tatăl său în cinstea tuturor marilor mîncăi din regat. Şi acolo făcu boacăne după boacăne. Se mulţumi doar cu cîteva îmbucături, vorbi puţin şi nu răcni nici o ocară. Paharul riscînd: să stea mereu plin în faţa lui, pentru a salva onoarea familiei regele se văzu nevoit să—l golească din cînd în cînd pe ascuns.

La vîrsta de optsprezece ani, cînd îi dădură tuleiele, fu luat în seamă de o doamnă de onoare a reginei. Doamnele de onoare sînt grozave, Ninon. Aceasta nu vroia, nici mai mult nici mai puţin, decît să fie îmbrăţişată de tînărul prinţ. Bietului copil nici nu—i trecea prin minte aşa ceva ; tremura tot cînd ea i se adresa, şi fugea de îndată ce îi zărea poala fustei prin grădină. Tatăl lui, care era un tată bun, vedea totul şi rîdea în barbă. Iar cum doamna da buzna mai tare, dar de sărutat nici vorbă, regele roşi la gîndul că are un astfel de fiu, şi acordă el însuşi sărutul aşteptat, tot pentru a salva onoarea familiei.

— Ah ! neghiobul ăsta mic ! spunea acest mare rege care era un om de duh.

II

Dar abia la douăzeci de ani Simpliciu se prosti de tot. întîlni o pădure şi se îndrăgosti de ea.

În timpurile acelea vechi, crengile copacilor nu erau tăiate cu foarfecă, şi nici nu exista moda de a semăna gazonul şi a trasa aleile. Crengile creşteau în voie ; doar natura se—ngrijea ca mărăcinii să nu se—nmulţească nemăsurat şi să fie cruţate potecile. Pădurea pe care a întîlnit—o Simpliciu era un cuib imens de verdeaţă, frunze şi iarăşi frunze, şiruri de carpeni de nepătruns ce mărgineau alei maiestuoase. Muşchiul verde, beat de rouă, creştea nestăvilit ; trandafirii sălbatici, lungindu—şi braţele mlădioase, se căutau în luminişuri pentru a încinge dansuri nebuneşti în jurul .marilor copaci ; chiar şi aceştia din urmă, deşi de felul lor tihniţi şi plini de seninătate, se răsuceau în umbră şi se înălţau năvalnic să îmbrăţişeze razele verii. Vegetaţia creştea la întîmplare, pe crengi ca şi pe pămînt ; frunza îmbrăţişa lemnul, în timp ce, dornici să se deschidă, năsturaşii şi florile de nu—mă—uita se înşelau uneori şi înfloreau pe trunchiurile bătrînilor copaci doborîţi. Şi toate aceste ramuri, toate aceste ierburi, toate aceste flori cîntau; îşi amestecau glasurile şi se zoreau să pălăvrăgească în voie, pentru a—şi povesti în şoaptă iubirea tainică a corolelor. Suflul vieţii străbătea adîncul crîngului întunecss, dînd glas fiecărui fir de muşchi în gingaşele concerte ale zorilor sau ale amurgului. Aceasta era marea sărbătoare a frunzişului.

Vacile Domnului, gîndacii, libelulele, fluturii, toţi frumoşii îndrăgostiţi ai mărăcinilor în floare îşi dădeau întîlnire în cele patru colţuri ale pădurii. îşi stabiliseră mica lor republică; potecile erau potecile lor; pîraiele erau pîraiele lor ; pădurea, pădurea lor. Se aşezau tihnit la piciorul copacilor, pe crengile joase, pe frunzele uscate, trăiau acolo ca la ele acasă, liniştit şi cu dreptul cuceritorului. De altfel, fiind de treabă, abandonaseră crengile înalte, lăsîndu—le pitulicelor şi privighetorilor.

Pădurea, ce cînta pînă acum prin ramurile şi frunzişul său, prin florile ei, mai cînta şi prin insectele şi păsările ei.

III

Simpliciu ajunse în cîteva zile un vechi prieten al pădurii. Trăncăniseră atît de nebuneşte împreună, încît îl făcu să—şi piardă puţina minte cîtă o mai avea. Cînd o părăsea pentru a se închide între patru

pereţi, pentru a şedea la masă, a se culca în pat, el cădea pe gînduri. în sfîrşit, într—o bună zi îşi părăsi deodată apartamentele şi se duse să se instaleze sub frunzişul îndrăgit. Acolo, îşi alese un palat imens. Salonul lui era un vast luminiş rotund, de vreo mie de stînjeni. Draperii lungi, verde închis, îl împodobeau de jur împrejur ; cinci sute de mlădioase coloane prindeau sub tavan un văl de dantelă de culoarea smaraldului; tavanul care îşi schimba mereu culoarea era ca o clopotniţă imensă de satin albăstriu, presărat cu cuie de aur.

Drept dormitor, avea un budoar micuţ, plin de mister şi, prospeţime. Atît podeaua cît şi pereţii erau acoperiţi de covoare moi, cu o lucrătură fără seamăn. Firida, săpată în stîncă de vreun uriaş, avea pereţi de marmoră roz şi o pardoseală din pulbere de rubin.

Nu—i lipsea nici camera de baie — un izvor de apă vie, o cadă de cristal pitită într—o tufă de flori. Nu—ţi mai vorbesc, Ninon, de miile de galerii ce se încrucişau în palat, nici de sălile de dans sau de spectacol, nici de grădini. Era una din acele locuinţe regeşti cum numai natura ştie să le clădească.

Prinţul putea de aci înainte să fie prostănac în toată tihna. Tatăl lui crezuse că se preschimbase în lup, şi—şi căută un moştenitor mai demn de tron.

IV

Simpliciu i fu foarte ocupat în zilele următoare, după ce se mută aici. Făcu cunoştinţă cu vecinii — gîndacii din iarbă şi fluturii din aer. Toţi erau nişte fiinţe blînde, care aveau aproape tot atîta minte cît şi oamenii.

La început, întîmpină oarecare greutate să le înţeleagă graiul ; dar observă curînd că trebuia doar să—şi reamintească începuturile educaţiei lui. Se deprinse repede cu concizia graiului gîzelor. Pînă la urmă, un sunet îi era de ajuns, ca şi lor, pentru a desemna sute de obiecte diferite, după inflexiunea vocii şi durata notei.

Aşa începu să—şi piardă obişnuinţa de a mai vorbi limba oamenilor, atît de săracă în bogăţia ei.

Felul de a fi al noilor săi prieteni îl încîntă. Se minună mai ales de modul cum ştiau să—i judece pe regi, adică de a se descotorosi de ei. în sfîrşit, se simţi neştiutor pe lîngă ei şi se hotărî să se ducă să înveţe la şcolile lor.

Se arătă mai discret în legăturile sale cu muşchiul de pădure şi cu măcieşul. Cum nu putea încă să înţeleagă vorbele firului de iarbă şi ale florii, această neputinţă aşternu multă răceală în relaţiile lor.

Oricum, pădurea nu—l privi cu ochi răi. Ea înţelese că este o fiinţă cu suflet nevinovat şi că va trăi în bună înţelegere cu animalele. Nimeni nu se mai ascundea de el. Adesea i se întîmpla să surprindă, în fundul unei alei, un fluture boţind gulerașul unei margarete.

Curînd, învingîndu—şi timiditatea, gherghina ajunse să—i dea lecţii tînărului prinţ. Drăgăstoasă, îl învăţă limba miresmelor şi culorilor. De atunci, în fiece dimineaţă, corolele îmbujorate îl salutau pe Simpliciu la sculare; frunza verde îi povestea întîmplările din timpul nopţii, greierele îi destăinuia în şoaptă că era îndrăgostit nebuneşte de violetă.

Simpliciu îşi alesese ca prietenă de inimă o libelulă aurie, trasă prin inel şi cu aripi fremătînde. Iubita lui se arăta de o înnebunitoare cochetărie : se juca, părea să—l cheme, apoi se furişa uşor de sub mîna lui. Copacii mari, care vedeau acest joc, o dojeneau pe faţă, cu toată severitatea, şi între ei vorbeau că o să sfîrşească prost.

V

Simpliciu se înnegura deodată.

Vaca Domnului, care observă prima întristarea prietenului lor, încercă să—l descoase. Dar el răspunse, plîngînd, că era vesel ca în primele zile.

Acum, se scula odată cu zorile pentru a cutreiera crîngul pînă seara. îndepărta uşor crengile, cercetînd fiecare tufiş. Ridica frunza şi privea în umbra ei.

—Ce caută, oare, elevul nostru ? întreba măceşul pe muşchiul de pădure.

Libelula, mirată că iubitul ei o părăsise, crezu că era nebun de dragoste. Veni să se zbenguie în jurul lui. Nici n—o privi măcar. Copacii bătrîni o judecaseră bine ; dar ea se consolă repede cu primul fluture ieşit în cale.

Frunzişul era trist. îl privea pe tînărul prinţ care cerceta fiecare tufă de iarbă, scrutînd cu privirea

lungile alei ; îl auzeau plîngîndu—se de adîncimea mărăcinişului şi spuneau :
—Simpliciu a văzut Floarea—apelor, ştima izvorului.

VI

Floarea—apelor era fiica unui mănunchi de raze şi a unei picături de rouă. Avea o frumuseţe de cleştar, aşa de gingaşă, încît sărutul unui iubit o putea ucide ; răspîndea o mireasmă atît de dulce, încît sărutul buzelor ei putea omorî un iubit.

Pădurea ştia, şi, geloasă, pădurea îşi ascundea copila adorată: îi dăduse drept sălaş o fîntînă umbrită de crengile sale cele mai stufoase. Acolo, în linişte şi în întuneric, Floarea—apelor strălucea în mijlocul surorilor ei. Leneşă, se lăsa dusă de curent, cu picioruşele pe jumătate acoperite de vălul valurilor, cu capul bălai încununat cu perle cristaline. Zîmbetul ei era bucuria nuferilor şi gladiolelor. Ea era sufletul pădurii.

Trăia fără griji, necunoscînd pe pămînt decît pe mama ei, roua, iar în cer, doar pe tatăl ei, mănunchiul de raze. Se simţea iubită de valul ce o legăna, de ramura ce—i dăruia umbră. Avea o mie de îndrăgostiţi şi nici un iubit.

Floarea—apelor nu se îndoia că va muri din dragoste ; îi plăcea acest gînd şi trăia în speranţa morţii. Surîzătoare, îşi aştepta iubitul.

Într—o noapte, la lumina stelelor, Simpliciu o zărise la cotitura unei poteci. O căută o lună întreagă, gîndind că o va întîlni după fiecare trunchi de copac. Tot credea că o vede, strecurîndu—se prin tufăriş ; dar nu găsea, cînd alerga spre ea, decît umbrele mari ale plopilor răscoliţi de vînt.

VII

Pădurea tăcea acum ; îl înfrunta pe Simpliciu. îşi îndesea frunzişul, îşi azvîrlea tot întunericul în faţa paşilor tînărului prinţ. Primejdia ce o ameninţa pe Floarea—apelor, o—întrista; nu mai avea mîngîieri, nici cuvinte de dragoste.

Ştima se—ntoarse prin poieni, şi Simpliciu o văzu din nou. Nebun de dor. se repezi în urmărirea ei. Copila, urcată pe o rază de lună, nu—i mai auzi zgomotul paşilor. Zbura, uşoară ca fulgul dus de vînt.

Simpliciu alerga, alerga în urma ei fără s—o poată ajunge. Lacrimi curgeau .din ochii lui, disperarea îi cuprinsese sufletul.

Alerga, şi pădurea urmărea îngrijorată această goană nebună. Arbuştii îi tăiau calea. Oprindu—l brusc în drum, mărăcinii îl împrejmuia^ cu braţele lor spinoase. întreaga pădure îşi apăra copila.

Fugea şi simţea cum muşchiul aluneca sub paşii lui. Crengile crîngului se înlănţuiau mai strîns, îi apăreau în faţă drepte, ca nişte tulpini metalice, neîndurătoare. Frunzele uscate se adunau în văi. Trunchiurile copacilor prăbuşiţi se puneau de—a curmezişul drumului ; stîncile se rostogoleau de la sine în faţa prinţului. Insecta îl înţepa în talpă ; fluturele îl orbea, bătîndu—i din aripioare în dreptul pleoapelor.

Floarea—apelor, fără să—l vadă, fără să—l audă, fugea mereu pe raza lunii. Simpliciu simţea cu groază venind clipa cînd ea va dispare.

Şi, disperat, gîfîind, alerga, alerga.

VIII

Auzi stejarii bătrîni strigîndu—i furioşi :
—De ce nu ne—ai spus că eşti un om ? Ne—am fi ferit de tine, nu te—am fi învăţat atîtea, ca ochiul tău de umbră să o poată vedea pe Floarea—apelor, ştima izvorului. Ni te—ai înfăţişat nevinovat, ca vietăţile codrului, şi iată că acum gîndeşti ca oamenii. Priveşte, striveşte insecte, ne calci crengile. Te mînă vîntul egoismului, şi vrei să ne furi sufletul. Şi măceşul adăugă :
—Simpliciu, opreşte—te, fie—ţi milă ! Numai copilul răsfăţat, care vrea să respire parfumul buchetelor mele înstelate, nu le lasă să înflorească libere pe ramură ! Le culege şi nu se bucură de ele decît o oră.

Iar muşchiul spuse la rîndul său :
—Opreşte—te, Simpliciu, vino să visezi pe catifeaua covorului meu răcoros. Departe, între copaci, ai s—o vezi pe Floarea—apelor jucîndu—se. Ai s—o zăreşti scăldîndu—se la izvor, aruncîndu—şi în jurul

gîtului şiraguri de mărgele umede. îţi vom dărui bucuria privirii ei ; ca şi nouă, îţi va fi îngăduit să trăieşti ca s—o vezi.

Şi toată pădurea spuse din nou :

—Opreşte—te, Simpliciu, un sărut o va ucide, nu—i da acest sărut. Nu ştii ? Zefirul serii, vestitorul nostru, nu ţi—a spus—o ? Floarea—apelor este floarea cerului, a cărei mireasmă ucide. Of ! sărăcuţa, soarta ei este ciudată. Fie—ţi milă de ea, Simpliciu, nu—i sorbi sufletul de pe buze.

IX

Floarea—apelor întoarse capul şi—l zări pe Simpliciu. Surise, îi făcu semn să se apropie şi spuse pădurii :

—Iată, mi—a venit iubitul.

Se—mplineau trei zile, trei ceasuri, trei clipe, de cînd prinţul o urmărea pe Floarea—apelor. Cuvintele stejarilor îl mai dojeneau încă în urmă ; se simţea ispitit să fugă.

Floarea—apelor îi strîngea mîinile. Se înălţa pe picioruşele ei mici, întipărindu—şi adînc surîsul în ochii tînărului.

—Ai întîrziat mult, îi spuse ea. Inima mea te ştia în pădure. M—am urcat pe o rază de lună şi te—am căutat trei zile, trei ceasuri şi trei clipe.

Simpliciu tăcea, ţinîndu—şi răsuflarea. Ea îi făcu semn să se aşeze pe marginea fîntînii ; îl mîngîia cu privirile, iar el o privea îndelung.

—Nu mă recunoşti ? începu ea din nou. Te—am văzut adesea în vis. Veneam spre tine, îmi luai mîna, apoi mergeam împreună, muţi şi fremătători. Nu m—ai văzut ? Nu—ţi mai aminteşti visele tale ?

Şi cum el, în sfîrşit, deschise gura să vorbească, urmă :

— Nu spune nimic. Sînt Floarea—apelor, tu eşti iubitul meu. Vom muri amîndoi.

X

Copacii falnici se plecau să vadă mai bine tînăra pereche. Tresăreau de durere, şi purtau vestea din crîng în crîng că sufletul lor urma să—şi ia zborul.

Toate vocile tăcură. Firul, ierbii şi stejarul erau cuprinşi de o nesfîrşită milă. Nu mai străbătea din frunziş nici un strigăt de furie. Simpliciu, iubitul Florii—de—apă, era fiul bătrînei păduri.

Ea îşi rezemase capul pe umărul lui. Aplecîndu—se deasupra rîului, îşi zîmbeau amîndoi. Uneori, ridicînd fruntea, urmăreau cu privirea colbul de aur ce tremura în lumina ultimelor raze ale soarelui. Din ce în ce mai strîns înlănţuiţi, aşteptau prima stea, pentru a se contopi şi pieri pentru totdeauna.

Nici o vorbă nu le mai tulbura extazul. Cu sufletul pe buze, îşi simţeau unul altuia răsuflarea.

Ziua pălea. Buzele celor doi se apropiau tot mai mult. O groază cumplită ţintuia pădurea mută. Stîncile mari, de unde ţîşnea izvorul, azvîrleau umbre largi asupra perechii care strălucea de fericire în noaptea ce începuse să cadă.

Şi steaua apăru, şi buzele se uniră în supremul sărut, iar stejarii suspinară prelung. Buzele s—au unit, şi sufletele şi—au luat zborul.

XI

Un bărbat inteligent se rătăci în pădure. îl însoţea un savant.

Omul inteligent făcea remarci profunde despre umiditatea vătămătoare a pădurilor şi vorbea despre frumoasele cîmpuri de lucerna ce s—ar putea obţine după tăierea tuturor acestor copaci urîţi.

Savantul dorea să—şi facă un nume în ştiinţă, descoperind vreo plantă încă necunoscută. Scotocea prin toate colţurile şi descoperea urzici şi pir gros.

Ajunşi la marginea izvorului, găsiră trupul neînsufleţit al lui Simpliciu. Prinţul surîdea în somnul morţii. Picioarele sale se lăsau în voia valurilor, iar capul i se odihnea pe iarba de pe mal. Strîngea între buzele închise pentru totdeauna o mică floare albă şi roz, de o încîntătoare delicateţe şi cu un parfum pătrunzător.

—Bietul nebun ! spuse omul inteligent. Probabil că a vrut să culeagă un buchet, şi s—a înecat.

Savantul se sinchisea prea puţin de mort. Luase floarea şi, pretextînd că o studiază, îi rupea corola.

—Ce descoperire preţioasă ! strigă el. Vreau ca în amintirea acestui prostănac să numesc floarea

Anthapheleia limnaia.

Ah ! Ninette, Ninette, pe ideala mea Floare—a—apelor, barbarul o numea *Anthapheleia limnaia !*

PARADISUL PISICILOR

O mătuşă mi—a lăsat moştenire o pisică de Angora care se vede de departe a fi cel mai prost animal pe care l—am cunoscut vreodată. Iată ce mi—a povestit într—o seară de iarnă, stînd în faţa tăciunilor aprinşi.

I

Aveam pe atunci doi ani, şi eram într—adevăr pisoiul cel mai gras şi cel mai prost din cîţi se puteau vedea. La această vîrsta fragedă, îmi arătam toată îngîmfarea unui animal ce dispreţuieşte fericirea căminului. Şi totuşi, cîtă recunoştinţă datoram soartei pentru faptul că fusesem plasat la mătuşa ta ! Acea femeie cumsecade mă adora. în fundul unui dulap, aveam un adevărat dormitor, o perină de puf şi trei cuverturi. Mîncarea preţuia cît culcuşul ; niciodată pîine, nici supă, doar carne, carne bună, crudă.

Ei bine ! şi cu tot acest răsfăţ, nu aveam decît o dorinţă, un vis, să mă strecor prin fereastra întredeschisă şi să o şterg pe acoperiş. Mîngîierile mi se păreau fără farmec, moliciunea patului meu îmi dădea ameţeli, eram gras şi—mi era scîrbă de mine însumi. Şi mă plictiseam de atîta fericire toată ziua.

Trebuie să spun că, întinzîndu—mi gîtul, am văzut pe fereastră acoperişul din faţă. Patru pisoi cu părul zbîrlit, cu coada ridicată, se băteau ziua—n amiaza mare, rostogolindu—se pe ţiglele albastre, miorlăind de bucurie. Niciodată nu văzusem un asemenea spectacol extraordinar. Din acel moment mi s—a întărit credinţa că adevărata fericire era pe acoperiş, dincolo de această fereastră închisă cu atîta grijă. îmi dădeam seama că este aşa, pentru că la fel erau închise uşile dulapurilor, înăuntrul cărora era ascunsă carnea.

Am hotărît să fug. în viaţă trebuie să mai existe şi altceva decît carnea crudă. în asta consta necunoscutul, idealul. într—o zi, au uitat să închidă fereastra de la bucătărie. Am sărit pe un mic acoperiş ce se afla sub ea.

II

Ce frumoase erau acoperişurile ! împrejmuite cu jgheaburi mari, răspîndind mirosuri îmbietoare. Am mers cu voluptate de—a lungul acestor jgheaburi, în care labele mele se înfundau într—un noroi subţire, nespus de plăcut şi mătăsos. Mi se părea că merg pe catifea. Şi la soare era bine, cald, o căldură ce—mi topea grăsimea.

Nu vă pot ascunde că tremuram tot. Bucuria mea era amestecată cu un fel de spaimă. îmi aduc aminte mai ales de o cumplită emoţie, ce era gata să mă facă să mă rostogolesc pînă pe caldarîm. Trei pisoi ce se dădeau de—a dura de pe coama unei case au plonjat lîngă mine, mieunînd îngrozitor. Şi cum era gata să leşin, m—au făcut de prost, spunîndu—mi că au miorlăit ca să se amuze. Am început şi eu să miaun împreună cu ei. Era minunat. Semenii nu erau aşa de graşi ca mine. Rîdeau cînd alunecam ca un ghem pe plăcile de zinc, încins de soarele puternic. Un motan bătrîn din bandă îmi acordă prietenia. Se oferi să—mi facă educaţia, lucru pe care l—am acceptat cu recunoştinţă.

Ah ! ce departe era traiul blînd, oferit de mătuşa ta ! Am băut din jgheaburi, şi nici laptele îndulcit nu mi s—a părut atît de bun. Totul mi se arăta frumos şi plăcut. Trecu o pisică, o pisică splendidă, a cărei vedere m—a umplut de o emoţie necunoscută. Doar în visele mele mai văzusem pînă atunci asemenea fiinţe superbe, ale căror spinări aveau mlădieri încîntătoare. Ne—am repezit în întîmpinarea noii venite, cei trei amici ai mei şi cu mine. Am ajuns înaintea celorlalţi şi eram gata să—i prezint complimentele mele încîntătoarei pisici, cînd unul din prietenii mei m—a muşcat cu sălbăticie de gît. Am scos un ţipăt de durere.

III

După un ceas de plimbare mi s—a făcut o foame îngrozitoare.

—Ce se mănîncă pe acoperiş ? întrebai pe prietenul meu, motanul.

—Ce se găseşte, îmi răspunse el înţelept.

Acest răspuns mă puse în încurcătură, căci căutam cu înfrigurare şi nu găseam nimic.

Am zărit, în sfîrşit, într—o mansardă, o muncitoare tînără care—şi pregătea de mîncare. Pe masă, sub fereastră, era un cotlet frumos, de un roşu îmbietor.

„Iată ce căutam !" am gîndit eu cu naivitate.

Şi sar pe masă, de unde iau cotletul. Dar, zărindu—mă, muncitoarea îmi arse pe spinare o lovitură zdravănă cu coada măturii. Scap carnea şi fug, trăgînd o înjurătură cumplită.

—De unde vii, de la ţară ? mă întrebă motanul. De carnea aflată pe mese nu te poţi apropia. Trebuie să cauţi în jgheaburi.

Nu am putut înţelege niciodată de ce carnea din bucătărie nu poate aparţine pisicilor. Burta mea începea să se supere rău. Motanul sfîrşi prin a mă aduce la disperare, spunîndu—mi că trebuie să aşteptăm noaptea. Atunci vom coborî în stradă şi vom cotrobăi prin gunoaie.

Să aştept noaptea ! Spunea asta liniştit, ca un filozof care trecuse prin multe. Eu simţeam că leşin, doar cînd mă gîndeam la acest post prelungit.

IV

Noaptea veni încet, o noapte cu ceaţă care mă îngheţă. Ploaia cădea repede, subţire, pătrunzătoare, biciuită de pale bruşte de vînt. Am coborît prin casa scării închisă cu geamuri. Ce, urîtă mi se păru strada! Nu mai avea acea căldură minunată, acel soare puternic, acele acoperişuri albe de lumină unde te puteai lăfăi atît de plăcut. Labele mele alunecau pe caldarîmul noroios. Îmi amintii cu tristeţe de cele trei cuverturi şi de perna mea de puf.

Abia ajunserăm în stradă, că prietenul meu motanul începu să tremure. Se făcu mic, mic de tot şi se furişă cu şiretenie de—a lungul caselor, spunîndu—mi să—l urmez cît mai repede. Îndată ce dădu de o poartă mare, se refugie în grabă, lăsînd să—i scape un sunet ca acela cînd torci de mulţumire.

Cînd l—am întrebat de ce atîta goană, mi—a răspuns :

—Ai văzut pe omul acela cu coşul prins de spate cu baiere şi un cîrlig ?

—Da.

—Ei bine ! dacă ne—ar fi zărit, ne—ar fi omorît şi ne—ar fi mîncat fripţi.

—Mîncat fript ! strigai eu. Dar strada nu este a noastră ? Nici nu mănînci, şi eşti mîncat !

V

Între timp, gunoaiele fuseseră golite în faţa porţilor. Cotrobăiam cu disperare prin grămezi. Găseam doar două sau trei oase slabe, amestecate cu cenuşă. Atunci abia am înţeles cît este de gustos bojocul proaspăt. Prietenul meu, motanul, cotrobăia prin gunoaie ca un artist. Mă făcu să alerg pînă dimineaţa, bătînd toate drumurile, fără să se grăbească. Timp de aproape zece ore am umblat prin ploaie ; dîrdîiam din toate mădularele. Blestemată stradă, blestemată libertate, şi cît de mult îmi regretam închisoarea.

În zori, motanul, văzînd că mă clătinam, mă întrebă cu un aer ciudat :

—Te—ai săturat ?

—Oh ! da, am răspuns.

—Vrei să te întorci acasă ?

—Desigur, dar cum să găsesc casa ?

—Vino. Azi—dimineaţă, cînd te—am văzut ieşind, mi—am dat seama că un pisoi gras ca tine nu este făcut pentru bucuriile aspre ale libertăţii. Îţi cunosc casa, te conduc pînă la uşă.

O spunea atît de simplu acest motan demn ! Cînd am ajuns, rosti fără să arate nici cea mai mică emoţie

— Adio.

—Nu, strigai eu, nu o să ne despărţim aşa. Vino cu mine. Vom împărţi acelaşi pat şi aceeaşi carne. Stăpîna mea este o femeie bună...

Dar nu mă lăsă să termin.

—Taci din gură, spuse el deodată, eşti un prost. Aş muri în culcuşul vostru cald şi moale. Viaţa voastră îmbelşugată este bună pentru pisicile corcite. Pisicile libere n—ar cumpăra niciodată, cu preţul unei închisori, bojocul şi perna ta de puf... Rămîi cu bine.

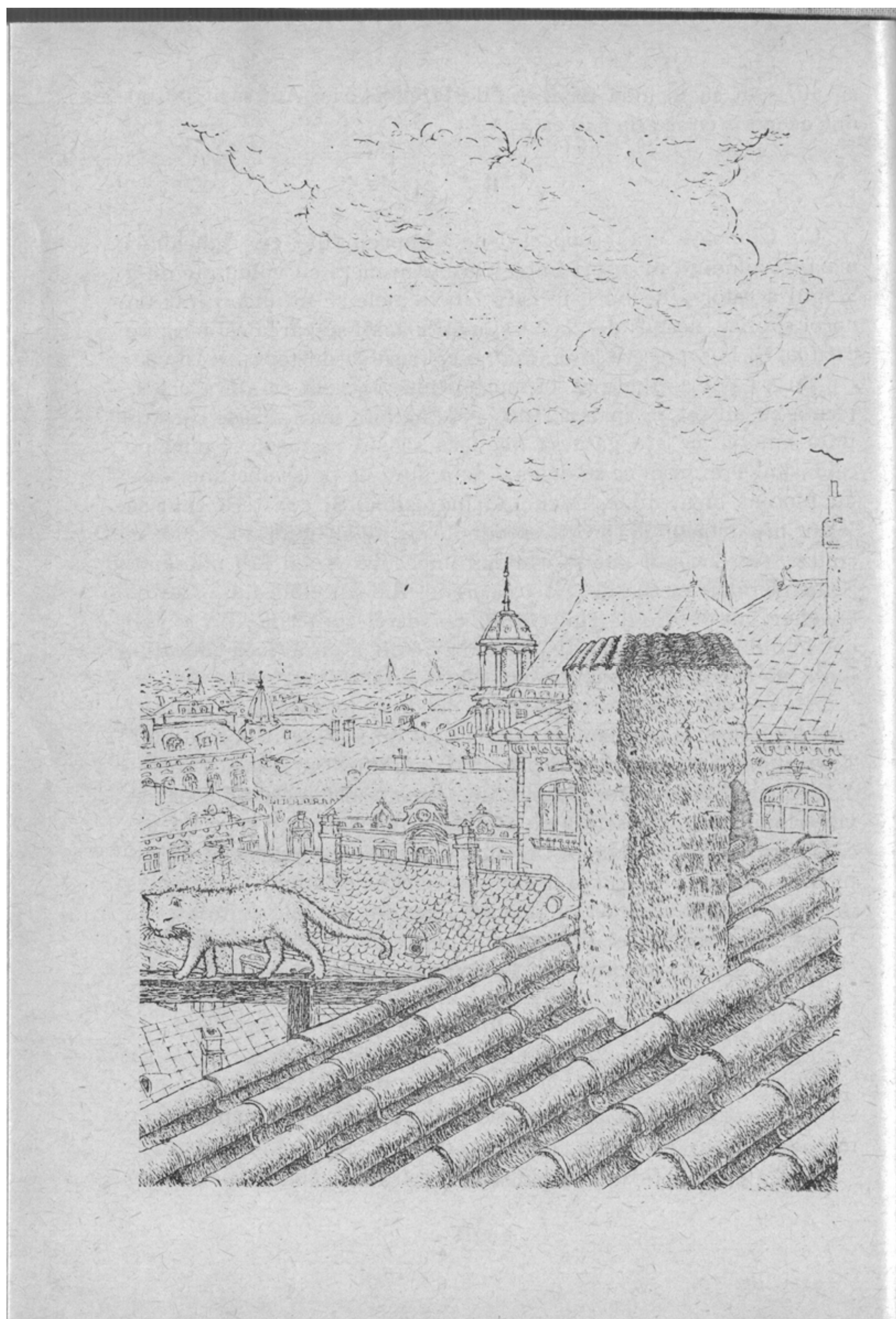
Şi urcă din nou pe acoperiş. I—am văzut silueta mare şi slab! fremătînd de bucurie la mîngîierea răsăritului de soare.

Cînd m—am întors acasă, mătuşa luă biciul şi—mi trase o bătăi pe care am primit—o cu o bucurie profundă. Gustam din plin voluptatea de a fi bătut. în timp ce mă bătea, mă gîndeam cu plăcere la carnea pe care urma să mi—o dea.

VI

Vedeţi — încheie pisoiul meu, întinzîndu—se în faţa focului — adevărata fericire, paradisul, dragul meu stăpîn, este de a fi în chis şi bătut într—o cameră unde există carne.

Vorbesc pentru pisici.

ŞOMAJUL

I

Dimineaţa, cînd lucrătorii vin la atelier, îl găsesc rece şi întunecat precum tristeţea unei ruini. în fundul marei săli, maşina stă mută. cu braţele slabe şi roţile nemişcate. Şi ea adaugă o melancolie în plus, ea, al cărei suflu şi mers animă de obicei toată clădirea, ca bătăile unei inimi de uriaş neobosit, pus la treabă.

Patronul coboară din micul său birou. Spune cu un aer trist lucrătorilor :
—Copiii mei, nu avem astăzi de lucru... Nu mai primim comenzi, din toate părţile vin contramandări, am să rămîn cu marfa în spinare. în acest decembrie, pe care mă bizuiam, în această lună în care, în alţi ani, se lucra aşa de mult, acum sînt ameninţate cu ruina firmele cele mai puternice... Trebuie să întrerupem totul.

Şi văzînd lucrătorii cum se priveau între ei de teama întoarcerii acasă, cuprinşi de frica foamei de a doua zi, adăugă cu un glas mai scăzut :
—Nu sînt egoist, nu, v—o jur... Situaţia mea este tot atît de cumplită, poate mai cumplită decît a voastră. în opt zile am pierdut cincizeci de mii de franci. Astăzi opresc lucrul, pentru a nu adînci şi mai mult prăpastia, şi n—am mai încasat nici un ban de la scadenţele din 15... Vedeţi, vă vorbesc ca un prieten, nu vă ascund nimic. Mîine, poate, ne vom trezi cu portăreii la uşă. Nu—i din vina noastră, nu—i aşa ? Am luptat pînă la capăt. Aş fi vrut să vă ajut să treceţi peste acest moment greu ; dar s—a terminat, sînt la pămînt, nu mai am pîine de împărţit.

Le întinse mîna. Lucrătorii i—o strînseră în tăcere. Şi, timp de cîteva minute, rămîn acolo, privind cu pumnii încleştaţi uneltele lor inutile. în celelalte dimineţi, încă din zorii zilei, raşpelele cîntau, ciocanele marcau ritmul ; şi toate acestea par că au şi căzut în adormire, în praful falimentului. Sînt douăzeci, sînt treizeci de familii care nu vor avea ce mînca săptămîna viitoare. Cîtorva femei, lucrătoare în fabrică, li se umplu ochii de lacrimi. Bărbaţii vor să se arate mai tari. Fac pe vitejii, spun că nu se moare de foame la Paris.

Apoi, cînd patronul îi părăseşte şi—l văd cum pleacă, gîrbovit în opt zile, strivit poate de un dezastru mai mare decît vrea să—l mărturisească, se retrag unul cîte unul, nemaiputînd să respire în sală, cu un nod în gît şi frigul în inimă, ca şi cum ar fi ieşit din camera unui mort. Mortul este tocmai lucrul, este marea maşină mută, al cărei schelet pare sinistru în întuneric.

II

Muncitorul stă afară, în stradă, pe caldarîm. A bătut trotuarele timp de opt zile, fără să poată găsi de lucru. S—a dus din uşă în uşă, oferindu—şi braţele, oferindu—şi mîinile, oferindu—se cu totul pentru orice fel de muncă, pentru cea mai obositoare, cea mai grea, cea mai ucigătoare. Toate uşile i—au fost închise.

Atunci, muncitorul s—a oferit să lucreze la jumătate de preţ. Uşile nu i s—au redeschis. Chiar dacă ar munci pe gratis, n—ar putea fi ţinut. Acesta este şomajul, cumplitul şomaj ce trage mansardelor clopotul. Panica a oprit mersul tuturor atelierelor, iar banul, banul laş, trădător, s—a ascuns.

După opt zile, totul s—a terminat. Muncitorul a făcut o ultimă încercare şi se întoarce încet, cu mîinile goale, sleit de mizerie.

Plouă în această seară. Parisul este funebru, acoperit de noroi. El umblă sub aversă, fără să o simtă, neauzindu—şi decît foamea în pîntece, oprindu—se pentru a ajunge mai tîrziu. S—a aplecat peste un parapet al Senei ; apele învolburate curg cu un vuiet prelung, ţîşniri de spumă albă se sparg de pilonul podului. El se apleacă şi mai mult, privind torentul ce trece sub el şi care îl cheamă cu furie. Dar îşi spune, într—un tîrziu, că ar fi un gest laş, şi pleacă mai departe.

Ploaia s—a oprit. Lumina felinarelor cu gaz se reflectă în vitrinele bijutierilor. Dacă ar sparge un geam, cu un pumn de giuvaieruri ar avea pîinea asigurată ani de zile. Bucătăriile restaurantelor îşi aprind luminile şi, în spatele perdelelor de muselină albă, zăreşte oameni care mănîncă. Grăbeşte pasul, urcă spre periferie, pe lîngă rotiserii, mezelarii, plăcintării, pe lingă întreg acest Paris lacom, care iese la vedere în ceasurile de foame.

Cum soţia şi fetiţa plîngeau, dimineaţa, el le—a promis că le aduce pîine seara. N—a îndrăznit să vină să le spună, înainte de căderea nopţii, că le—a minţit. Tot mergînd, se întreabă cum va intra, ce le va spune, pentru a le face să mai aibă răbdare. Totuşi, nu mai pot sta multă vreme fără să mănînce. El ar încerca, desigur, dar soţia şi fetiţa sînt prea firave.

Timp de o clipă, îi trece prin minte să cerşească. Dar cînd o doamnă sau un domn trec pe lîngă el, şi se gîndeşte să întindă mîna, braţul îi înţepeneşte, simte cum i se pune un nod în gît. Rămîne ţintuit pe trotuar, în timp ce oamenii cumsecade întorc capul, crezîndu—l beat, văzîndu—i chipul straniu de om

flămînd.

III

Soţia muncitorului a coborît în pragul porţii, lăsînd—o sus pe fetiţa adormită. Femeia este slabă de tot, într—o rochie de stambă. Tremură în vîntul îngheţat al străzii. Nu mai are nimic în casă ; a dus totul la amanetat. Opt zile fără lucru sînt de ajuns pentru a goli casa. În ajun, a vîndut unei telal ultimul pumn de lînă din plapuma ei ; s—a dus şi plapuma ; acum n—a mai rămas decît pînza. A agăţat—o în faţa ferestrei pentru a împiedica frigul să intre, căci micuţa tuşeşte mult.

Fără să—i spună soţului, şi ea a căutat de lucru. Dar şomajul a izbit mai crunt femeile decît bărbaţii. Pe palierul ei, sînt destule nenorocite pe care le aude plîngînd noaptea. A întîlnit—o pe una din ele stînd în picioare la colţul unui trotuar ; alta a murit ; şi alta a dispărut.

Din fericire, ea are un bărbat bun, un soţ care nu bea. Ar fi fost mulţumiţi, dacă vremurile grele nu i—ar fi despuiat de toate. Nimeni nu—i mai dă pe credit : are datorii la brutar, la băcan, la vînzătoarea de fructe, şi nici nu îndrăzneşte să mai treacă prin. faţa prăvăliilor. În după—masa aceea, s—a dus la sora ei să se împrumute cu douăzeci de bani ; dar şi acolo a găsit atîta sărăcie, încît a început să lăcrămeze fără să mai spună nimic, şi amîndouă, sora ei şi dînsa, au plîns multă vreme împreună. Apoi, plecînd, a promis să le dea o bucată de. pîine, dacă soţul ei îi va aduce ceva..

Dar soţul nu vine. Ploaia cade, şi femeia se refugiază sub poartă ; stropi mari clipocesc la picioarele ei şi picături pătrund prin rochia subţire. Din cînd în cînd, o cuprinde nerăbdarea şi, în ciuda ploii torenţiale, se duce pînă la capătul străzii, să vadă dacă nu—l zăreşte în depărtare, pe şosea, pe cel pe care—l aşteaptă. Cînd se întoarce, e udă pînă la piele ; îşi şterge părul cu mîiinile şi rabdă în continuare, scuturată de scurte frisoane de febră. In acest mers de colo—colo, trecătorii o îmbrîncesc. Se face mică, pentru a nu supăra pe nimeni. Bărbaţii o privesc în faţă ; simte, uneori, o respiraţie caldă ce—i atinge gîtul. Tot Parisul suspect, strada cu noroiul ei, luminile orbitoare, mersul automobilelor par că vor să o ia şi s—o azvîrle pierzaniei. îi este foame, este la discreţia tuturor. Vede în faţă un brutar, şi se gîndeşte la fetiţa care doarme sus.

Apoi, cînd, în sfîrşit, apare soţul, strecurîndu—se ca un nenorocit de—a lungul caselor, se repede, îl priveşte îngrijorată, — Ei bine ! bîiguie ea.

El nu răspunde, lasă capul în pămînt. Atunci femeia urcă prima, galbenă la faţă ca o moartă.

IV

Sus, fetiţa nu doarme. S—a trezit şi se gîndeşte, în faţa unui capăt de luminare ce pîlpîie pe un colţ de masă. Şi nu ştiu ce umbră monstruoasă şi sfîşietoare trece pe chipul acestei fetiţe de şapte ani, cu trăsături ofilite şi severe ca ale unei femei mature.

Şade pe marginea unui cufăr ce—i serveşte drept culcuş. Picioarele ei goale atîrnă tremurînd, iar minutele de păpuşă bolnăvicioasă strîng la piept cîrpele ce o acoperă. Simte acolo o arsură, un foc pe care ar dori să—l stingă. Se gîndeşte.

Nu a avut niciodată jucării. Nu se poate duce la şcoală, pentru că nu are pantofi. îşi aminteşte că atunci cînd era mai mică, mama ei o ducea la soare. Dar asta se petrecea demult. Au trebuit să se mute, şi de atunci i se pare că un frig năpraznic a pătruns în casă. De atunci n—a mai fost mulţumită niciodată; îi este mereu foame.

Este un hău adînc în care coboară fără să înţeleagă. Tuturor, deci, le este foame ? Totuşi, a încercat să se obişnuiască cu asta, dar nu a putut. Se gîndeşte că este prea mică, că trebuie să fie mare ca să ştie. Desigur, mama ştie acest lucru ce se ascunde copiilor. Dacă ar îndrăzni, ar întreba—o cine—ţi dă viaţă, ca să te facă să flămînzeşti.

Apoi este atît de urît la ei în casă ! Priveşte fereastra, unde bate, în suflarea vuitului,— faţa de plapumă, pereţii goi, mobila şchioapă, toată această ruşine din pod, pe care şomajul o sporeşte cu disperarea lui. în ignoranţa ei, îşi închipuie că a visat încăperi călduţe cu lucruri frumoase, strălucitoare; închide ochii ca să le mai vadă o dată ; şi prin pleoapele ei subţiate, licărirea luminării apare ca o poartă strălucitoare de aur prin care ar vrea să păşească. Dar vîntul bate, prin fereastră pătrunde un curent de aer rece, atît de puternic, încît o apucă un acces de tuse. I se umplu ochii de lacrimi.

Altădată, cînd rămînea singură, îi era frică ; acum, nu mai ştie, îi este indiferent. Cum nu mai

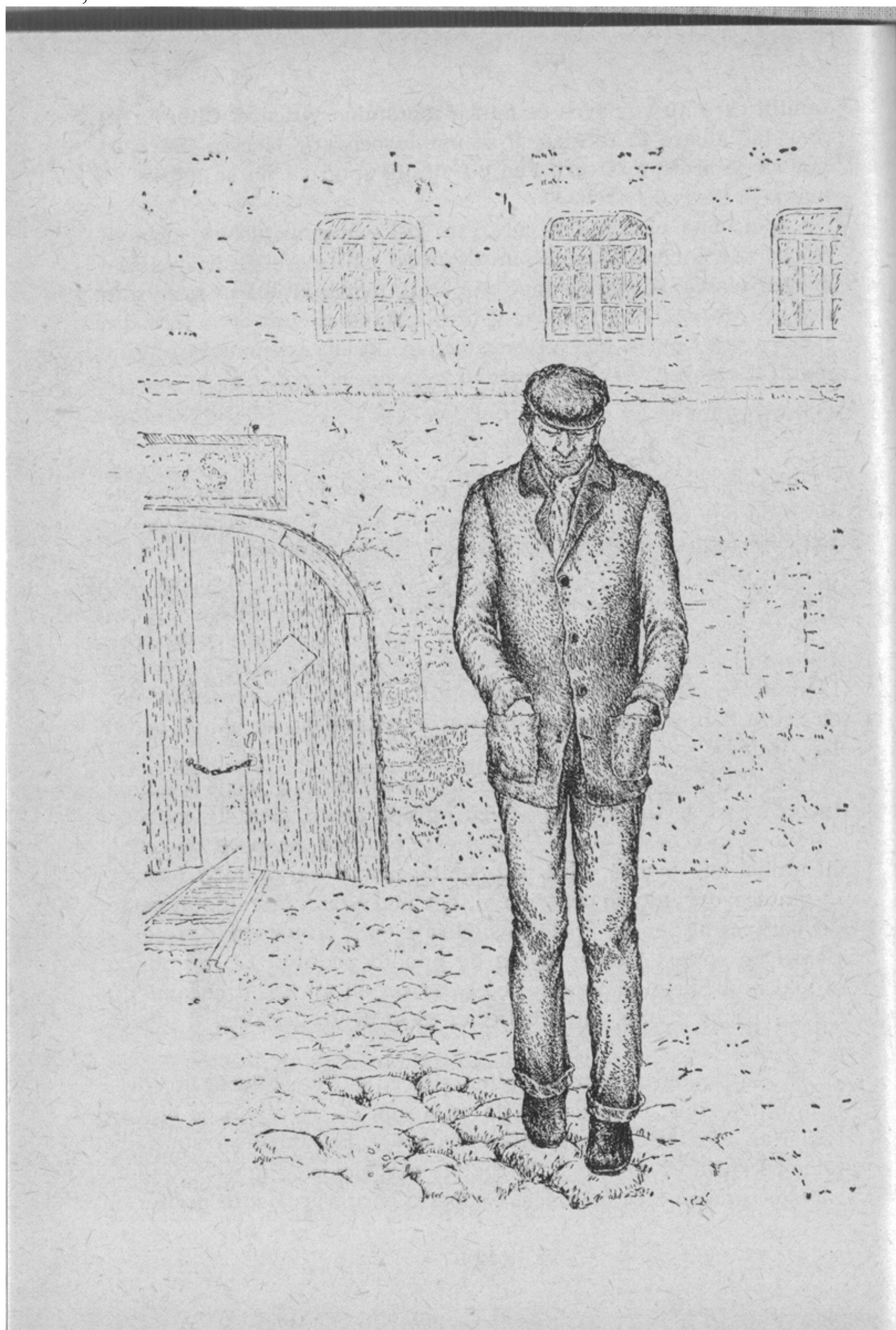
mîncaseră încă din ajun, îşi închipuie că mama ei a coborît să caute pîine. Această idee o înveseleşte. îşi va tăia pîinea în bucăţele mici, şi le va înghiţi încet, una cîte una. O să se joace cu pîinea.

Mama a intrat în casă, tata a închis uşa. Micuţa priveşte mirată mîinile amîndurora şi, cum nimenea nu scoate mici un cuvînt, îngînă repetat :

—Mi—e foame, mi—e foame.

Aşezat într—un colţ, în întuneric, tatăl şi—a luat capul în mîini ; stă acolo, zdrobit, cu umerii scuturaţi de hohote tari, înăbuşite. Mama, înghiţindu—şi lacrimile, vine să o culce din nou pe fetiţă. O acoperă cu toate zdrenţele din casă şi îi spune să fie cuminte şi să doarmă. Dar copilul, căruia de frig îi clănţănesc dinţii, şi care simte cum o mistuie şi mai tare focul din piept, devine deodată foarte îndrăzneaţă. Se agaţă de gîtul mamei ei şi o întreabă încetişor :

—Spune, mămico, de ce ne este foame ?

FIERARUL

Fierarul era un om voinic, cel mai înalt din ţinut, cu umerii noduroşi, cu faţa şi braţele negre de flăcările forjei şi de praful răspîndit de fierul bătut de ciocane. Avea capul colţuros şi sub chica deasă, ochi mari, albaştri, de copil, luminoşi ca oţelul. Fălcile sale mari se mişcau cînd rîdea, cînd răsufla puternic, cu un sforăit săltăreţ, aidoma respiraţiei uriaşelor foaie ; iar cînd ridica braţele, cu un gest de mare mulţumire — gest a cărui obişnuinţă i—o dăduse munca la nicovală — părea să poarte cu cinste cei cincizeci de ani ai săi, mai ales atunci cînd o ridica pe „Domnişoara" — un baros ce cîntărea douăzeci şi cinci de kile — o „fetiţă" nemaipomenită, pe care putea doar el s—o pună să danseze, de la Vernon la Rouen.

Am locuit un an la fierar acasă, un an întreg de convalescenţă, îmi simţisem inima, mintea rătăcite ; plecasem, mergînd unde vedeam cu ochii, pentru a mă reface, pentru a descoperi uri colţişor liniştit, să pot lucra şi să mă regăsesc pe mine însumi. Aşa, într—o seară, rătăcind pe drum, după ce trecusem de sat, am zărit fierăria izolată, scînteind toată ca o flacără aşezată la încrucişarea celor Patru—Drumuri. Lumina era aşa de puternică, încît poarta pentru căruţe, larg deschisă, incendia răscrucea de drumuri, iar plopii, plantaţi în faţă, de—a lungul rîului, fumegau ca nişte torţe. Departe, în mijlocul liniştei amurgului, cadenţa ciocanelor răsuna la distanţă de jumătate de leghe, ca şi cum ar fi galopat cîteva regimente, care se apropiau din ce în ce mai mult. Apoi acolo, în pragul porţii larg deschise, în lumină, în vacarm, în bubuitul ca de tunet, m—am oprit fericit, consolat la vederea muncii, privind aceste mîini de om cum răsuceau şi turteau barele înroşite.

În acea seară de toamnă, l—am văzut pentru prima oară .pe Fierar. Făcea brăzdarul unui plug. Cu cămaşa desfăcută, care îi dezvelea pieptul puternic şi coastele, ce la fiecare respiraţie îşi reliefau formele, acest om se lăsa uşor pe spate, îşi lua avînt şi izbea cu putere barosul. Şi aceasta, fără oprire, cu o legănare suplă şi continuă a corpului, cu o întindere perfectă a muşchilor. Barosul se învîrtea într—un cerc regulat, împroşcînd scîntei, lăsînd în urma lui un fulger. Fierarul o îmboldea astfel pe „domnişoara", cu amîndouă mîinile, în timp ce fiul său, un flăcău de douăzeci de ani, ţinea fierul înroşit în vîrful cleştelui şi izbea, la rîndul lui, cu ciocanul, cu lovituri surde, învăluite de dansul sclipitor al nemaipomenitei „fetiţe" a bătrînului. Toc, toc, — toc, toc, ai fi zis că era vocea gravă a unei mame încurajînd primele gîngureli ale pruncului. „Domnişoara", valsa întruna, scuturîndu—şi paietele rochiei, lăsîndu—şi urma călcîielor pe brăzdarul de plug pe care—l modela de fiecare dată, cînd sălta pe nicovală. O flacără sîngerie se prelingea pînă la pămînt, luminînd coastele ieşite în afară ale celor doi muncitori, în timp ce umbrele lor mari se alungeau în colţurile întunecoase şi nedesluşite ale fierăriei. încet, încet, focul se stinse. Fierarul se opri. Rămase în picioare, negru, rezemat de coada barosului, cu fruntea brobonită de năduşeala pe care nu se sinchisea s—o şteargă. Un timp am mai auzit răsuflarea de sub coastele sale încă zbuciumate, în vuietul foalelor de care fiul său trăgea încet.

Seara, am dormit la Fierar acasă, şi nu am mai plecat de acolo. Avea o cameră liberă sus, deasupra fierăriei, pe care el mi—a oferit—o, iar eu am acceptat—o. încă de la orele cinci, înainte de răsăritul soarelui, luam parte la viaţa gazdei mele. Mă trezeam în rîsetele întregii case, pe care o însufleţea pînă noaptea cu imensa—i veselie. Sub încăperea unde locuiam dansau ciocanele. Mi se părea că „Domnişoara" mă îndemna să mă dau jos din pat, izbind în tavan, făcîndu—mă trîntor. Toată biata mea cameră, cu dulapul ei, cu masa de lemn alb, cu cele două scaune, trosnea şi—mi striga să mă grăbesc. Şi trebuia să cobor. Jos, găseam forja deja aprinsă. Foalele torceau, iar din cărbuni urca o flacără albastră, trandafirie, acolo unde părea să strălucească rotunjimea unui astru, sub curentul de aer ce răscolea jăratecul. între timp, Fierarul pregătea lucrul din acea zi. Mişca fiarele din colţ, întorcea plugurile, controla roţile. Cînd mă zărea, vrednicul om îşi punea pumnii—n şold şi rîdea cu gura pînă la urechi. îl bucura faptul că reuşise să mă scoată din pat la cinci dimineaţa. Cred că în zori lovea anume să sune deşteptarea cu bătaia puternică a ciocanelor sale. îşi punea mîinile mari pe umerii mei, se apleca, ca şi cum i—ar fi vorbit unui copil, zicîndu—mi că arăt mai bine de cînd trăiesc în mijlocul fierăriei sale. Şi în fiecare zi, aşezaţi pe fundul unei vechi trăsuri răsturnate, beam împreună cîte o cană de vin alb.

Apoi, adesea, îmi petreceam ziua la forjă. Mai ales iarna, cînd ploua, stăteam acolo tot timpul. Mă interesa lucrul. Această luptă neîncetată a Fierarului împotriva fierului brut, pe care îl plămădea cum

vroia, mă pasiona ca o dramă puternică. Urmăream metalul scos din cuptor şi aşezat pe nicovală, mirîndu—mă mereu de felul cum se încovoia, se întindea, se răsucea, ca o ceară moale, sub mina învingătoare a muncitorului. Cînd plugul era terminat, îngenuncheam în faţa lui. Nu mai recunoşteam alcătuirea fără formă din ajun şi examinam piesele, visînd că degetele cu forţa lor atotstăpînitoare le apucaseră şi le modelaseră fără ajutorul focului. Uneori surîdeam, gîndindu—mă la o fată tînără pe care o zărisem altădată, zile întregi, în faţa ferestrei mele, răsucind cu mîinile ei delicate tije de alamă, pe care prindea, cu ajutorul unui fir de mătase, violete artificiale.

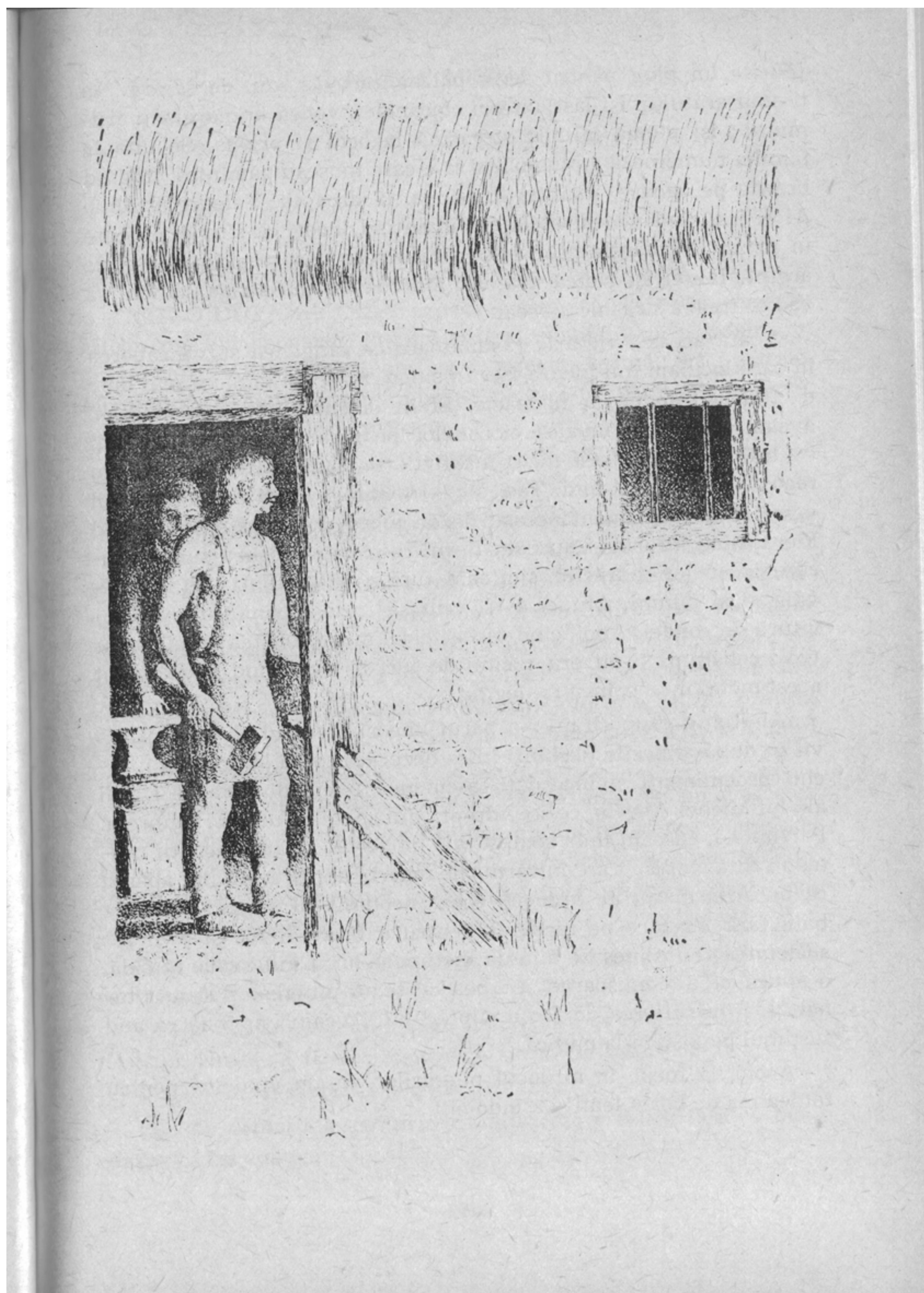
Fierarul nu se plîngea niciodată. L—am văzut, după ce bătuse fierul zile întregi timp de paisprezece ore în şir, hohotind seara cu rîsul său sănătos şi frecîndu—şi braţele cu un aer mulţumit Niciodată nu era trist, niciodată obosit. Ar fi sprijinit casa pe umerii săi, dacă s—ar fi năruit. Iarna, spunea că în fierăria lui e cald şi bine. Vara, deschidea larg uşa şi lăsa să intre mirosul de fîn. În timpul verii, la asfinţit, mă duceam şi mă aşezam lîngă el, în faţa uşii. Ne aflam la jumătatea dealului, de unde se vedea întreaga vale. Era fericit în faţa acestui covor imens de ogoare arate ce se întindea pînă—n zare, în albastrul luminos al amurgului.

Adesea, Fierarul glumea. Spunea că toate aceste pămînturi îi aparţineau, că de mai bine de două sute de ani lucra şi furniza pluguri pentru toată regiunea. Aceasta era mîndria lui. Nici o recoltă nu creştea fără el. Şi cîmpia, dacă era verde în mai şi galbenă în iulie, îi datora lui această culoare de mătase cu reflexe schimbătoare. Iubea recoltele ca pe fiicele lui, fermecat de soarele puternic, şi îşi ridica pumnii împotriva norilor cu grindină pustiitoare. Adesea, îmi arăta în depărtare petice de pămînt ce păreau mai mici decît spatele vestei lui şi—mi povestea în ce an făurise un plug pentru acest pătrat de ovăz sau de secară. în timpul aratului, îşi lăsa uneori ciocanele ; venea la marginea drumului ; îşi punea mîinile streaşină la ochi şi privea. Se uita la familia numeroasă a plugurilor sale care muşcau pămîntul, trăgînd brazde pe ogoare, înainte, la stînga, la dreapta. Valea era plină. Ai fi zis, cînd vedeai atelajele înaintînd încet, că sînt regimente în marș. Brăzdarele plugarilor străluceau în soare, cu sclipiri de argint. Iar el îşi ridica braţele, mă chema, mă striga să vin, să văd ce treabă straşnică făceau.

Toată această fierărie răsunătoare ce zăngănea sub încăperea în care locuiam îmi picura fier în sînge. Asta mă vindeca mai bine decît leacurile de la farmacie. Eram obişnuit cu acest vacarm, aveam nevoie de muzica ciocanelor pe nicovală, pentru a simţi că trăiesc. în camera mea, însufleţit de vuietul foalelor, m—am regăsit pe mine însumi. Toc, toc — toc, toc, parcă era un pendul vesel ce—mi reglementa ceasurile de lucru. în focul muncii, cînd Fierarul se înfuria şi auzeam fierul roşu cum trosnea sub izbiturile ciocanelor îndrăcite, simţeam cum o putere de uriaş îmi năvăleşte în pumni. Atunci aş fi vrut să turtesc pămîntul cu o lovitură de condei. Apoi, cînd tăcea forja, mi se liniştea şi mie mintea ; coboram, şi—mi era ruşine de lucrul meu, cînd vedeam tot acest metal învins, încă fumegînd.

Ah ! cît de superb mi s—a părut uneori Fierarul cînd l—am privit în după—amiezile fierbinţi ! Era dezbrăcat pînă la brîu, cu muşchii proeminenţi şi încordaţi, asemenea uneia din marile statui ale lui Michel Angelo, ce se îndrepta din spete cu un efort suprem. Privindu—l, găseam linia sculpturală modernă, pe care artiştii noştri o caută cu disperare în cărnurile moarte ale Greciei. Îmi apărea ca un erou măreţ al muncii, copil neobosit al acestui secol, ce bate fără încetare pe nicovală pentru a făuri în foc şi prin foc societatea de mîine. El mînuia ciocanele lui. Cînd vroia să rîdă, o apuca pe „domnişoara" şi izbea cu toată puterea. Bubuiau tunetele, în răsuflarea de foc a cuptorului. Aveam impresia că aud suspinul poporului la muncă.

Acolo, la forjă, în mijlocul plugurilor, m—am vindecat pentru totdeauna de boala lenii şi a îndoielii.

MARELE MICHU

I

Într—o după—amiaza, în recreaţia de la ora patru, marele Michu mă luă deoparte, într—un colţ al curţii. Avea o înfăţişare gravă, care mă izbi, şi mă cuprinse o oarecare teamă ; căci marele Michu era un voinic cu pumni uriaşi, pe care pentru nimic în lume n—aş fi vrut să—l am drept duşman.

—Ascultă, îmi spuse el cu vocea—i groasă de ţăran încă needucat, ascultă, vrei să iei parte la ceva ?

Am răspuns fără înconjur „Da !", măgulit să iau parte la ceva împreună cu marele Michu. Mi—a

explicat că era vorba despre o revoltă. Destăinuirile pe care mi le—a făcut îmi dădură o senzaţie extrem de — plăcută, pe care poate n—am mai avut—o niciodată de—atunci încoace. În sfîrşit, intram în vîrtejul vieţii, aveam da păstrat un secret, de dus o luptă. Şi, fireşte, groaza nemărturisită pe care o simţeam la ideea de a mă primejdui în acest fel, preţuia jumătate din bucuria lăuntrică de care eram însufleţit la gîndul — noului meu rol de părtaş.

Stam în admiraţie ascultîndu—l. Mă dăscălea cu un glas cam aspru, ca pe un recrut în a cărui energie nu prea avea încredere. Totuşi, freamătul de bucurie, aerul de încîntare entuziastă pe care îl aveam, ascultîndu—l, reuşiră să—l facă să aibă o părere mai bună despre mine.

Cum clopotul suna a doua oară, ne—am aşezat amîndoi în rînd, ca să intrăm în clasă.

—Ne—am înţeles, nu—i aşa ? îmi spuse el încet. Eşti de—al nostru... Nu—ţi va fi frică cel puţin să nu ne trădezi ?

—Oh, nu, ai să vezi... ţi—o jur.

Plin de demnitate, ca un om matur, mă privi în faţă cu ochii săi cenuşii şi adăugă :

—Dacă nu te ţii de cuvînt, să ştii că n—am să te bat, dar voi spune peste tot că eşti un trădător, şi nimeni nu va mai vorbi cu tine.

Îmi mai amintesc de efectul ciudat pe care—l avu asupra mea această ameninţare. îmi dădu un curaj nemaipomenit. „Gata ! îmi spusei, pot să—mi dea de copiat şi două mii de versuri ; să mă ia naiba dacă îl trădez pe Michu !" Am aşteptat cu o nerăbdare febrilă ora cinci. Revolta urma să izbucnească în sala de mese.

II

Marele Michu era din ţinutul Var. Tatăl său, un ţăran care avea cîteva petece de pămînt, fusese grav rănit în 1851, în timpul insurecţiei provocate de lovitura de Stat. Luat drept mort, a fost părăsit pe cîmpul de la Uchane şi a reuşit să se ascundă. Cînd a reapărut, nu s—au legat de el. Doar că autorităţile ţinutului, notabilităţile, rentierii mari şi mici nu l—au mai numit decît tîlharul de Michu.

Acest tîlhar, acest om vrednic, fără carte, şi—a trimis fiul la colegiul din A... Cu siguranţă că—l vroia instruit pentru triumful cauzei pe care nu o putuse apăra decît cu arma în mînă. La colegiu, cunoşteam vag povestea, ceea ce ne făcea să—l privim pe colegul nostru ca pe un personaj de temut.

De altfel, marele Michu era mult mai în vîrsta decît noi. Avea aproape optsprezece ani, deşi nu era decît într—a patra. Dar nimeni nu îndrăznea să glumească pe socoteala lui. Făcea parte din acele firi drepte, ce învaţă greu şi nu prind nimic după ureche, dar cînd ştia ceva, ştia temeinic şi pentru totdeauna. Puternic, parcă cioplit în stîncă, domnea ca un stăpîn în timpul recreaţiilor. Altfel, era de o blîndeţe deosebită. Nu l—am văzut decît o singură dată furios ; vroia să strîngă de gît un pedagog care ne învăţa că toţi republicanii erau hoţi şi asasini. Era cît pe ce să—l dea afară pe marele Michu.

Doar mai tîrziu, cînd mi—am revăzut colegul în lumina amintirilor, i—am înţeles atitudinea blîndă şi mîndră totodată. Încă de pe vremea cînd era copil, tatăl lui făcuse din el un om adevărat.

III

Marelui Michu îi plăcea la şcoală, ceea ce ne mira cît se poate de mult.

Un singur chin nu putea îndura, un chin despre care nu îndrăznea să vorbească : foamea. Marelui Michu îi era mereu foame.

Nu—mi amintesc să fi văzut vreodată la cineva atîta poftă de mîncare. El, care era aşa de mîndru, ajungea uneori să joace tot felul de comedii umilitoare, ca să ne poată şterpeli o bucată de pîine, gustarea sau prînzul. Crescut în aer liber, la poalele munţilor Maures, suferea şi mai mult decît noi din pricina mîncării slabe de la şcoală.

Acesta era unul din marile noastre subiecte de conversaţie, în curte, cînd mergeam de—a lungul zidului ce ne adăpostea cu firul lui de umbră. Noi ceilalţi eram nişte fiinţe năzuroase. îmi mai amintesc şi acum de codul cu sos roşcat şi o mîncare de fasole cu sos alb, care deveniseră obiectul unui blestem general. în zilele cînd apăreau aceste feluri de mîncare, nu mai încetam. Marele Michu, din solidaritate, ţipa împreună cu noi, deşi ar fi înghiţit cu plăcere cele şase porţii de pe masă.

Marele Michu nu se plîngea decît de cantitatea redusă a mîncării. întîmplarea, ca să—l exaspereze parcă, îl aşezase la capătul mesii, lîngă pedagog, un tînăr sfrijit, care ne lăsa să fumăm în timpul plimbării. Regulamentul prevedea că profesorii au dreptul la două porţii. Cînd se serveau cîrnaţi, merita să—l vezi pe marele Michu cum se uita cu coada ochiului la cei doi cîrnaţi aşezaţi unul lîngă altul în farfuria pedagogului.

—Sînt de două ori mai mare ca el, îmi spuse într—o zi, şi totuşi el primeşte de două ori mai multă mîncare decît mine. Nu lasă nimic, desigur nici nu are prea mult.

IV

Ori, aceia dintre noi pe care—i consideram şefi hotărîseră că, în sfîrşit, trebuia să ne revoltăm împotriva codului cu sos roşcat şi a fasolei cu sos alb.

Fireşte, conspiratorii aleseră pe Michu ca să le fie căpetenie. Planul lor era de o simplitate eroică : ei se gîndeau că era de ajuns să—şi pună pofta de mîncare în stare de grevă, refuzînd orice fel de hrană, pînă ce directorul va declara solemn că mîncarea obişnuită va fi îmbunătăţită. Aprobarea pe care marele Michu o dădu acestui plan este una din cele mai frumoase trăsături de abnegaţie şi de curaj pe care le cunosc. Acceptă să fie şeful mişcării, cu liniştea eroică a romanilor din antichitate, care se sacrificau pentru cauza obştească.

Gîndiţi—vă numai ! el să urmărească dispariţia peştelui şi a fasolii ; tocmai, el care nu dorea decît un lucru, să mănînce mai mult, să mănînce cît poftea ! Şi, culmea, i se cerea să postească ! Mi—a mărturisit după aceea că niciodată aceste virtuţi republicane, pe care le învăţase de la tatăl său — solidaritatea, devotamentul individului faţă de interesele comunităţii — nu—l puseseră la o încercare mai mare.

Seara, la masă — şi era ziua de peşte cu sos roşcat — greva începu cu o scenă de ansamblu, într—adevăr frumoasă. Doar pîinea era permisă. Cînd a sosit mîncarea, nimeni nu s—a atins de ea, mîncînd pîine goală. Şi aceasta cu un aer grav, fără să vorbim între noi pe şoptite, aşa cum făceam de obicei. Nu rîdeau decît cei mici.

Marele Michu a fost minunat. în acea seară, a mers pînă acolo încît nu a mîncat nici măcar pîinea. îşi pusese coatele pe masă, privind cu dispreţ la pricăjitul pedagog care înghiţea cu lăcomie.

Între timp, pedagogul trimise după director, care intră în sala de mese ca o furtună. Se răsti la noi, întrebîndu—ne ce cusur găsim acestei mîncări, pe care o gustă şi o declară delicioasă.

Atunci marele Michu se sculă în picioare :

—Domnule, spuse el, peştele este stricat, nu—l putem mistui.

—Ah, nu mai spune, strigă sfrijitul de pedagog, fără să—i mai lase directorului timpul să răspundă. în celelalte seri ai înfulecat aproape toată mîncarea de unul singur.

Marele Michu se făcu roşu ca focul. în seara aceea, ne—au trimis doar la culcare, spunîndu—ne că a doua zi ne vom gîndi mai bine.

V

A doua şi a treia zi, marele Michu a fost nemaipomenit. Cuvintele pedagogului îl izbiseră drept în inimă. Ne susţinu, ne spuse că am fi laşi dacă am ceda. Acum, îşi punea la bătaie toată mîndria, pentru a dovedi că atunci cînd nu vroia, nu mînca.

A fost un adevărat martir. Noi ceilalţi ascundeam cu toţii în pupitre ciocolată, borcane cu dulceaţă, pînă şi mezeluri, ceea ce ne—a ajutat să nu mîncăm goală pîinea cu care ne umpleam buzunarele. El, care nu avea nici o rudă în oraş şi care de altfel nu primea să se înfrupte din asemena bunătăţi, se mărgini doar la cele cîteva coji de pîine pe care putu să le găsească.

A treia zi, cînd directorul declară că, întrucît elevii se încăpăţînaţi să nu se atingă de mîncare, va înceta de a mai da pîine la masă, revolta izbucni la prînz. Era ziua cu fasole cu sos alb.

Marele Michu, căruia o foame cumplită probabil că—i tulburase minţile, se ridică brusc. Luă farfuria pedagogului, care mînca plescăind cu plăcere, pentru a ne sfida şi a ne face poftă, şi o azvîrli în mijlocul sălii. Apoi, cu o voce puternică, intona *Marseieza.* A fost ca un val ce ne ridică pe toţi. Farfuriile, paharele, sticlele au prins să joace tontoroiul. Iar pedagogii, sărind peste cioburi, se grăbiră să părăsească sala de mese. Sfrijitul, în fuga lui, se pomeni pe umeri cu o farfurie plină de fasole, al cărei sos îl împodobi cu un mare guler alb.

Totuşi, poziţia trebuia întărită. Marele Michu fu numit general. Puse să fie duse şi îngrămădite mesele în faţa uşilor... *Marseieza* răsuna înainte. Revolta se transforma în revoluţie. Din fericire, ne—au lăsat în voia noastră timp de trei ore bune. Se pare că s—au dus să caute gardianul. Aceste trei ceasuri de gălăgie au fost de ajuns ca să ne potolească.

În fundul sălii de mese erau două ferestre mari care dădeau spre curte. Cei mai timizi, îngroziţi că eram lăsaţi aşa, nepedepsiţi, neştiind ce se va întîmpla au deschis uşor una din ferestre şi au dispărut. încet, încet au fost urmaţi de alţi elevi. Curînd, marele Michu n—a mai avut în jurul lui decît vreo doisprezece răzvrătiţi. Le spuse atunci cu o voce aspră :

—Hai, duceţi—vă după ceilalţi, ajunge un singur vinovat. Apoi, adresîndu—mi—se mie, care şovăiam, adăugă :

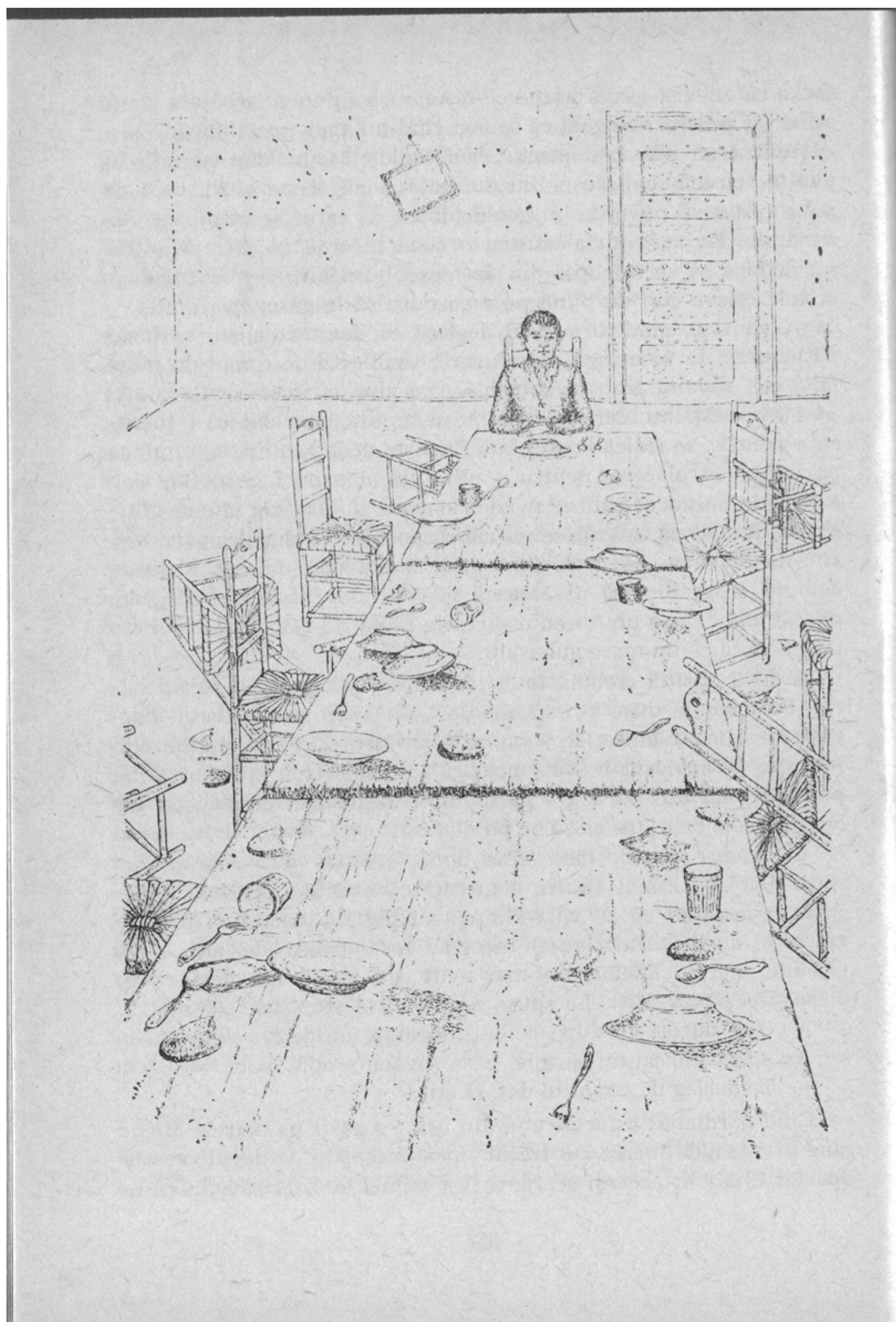
—Te dezleg de cuvîntul dat, să ştii !

Cînd gardianul a forţat una din uşi, l—a găsit pe marele Michu singur, şezînd liniştit pe colţul unei mese, în mijlocul veselei sparte. Chiar în aceeaşi seară, a fost trimis la tatăl său. În ce ne priveşte, am profitat prea puţin de pe urma acestei răzvrătiri. Timp de cîteva săptămîni s—au ferit să ne mai servească, la masă, cod şi fasole. Apoi, au reapărut iar ; numai că peştele avea sosul alb, iar fasolea, sosul roşu.

VI

La mult timp după aceea, l—am revăzut pe marele Michu. Nu şi—a mai putut continua studiile. Cultiva, la rîndul lui, cele cîteva petece de pămînt pe care le moştenise la moartea tatălui său.

—Aş fi devenit, spuse el, un avocat mediocru sau medic prost, căci n—aveam un cap bun. E mai bine să fiu ţăran. Asta—i treaba ce mi se potriveşte... Nu are nici o importanţă că mi—aţi întors frumuşel spatele. Şi eu care mă dădeam în vînt după cod şi fasole !

ATACUL DE LA MOARĂ[2]

I

Era în plină sărbătoare — în acea frumoasă zi de vară — moara bătrînului Merlier. În curte, trei mese aşezate cap la cap îşi aşteptau oaspeţii. Tot satul ştia că Françoise, fiica lui Merlier, se logodeşte cu

[2]Traducere de Sidonia Drăguşanu, în vol. Zola, Atacul de la moară, Buc. 1963, Ed. pentru literatură universală, 1933.

Dominique — un flăcău care trecea drept un mare trîntor, dar era atît de chipeş încît nu era femeie să se uite la el fără acea sticlire pe care o pune dorinţa în ochi.

Moara asta a lui moş Merlier era un mic colţ de rai ; se afla aşezată chiar în mijlocul satului, în locul în care şoseaua face un cot. Satul — pe numele lui Rocreuse — n—are decît o singură uliţă, cu două rînduri de cocioabe de o parte şi de alta ; dar dincolo de moară, se întind livezi, şi se înalţă copacii care însoţesc rîul Morelle, pe tot parcursul lui, acoperind fundul văii cu umbra frunzişului lor bogat. Nu găseşti în toată Lorena un loc mai fermecător. La dreapta şi la stînga, păduri dese, codri seculari, urcînd în pantă lină, acoperă orizontul cu o mare de verdeaţă, în timp ce spre sud se întinde cîmpul de o fertilitate neînchipuită, nesfîrşitele fîşii de pămînt prinse între gardurile vii. Dar ceea ce face mai ales farmecul acestui ţinut este răcoarea pe care o dă vegetaţia bogată, pînă şi în zilele cele mai fierbinţi din iulie şi august. Rîul Morelle coboară din pădurea de Gagny furînd, se pare, răcoarea din frunzişul pe sub care curge leghe întregi, purtînd odată cu el murmurul şi răsuflarea îngheţată a codrilor prin care a trecut.

Dar nu aceasta este singura lui sursă de răcoare ; ape venind de pretutindeni cîntă sub copaci, la fiecare pas ţîşnesc izvoare, şi simţi, urcînd potecile înguste, cum lacurile subterane, care străbat pe sub muşchiul verde, se folosesc de cele mai mici crăpături la rădăcinile arborilor, între stînci, pentru a se revărsa în fîntîni cristaline.

Glasurile şoptite ale acestor rîuri sînt atît de multe şi se înalţă atît de sus, încît acoperă cîntecul botgroşilor. Te crezi într—o grădină vrăjită, cu cascade care cad de jur împrejur.

Mai jos, sînt livezile de lucerna îmbibate de apă. Castani gigantici îşi lungesc umbrele lor negre. La marginea păşunilor, perdelele înalte ale plopilor îşi desfăşoară frunzişul lor sonor. Sînt două alei cu platani imenşi care urcă, străbătînd cîmpia spre vechiul castel de Gagny, astăzi în ruină. În acest sol, continuu udat, vegetaţia creşte uriaşă ! Totul seamănă cu o grădină aşezată între două coline acoperite cu arbori: livezile ce se văd apar ca nişte peluze, iar copacii gigantici, imense răzoare. Cînd, la amiază, soarele cade drept, umbrele devin albăstrui, ierburile încinse dorm, toropite de căldură, în timp ce o înfiorare rece ca de gheaţă se strecoară pe sub frunziş.

Aici se afla moara bătrînului Merlier, care înveselea cu tic—tac—ul ei un colţ de natură năpădit de o vegetaţie sălbatică. Clădirea, făcută din ipsos şi scînduri, părea veche de cînd lumea ; pînă la jumătatea ei se scaldă în rîul Morelle — care în locul acela se rotunjeşte într—un bazin cu apă limpede. Acolo se amenajase o ecluză, apa cădea de la cîţiva metri deasupra roţii care, învîrtindu—se, scîrţîia tuşind ca o slujnică credincioasă şi astmatică, îmbătrînită în casa stăpînilor ei. Cînd cineva îl sfătuia pe Merlier să schimbe roata, el dădea din cap şi spunea că una nouă ar fi mai leneşă şi nici n—ar şti să—şi facă treaba atît de bine ca cea veche ; şi de fiecare dată o repara cu tot ce—i cădea sub mînă, cu doage de butoi, cu fiare ruginite, cu zinc, cu plumb. Roata părea de fiecare dată mai veselă, cu acest nou profil al ei, devenit destul de bizar, şi împodobită toată cu ierburi şi muşchi. Cînd apa o lovea cu valul ei de argint, se acoperea cu perle, şi atunci ciudata—i carcasă putea fi văzută trecînd sub o strălucitoare diademă de sidef.

Partea de jos a morii, care cobora pînă în Morelle, avea aerul unei corăbii primitive, eşuată acolo. O bună parte a locuinţei era clădită pe ţăruşi ; apa pătrundea sub planşeu, unde erau nişte gropi cunoscute în tot satul pentru tipării şi racii enormi care puţeau fi prinşi. Dedesubtul cascadei, bazinul era limpede ca o oglindă şi, cînd roata nu îl tulbura cu spuma ei, se vedeau bancuri de peşti mari, înotînd cu încetineala unor escadre. O scară stricată cobora pînă la rîu, lîngă un ţăruş de care era priponită o barcă. O galerie de lemn trecea deasupra roţii. Se vedeau ferestre cu ochiuri de geam neregulat tăiate. Tot soiul de colţare, de mici ziduri, de construcţii, adăugate pe rînd şi la nimereală, de grinzi şi acoperişuri dădeau acestei mori un aspect de veche citadelă în ruină. Iedera şi alte plante căţărătoare astupau crăpăturile, acoperind cu o mantie verde bătrîna clădire. Multe domnişoare, în trecere pe acolo, desenau pe albumele lor moara lui Merlier.

Partea clădirii care răspundea în şosea era mai solidă. La intrare, o boltă de piatră dădea în curtea mare, mărginită de o parte şi de alta de şoproane şi grajduri. Lîngă o fîntînă, un ulm imens acoperea cu umbra lui jumătate din curte.

În fund se vedeau aliniate cele patru ferestre ale primului etaj deasupra căruia se afla porumbarul.

Singura cochetărie a bătrînului Merlier era să zugrăvească faţada din zece în zece ani. Acum, tocmai fusese de curînd văruită şi lumina parcă tot satul, cînd soarele o aprindea cu văpaia lui, în miezul zilei.

De douăzeci de ani bătrînul Merlier era primar în Rocreuse. Se bucura de respectul oamenilor pentru

averea pe care ştiuse să şi—o agonisească şi care era apreciată cam la vreo optzeci de mii de franci, adunaţi centimă cu centimă. Cînd s—a căsătorit cu Madeleine Guillard, care i—a adus ca zestre moara, el nu avea altă avere decît cele două braţe ale lui. Dar Madeleine n—a regretat niciodată alegerea pe care a făcut—o, pentru că el s—a priceput să conducă bărbăteşte şi cu multă chibzuinţă toate treburile gospodăriei. Acum e văduv. Soţia lui a murit şi locuieşte cu fiică—sa Françoise. Fără îndoială, şi—ar putea îngădui să nu mai muncească, să lase roata morii să doarmă acoperită cu muşchi, dar s—ar plictisi; Casa i—ar părea pustie, moartă. Continuă să muncească, fiindcă îi face plăcere. E un bătrîn înalt, cu o faţă lunguiaţă şi tăcută. Nu rîde niciodată, cu toate că sufletul lui e plin de veselie. A.fost ales primar pentru buna lui stare, dar şi pentru aerul marţial pe care ştie să şi—l ia cînd are de celebrat o cununie.

Françoise Merlier a împlinit, de foarte curînd, optsprezece ani. Nu trece drept una din fetele frumoase din sat, fiind prea plăpîndă. Pînă la cincisprezece ani, a fost chiar urîtă. Nu—şi puteau explica cei din Rocreuse cum dintr—un bărbat ca Merlier şi dintr—o femeie ca nevastă—sa, amîndoi oameni atît de bine clădiţi, a ieşit fata asta care creştea atît de încet şi parcă chiar cu părere de rău. Dar la cincisprezece ani, deşi rămăsese tot firavă, deveni deodată drăguţă, chiar foarte drăguţă. Avea părul negru, ochii negri, o faţă trandafirie cu gropiţe în obraji şi o frunte luminoasă ca un soare. De altfel, era considerată plăpîndă numai pentru că n—ar fi fost în stare să ridice singură un sac de grîu, altminteri, departe de a fi slabă, se împlinise chiar bine de tot la trup şi era de aşteptat ca odată cu vîrsta să se facă rotunjoară ca o prepeliţă lacomă. Numai că tăcerile îndelungi ale tatălui ei o făcuseră prea înţeleaptă, cam de timpuriu, şi dacă rîdea vreodată era numai pentru a face plăcere celorlalţi ; în sufletul ei rămînea întotdeauna gravă.

Bineînţeles, toţi flăcăii din sat îi dau tîrcoale — e adevărat, mai mult pentru averea decît pentru frumuseţea ei. Şi iată, deodată, face o alegere care scandalizează tot ţinutul. De cealaltă parte a rîului Morelle, trăieşte un tînăr, Dominique Penquer, care nu este de prin partea locului. Cu zece ani în urmă a venit din Belgia, ca să—şi moştenească un unchi care avea o mică proprietate la liziera pădurii Gagny, chiar în faţa morii, la o depărtare de o bătaie de puşcă. Venise — spunea el la început — numai pentru a vinde această proprietate, urmînd ca apoi să se întoarcă în Belgia. Dar ţinutul îl vrăjise, se pare, căci nu se mai mişcase de acolo. îşi cultivase palma lui de pămînt din care îşi scotea cele cîteva legume din care trăia. Pescuia, vîna şi, de multe ori, gardienii silvici erau nevoiţi să—i dreseze procese—verbale. Această viaţă liberă, ale cărei resurse localnicii nu şi le puteau explica prea bine, sfîrşise prin a—i face un renume rău. Se presupunea că ar fi braconier şi, sigur, un trîndav, căci era adesea văzut dormind în iarbă la orele cînd s—ar fi cuvenit să muncească. Nici cocioaba în care trăia, sub ultimii arbori din pădure, nu părea a fi locuinţa unui băiat cinstit. Dacă s—ar fi spus despre el că a făcut prieteşug cu lupii din ruinele fostului castel, babele din sat n—ar fi fost deloc surprinse. Totuşi, fetele tinere îndrăzneau cîteodată să—i ia apărarea, căci era de o mare frumuseţe flăcăul acesta cu o reputaţie atît de îndoielnică: suplu şi înalt ca un plop, cu pielea foarte albă, cu părul şi barba blonde, ca de faur, în lumina soarelui. Şi iată, într—o bună dimineaţă, Françoise îi mărturiseşte bătrînului Merlier că îl iubeşte pe Dominique şi că nu va consimţi niciodată să se mărite cu un altul. E lesne de închipuit că această veste a fost o adevărată lovitură de măciucă, pentru bătrînul Merlier. A tăcut, n—a spus un cuvînt, după obiceiul lui. Nici o schimbare pe chipul său întunecat, doar atît că veselia lui interioară nu—i mai strălucea în ochi. Timp de o săptămînă tatăl şi fiica nu şi—au mai vorbit. Françoise era şi ea foarte întunecată. Ceea ce îl frămînta pe bătrîn era să ştie cum de reuşise ticălosul acela de braconier să—i vrăjească fata. Dominique nu venise pe la moară. Merlier stătu la pîndă şi—l văzu pe curtezan de cealaltă parte a rîului, culcat în iarbă, prefăcîndu—se că doarme. Din odaia ei, Françoise îl putea vedea foarte bine. Totul era .limpede, se îndrăgostiseră unul de altul făcîndu—şi ochi dulci pe deasupra roţii de la moară. Trecură opt zile. Françoise era din ce în ce mai tăcută. Bătrînul Merlier continua şi el să tacă. Apoi într—o seară, tot fără să sufle o vorbă, plecă singur de acasă şi se întoarse cu Dominique. Françoise tocmai aşternea faţa de masă. Nu păru mirată. Doar atît, mai puse un tacîm. Dar gropiţele din obraji se adînciră din nou şi zîmbetul ei reapăru. In dimineaţa aceea, Merlier se dusese să—l caute pe Dominique în cocioaba lui de la marginea pădurii. Acolo cei doi bărbaţi au stat de vorbă ei între ei, timp de trei ore, cu uşile şi ferestrele închise. Nimeni n—a ştiut vreodată ce şi—au spus. Dar sigur e că la plecare Merlier îl considera pe Dominique ginerele său.

Nu încape îndoială că bătrînul descoperise în tînărul pe care venise să—l cunoască, în leneşul care dormea în iarbă, numai ca să stîrnească dragostea fetelor, un băiat de ispravă. Tot satul clocotea, Femeile stăteau în poartă, nu vorbeau decît de această nebunie pe care o făcea bătrînul Merlier, introducînd în

casa lui un pierde—vară. Dar morarul nu se sinchisea, lăsa pe fiecare să vorbească ce. vrea. Poate că își amintea de propria lui căsătorie. Nici el nu avusese o para chioară, cînd s—a însurat cu Madeleine şi cu moara ei, şi, totuşi, nimic nu—l împiedicase să fie un soţ bun.
De altminteri, Dominique puse repede capăt cancanurilor ; se apucase să muncească cu atîta străşnicie, încît uimea tot satul. Se întîmplă că tocmai atunci băiatul, pe care îl avea Merlier la moară, să fie luat în armată şi Dominique nu acceptă sub nici un motiv să fie angajat un altul. Căra singur sacii de grîu, conducea şareta, lupta cu bătrîna roată a morii — care se lăsa mult rugată pînă se hotăra să se învîrtească — şi le făcea pe toate cu atîta suflet încît era o adevărată plăcere să—l priveşti. Morarul îşi păstra acelaşi rîs ascuns al lui. Era foarte mîndru că îl ghicise atît de bine pe băiatul ăsta. Nimic nu dă mai mult curaj tinereţii ca dragostea. Şi în timp ce munceau din greu, Dominique şi Françoise se adorau. Merlier nu rostise încă nici un cuvînt cu privire la căsătorie, şi ei respectau această tăcere, aşteptînd hotărîrea bătrînului. În sfîrşit, într—o zi, spre mijlocul lui iulie, porunci să se aşeze în curte, sub ulmul cel mare, trei mese, şi—şi poftiprietenii din Rocreuse la un pahar de vin ; cînd curtea era plină şi toată lumea cu paharul în mînă, morarul îl ridică pe al său, foarte sus, rostind aceste cuvinte :
—Pentru plăcerea de a vă anunţa că fiică—mea se va căsători cu flăcăul acesta peste o lună, de sfîntul Ludovic.

Se ciocniră cu zgomot paharele. Toată lumea rîdea. Dar bătrînul Merlier îşi înălţă din nou glasul, spunînd :
—Dominique, îmbrăţişează—ţi logodnica. Aşa se cuvine.

Şi tinerii se îmbrăţişară, foarte îmbujoraţi, în timp ce asistenţa rîdea şi mai tare. A fost o petrecere în toată legea. S—a golit un butoi mare de vin. Iar mai tîrziu, cînd n—au mai rămas decît cîţiva prieteni intimi, s—a putut sta în tihnă de vorbă. Se lăsase noaptea, o noapte înstelată, foarte luminoasă. Dominique şi Françoise tăceau amîndoi, aşezaţi pe o bancă, unul lîngă altul. Un ţăran vorbea despre războiul pe care împăratul îl declarase Prusiei. Toţi flăcăii din sat plecaseră ; chiar în ajun trecuseră trupe pe acolo. Bătălia va fi grea.
—Eh, spuse Merlier, cu egoismul omului fericit, Dominique e belgian, el nu va pleca la război. Şi dacă vor veni prusacii, va fi aici, să—şi apere soţia.

Ideea că, într—adevăr, prusacii ar putea veni, păru tuturor o glumă bună. Şi dacă totuşi vor veni, or să le dea o bătaie zdravănă ; o să isprăvească repede cu ei.
—Eu i—am văzut, i—am văzut, repeta cu o voce surdă bătrînul ţăran.

Se lăsă tăcere. Apoi se mai ciocniră o dată paharele. Françoise şi Dominique nu auziseră nimic. Ei îşi atingeau încet mîinile, fără să—i vadă nimeni, acolo, în spatele băncii, şi se simţeau atît de bine în această apropiere, încît rămăseseră cu privirile pierdute în adîncul tenebrelor. Satul dormea, străjuit de cele două margini ale şoselei albe, un somn liniştit, de copil. Nu se auzea decît, din cînd în cînd, cîntecul unui cocoş trezit prea devreme. Din pădurea vecină coborau adieri răcoroase, care treceau deasupra acoperişurilor catifelate, ca nişte mîngîieri. Livezile, cu frunzişul lor negru, aveau ceva misterios, în reculegerea lor solemnă, şi toate izvoarele, toate apele curgătoare care ţîşneau din umbră păreau a fi respiraţia fragedă şi ritmică a cîmpiei adormite. Din cînd în cînd, bâtrîna roată, adormită şi ea, părea că visează ca un cîine de pază, care latră în somn şi sforăie ; scîrţîia, îşi vorbea singură, legănată de apa rîului, care prefăcea toate aceste zgomote într—un sunet muzical şi prelung de orgă. Niciodată o pace mai adîncă nu coborîse pe un colţ mai fericit al naturii.

II

O lună mai tîrziu, exact în ajun de sfîntul Ludovic, tot satul fusese cuprins de o mare spaimă. Prusacii îl bătuseră pe împărat şi înaintau în marş forţat spre Rocreuse. De o săptămînă, oamenii care treceau pe şosea îi anunţau : „Sînt acum la Lormiere, sînt acum la Novelles" ; şi cei din Rocreuse, auzind că se apropie atît de repede, aveau în fiecare dimineaţă impresia că îi văd coborînd din pădurea Gagny. Şi cu cît întîrziau să apară, cu atît spaima creştea. Fără îndoială, se vor năpusti asupra satului într—o noapte, şi—i vor măcelări pe toţi.

Noaptea precedentă, puţin înainte de ivirea zorilor, se dăduse alarma. Localnicii se treziseră auzind zgomot mare de paşi şi de voci bărbăteşti pe şosea. Femeile se aruncaseră în genunchi, făcîndu—şi semnul crucii. Dar curînd, fură recunoscuţi — prin crăpăturile ferestrelor deschise cu multă prudenţă — pantalonii roşii : era un detaşament francez. Căpitanul trimise imediat după primarul satului şi, după ce

stătu de vorbă cu bătrînul Merlier, rămase la moară.

Soarele strălucea vesel în dimineaţa aceea. Se anunţa o . zi caldă. Deasupra pădurii plutea o lumină aurie ; în timp ce în depărtare, peste cîmpii, urcau aburi uşori, alburii. Satul se trezea, curat şi frumos, în răcoarea dimineţii ; cîmpia, cu rîurile şi izvoarele ei, avea graţia unui buchet de flori pe care străluceşte încă roua. Dar această zi, cu toată frumuseţea ei, nu putea înveseli pe nimeni. Căpitanul fusese văzut cercetînd de jur împrejur moara, inspectînd casele din vecinătate; trecuse apoi de cealaltă parte a rîului şi, de acolo, studiase satul cu binoclul, în vreme ce bătrînul Merlier, care îl întovărăşea, părea să—i dea explicaţii. După ce se întoarse, postă soldaţi îndărătul zidurilor, al copacilor şi în şanţuri. Grosul detaşamentului era instalat în curtea morii. Se vor da lupte, deci ? Şi cînd morarul se întoarse, i se puse această întrebare. El. făcu un semn lung din cap, fără să vorbească. Da, se vor bate.

Françoise şi Dominique erau acolo. în curte, şi se uitau la bătrîn. în cele din urmă el îşi scoase pipa din gură şi rosti doar aceste cuvinte :

—Bieţii mei copii, n—am să vă mai pot cununa mîine.

Cu buzele strînse, cu o cută de mînie pe frunte, Dominique se ridica din cînd în cînd în vîrful picioarelor şi rămînea cu privirea pironită asupra pădurii Gagny, ca şi cînd ar fi aşteptat să—i vadă venind pe prusaci. Françoise, palidă şi gravă, venea, pleca, le aducea soldaţilor tot ce aveau nevoie. Ei îşi pregăteau supa într—un colţ al curţii şi, aşteptînd masa, se întreceau în glume.

Căpitanul părea încîntat. Vizitase toate încăperile — şi sala mare a morii care dădea spre rîu. Acum, stînd lîngă fîntînă, vorbea cu bătrînul Merlier.

—Aveţi aici o adevărată fortăreaţă, spunea el. Vom rezista bine pînă seara. Banditţii sînt în întîrziere. Ar fi trebuit să fie aici pînă acum.

Morarul rămase tăcut. îşi vedea moara arzînd ca o torţă. Dar nu se plîngea, socotind că—i de prisos. Deschise gura doar pentru a rosti :

—Ar trebui să ascundeţi barca în spatele roţii. E acolo o groapă în care ar putea încăpea. Poate că vă va fi de folos.

Căpitanul dădu un ordin. Era un bărbat frumos, de vreo patruzeci de ani, înalt, cu o faţă plăcută. Părea înveselit ori de cîte ori se uita la Françoise şi la Dominique. Se ocupa tot timpul de ei ca şi cînd ar fi uitat de lupta pentru care se pregăteau. O urmărea pe Françoise cu o privire care spunea limpede că o găseşte fermecătoare. La un moment dat se întoarse spre Dominique şi—l întrebă brusc :

—Aşadar, nu eşti înrolat, tinere ?

—Sînt străin, răspunse băiatul.

Căpitanul păru destul de nesatisfăcut de acest argument. Sigur, era mai plăcut să stea în. preajma fetei, decît în a tunului ! Văzîndu—l surîzînd ironic, Dominique adăugă :

—Sînt străin, dar nimeresc glontele drept în măr de la cinci sute de metri. Priviţi, puşca mea de vînătoare este acolo, în spatele dumneavoastră.

—S—ar putea să—ţi servească, replică simplu căpitanul. Françoise se apropie de ei. Tremura uşor. întinse mîinile spre Dominique, cerîndu—i parcă ocrotire, şi el, fără să—i pese de cei din jur, le cuprinse şi le reţinu într—ale lui, strîngîndu—i—le puternic. Căpitanul surise din nou, dar de data asta se abţinu de a mai adăuga ceva. Rămase pe scaun, cu sabia între genunchi, cu privirea pierdută în zare, părînd că visează.

Se făcuse ora zece. Căldura era din ce în ce mai mare ; se lăsase o tăcere grea. în curte, la umbra hambarelor, soldaţii începuseră să—şi soarbă supa. Nici un zgomot nu venea din satul în care ţăranii îşi baricadaseră casele, uşile şi ferestrele. Doar un cîine rămăsese singur pe şosea şi urla. Din pădurile şi livezile vecine, toropite de căldura zilei, venea un sunet îndepărtat şi prelungit, in care se contopiseră parcă toate respiraţiile răzleţe. Cînta un cuc. Pe urmă, tăcerea se făcu mai adîncă. Şi deodată, cînd totul din jur părea adormit, răsună un foc de puşcă. Căpitanul se ridică într—o clipă în picioare, soldaţii lăsară din mîini farfuriile cu supă pe jumătate pline. în cîteva secunde, erau toţi la posturile lor. De sus pînă jos, moara era toată ocupată de soldaţi. în timpul acesta, căpitanul, care se postase în şosea, nu observă nici o mişcare : la dreapta, la stînga, drumul se întindea alb şi pustiu. Se auzi al doilea foc de puşcă şi apoi din nou nimic. Nu se vedea umbră de om. Dar întorcîndu—se, zări dinspre pădurea Gagny un nour uşor de fum între doi arbori, care îşi lua zborul ca dintr—o luminare, la altarul fecioarei. Pădurea era adîncă şi calmă.

—Ticăloşii ! s—au ascuns în codru, murmură el. Ştiu că sîntem aici.

În clipa aceea începu focul şi se continuă, din ce în ce mai susţinut, între soldaţii francezi postaţi în jurul morii şi între prusacii ascunşi în spatele copacilor. Gloanţele şuierau deasupra Morellei fără a pricinui pierderi de o parte sau de alta.

Focurile erau neregulate, porneau din fiecare tufiş şi, ca şi înainte, nu se vedeau decît firele subţiri de fum legănate leneş de vînt. Situaţia aceasta se prelungi aproape două ore. Ofiţerul fredona ceva, cu un aer indiferent. Françoise şi Dominique, care rămăseseră în curte, se înălţaseră în vîrful picioarelor şi priveau dincolo de un zid scund. Urmăreau cu un interes deosebit un soldat mărunţel, postat pe malul rîului Morelle în dosul unei bărci vechi din care nu mai rămăsese decît scheletul ; acesta stătea la pîndă întins pe burtă, trăgea cîteva focuri, apoi se strecura încet în şanţul care se afla la cîţiva paşi în urma lui, şi îşi reîncărca arma ; făcea totul cu mişcări atît de viclene, de suple şi de comice în acelaşi timp, încît Françoise şi Dominique nu—şi puteau opri surîsul, privindu—l. La un moment dat, se ridică repede; zărise pesemne capul unui prusac şi duse arma la umăr. Dar înainte de a apuca să tragă, scoase un răcnet, se răsuci în jurul lui şi se rostogoli în şanţ, unde picioarele îi zvîcniră pentru o clipă cu tremurul convulsiv al unui pui sugrumat. Soldatul cel mărunţel fusese atins de un glonte drept în piept. Era primul mort. Instinctiv, Françoise luă mîna lui Dominique şi i—o strînse cu o crispare nervoasă.

—Plecaţi de acolo ! le strigă căpitanul. Gloanţele ajung pînă aici.

Într—adevăr, un zgomot sec veni din bătrînul ulm şi capătul unei crengi groase porni în jos, clătinîndu—se. Dar cei doi tineri nu se clintiră, ţintuiţi acolo de spaimă, în faţa groaznicului spectacol. La liziera pădurii, un prusac ieşise brusc dindărătul unui copac, ca un actor din culise, bătu aerul cu braţele şi căzu pe spate. Apoi nimic nu mai mişcă ; cei doi morţi păreau că dorm sub soarele puternic de amiază. Nu se mai vedea nimeni pe cîmpia toropită de căldura zilei. Focurile de armă încetaseră şi ele ; nu se mai auzea acum decît murmurul limpede al rîului.

Bătrînul Merlier se uita la căpitan cu un aer surprins, întrebîndu—l parcă dacă într—adevăr totul se sfîrşise.

—Abia acum începe, murmură el. Feriţi—vă. Nu staţi acolo.

Nu apucă să—şi ducă vorba la sfîrşit ; se auzi o bubuitură îngrozitoare. Ulmul, înalt cît un stejar, se prăbuşi ca lovit de trăsnet. Un nour de frunze ţîşni ca un stol de vrăbii, rotindu—se în zbor. Din fericire, prusacii trăseseră prea sus. Dominique o prinse de mînă pe Françoise şi o trase după el, în timp ce Merlier striga, venind în urma lor :

—Intraţi în beciul cel mic, are pereţii solizi.

Dar ei nu ascultară, intrară în încăperea mare a morii unde vreo douăzeci de soldaţi aşteptau în linişte, cu obloanele închise, pîndind printre crăpături. Afară, soldaţii postaţi de căpitan apărau poziţia pas cu pas. Cîte unul intra totuşi în casă tîrîndu—se pe jos, cînd inamicul îl silea să—şi părăsească locul strategic. Consemnul lor era să cîştige timp, să nu se arate, pentru ca prusacii să nu afle efectivul de forţe pe care îl aveau în faţa lor.

Mai trecu astfel încă o oră. Apoi sosi un sergent care anunţă că afară nu mai rămăseseră decît doi sau trei oameni. Atunci ofiţerul îşi scoase ceasornicul şi spuse :

—E ora două şi jumătate. Mai trebuie să rezistăm încă patru.

Porunci să se închidă poarta mare a curţii şi totul fu pregătit pentru o rezistenţă activă. Cum prusacii se aflau de cealaltă parte a rîului, un asalt imediat nu era de temut. E adevărat, se afla un pod la doi kilometri, dar cu siguranţă că prusacii nu ştiau de existenţa lui şi era puţin probabil că vor încerca să treacă apa înot. Ofiţerul nu făcu deci decît să supravegheze în continuare şoseaua. Toate eforturile trebuiau îndreptate în partea dinspre cîmpie.

Focurile încetaseră din nou. Moara părea moartă în lumina puternică a soarelui. Toate obloanele erau trase, nici un zgomot nu mai pătrundea în afară.

Încetul cu încetul, prusacii începură să se arate la marginea pădurii. îşi lungeau gîtul, deveneau îndrăzneţi. în interiorul morii, cîţiva soldaţi se pregătiră să tragă. Dar căpitanul strigă :

—Nu, nu, aşteptaţi ! Lăsaţi—i să se apropie.

Într—adevăr, prusacii procedau cu multă prudenţă, aruncînd spre moară priviri bănuitoare. Clădirea aceasta veche, tăcută şi mohorîtă, cu perdelele ei de iederă îi nelinişte a. Totuşi înaintau. Cînd ofiţerul văzu un număr destul de mare — vreo douăzeci — adunaţi în livada din faţă, rosti un singur cuvînt :

—Trageţi !

Se auzi o descărcătură puternică, urmată de focuri de armă izolate.

Scuturată de un tremur, Françoise îşi duse fără voie mîinile la urechi. Dominique se afla în spatele soldaţilor, privea.

Şi cînd fumul se mai risipi puţin, văzu trei prusaci întinşi pe spate, în mijlocul cîmpului. Ceilalţi se aruncaseră la pămînt, în dosul salcîmilor şi al plopilor. Şi începu asediul.

Timp de mai bine de o oră, moara fu ciuruită de gloanţe ; biciuiau bătrînele ziduri ca o grindină. Cînd se loveau de piatră, se auzea cum plesnesc şi cum cad apoi cu un plescăit sonor în apă. în pădure, gloanţele se înfundau cu un zgomot surd. Din cînd în cînd, un pîrîit prelung anunţa că şi moara fusese atinsă.

Francezii îşi economiseau gloanţele, nu trăgeau decît după ce vizau cu precizie. Din cînd în cînd, căpitanul se uita la ceas.

Şi cînd un glonte atinse un oblon, gata să se înfigă în tavan, spuse :

—E ora patru. Va fi imposibil să mai rezistăm, într—adevăr, încetul cu încetul, atacul duşmanului ajunsese să zdruncine din toate încheieturile bătrîna clădire a morii. Un oblon se prăbuşi în rîu, ciuruit ca o dantelă. Fură nevoiţi să—l înlocuiască cu o saltea.

Bătrînul Merlier îşi expunea viaţa în fiecare clipă, ducîndu—se să constate avariile pe care le suferea biata sa roată, care—i rupea inima, cu pîrîitul ei jalnic. De data aceasta, se sfîrşise într—adevăr cu ea ! Niciodată nu o va mai putea repara. Dominique o implorase pe Françoise să se retragă ; dar ea refuzase, voia să rămînă cu el. Se aşezase în spatele unui dulap mare de stejar, care o proteja. Dar un glonte nimeri chiar într—o latură a dulapului, care răspunse cu un sunet grav, ca un geamăt. Atunci Dominique veni şi se aşeză în faţa fetei. Pînă atunci nu trăsese încă, ţinuse puşca în mînă, fără a se fi putut apropia de ferestrele care erau, de la un capăt la altul, ocupate de soldaţi. La fiecare foc de armă, se zguduia podeaua.

—Atenţie, atenţie ! strigă deodată căpitanul.

Văzuse, în clipa aceea, ieşind din pădure un grup compact de oameni. Şi deodată, un pluton deschise focul: un foc groaznic. O jerbă de gloanţe trecu deasupra morii. Mai zbură un oblon. Gloanţele inamicului intrau acum nestingherite prin căscătura largă a ferestrei. Doi soldaţi se prăbuşiră pe podea, unul dintre ei nu mai mişca. Fu dat la o parte, lîngă perete, pentru că încurca locul. Celălalt se zvîrcolea, implorînd să i se facă sfîrşitul. Dar nimeni nu—l auzea, fiecare căuta o gaură în zidul fortăreţei în care se găseau, pentru a putea riposta ploii de gloanţe.

Un al treilea soldat fu rănit ; acesta se prăbuşi fără un cuvînt lîngă marginea unei mese, cu o privire fixă şi îngrozită. Françoise împinse maşinal scaunul şi se aşeză pe jos, lipită de perete, crezîndu—se astfel mai ocrotită. între timp fuseseră aduse toate saltelele din casă, astfel încît ferestrele erau acum din nou astupate pe jumătate. încăperea se umpluse cu cioturi de mobile, de arme sfărîmate.

—E ora cinci, spuse căpitanul. Trebuie să ne ţinem bine, vor încerca să treacă apa.

În clipa aceea Françoise scoase un strigăt. Un glonte care ricoşase îi atinsese fruntea ; apărură cîteva picături de sînge. Dominique o privi o clipă, după care se apropie de fereastră şi trase primul foc ; apoi nu se mai opri. îşi încărca arma, trăgea fără să se mai intereseze ce se întîmplă lîngă el ; doar din cînd în cînd, mai arunca o privire spre Françoise. Nu părea deloc grăbit, ochea cu mare atenţie. Prusacii înaintau de—a lungul plopilor, intenţionînd să treacă rîul, aşa cum prevăzuse căpitanul. Dar era destul să încerce unul dintre ei, ca să cadă lovit în ţeastă de gloanţele lui Dominique. Căpitanul, care urmărea acest joc, era uimit. Îl lăuda pe tînăr, spunîndu—i că ar fi fericit să aibă mulţi ţintaşi de talia lui. Dominique nu—l auzea. Un glonte îi atinse umărul, un altul îi răni braţul, dar el continua să tragă.

Căzură încă doi dintre ai lor. Saltelele, ciuruite, nu mai izbuteau să astupe ferestrele. Ultima dezlănţuire de focuri păru să smulgă cu totul moara din locul ei. Poziţia nu mai putea fi apărată. Totuşi ofiţerul repeta :

—Rezistaţi ! încă o jumătate de oră !

Acum număra minutele. Făgăduise şefilor săi să ţină inamicul în loc pînă seara, şi n—ar fi dat înapoi un pas, înaintea orei fixate pentru retragere. Avea acelaşi aer amabil, surîdea fetei, ca să—i dea curaj. Ridicase el însuşi de jos arma unui soldat mort şi acum trăgea cu ea. în toată încăperea mai rămăseseră doar patru soldaţi. Prusacii înaintau în masă pe celălalt mal al rîului şi era evident că îl vor trece dintr—o clipă într—alta. Se mai scurseră cîteva minute. Căpitanul se încăpăţîna, nu voia să dea ordin de retragere, cînd un sergent venind în fugă vesti :

—Sînt pe şosea, ne vor ataca din spate. Cu siguranţă că prusacii au descoperit podul.

Căpitanul îşi scoase ceasul :

—Încă cinci minute ! Nu vor fi aici înainte de cinci minute. La orele şase precis, consimţi, în sfîrşit, să—şi scoată, printr—o uşă care răspundea într—o uliţă, oamenii din moară.

De acolo se aruncară într—un şanţ şi se îndreptară spre pădurea de Sauval. Căpitanul îl salutase politicos, la plecare, pe bătrînul Merlier, cerîndu—i scuze. Adăugase chiar :

—Distraţi—i, ne vom întoarce.

Dominique rămăsese singur în sala cea mare a morii. Continua să tragă, nu auzea nimic, nu înţelegea nimic, nu simţea decît o singură dorinţă, să o apere pe Françoise. Soldaţii plecaseră fără măcar ca el să fi observat. Ochea şi nimerea cu precizie, de fiecare dată. Deodată se auzi un zgomot puternic. Duşmanii veniseră prin spate şi năvăliseră în curte. Dominique mai apucă să tragă un singur foc şi, cînd prusacii se năpustiră asupra lui, din arma sa mai ieşea încă fum. îl înşfăcaseră patru dintre ei, în timp ce ceilalţi vociferau într—o limbă îngrozitoare. Fuseseră gata să—l sugrume chiar în clipa aceea, dar Françoise se aruncase în faţa lor, implorîndu—i. Un ofiţer intră şi, după cîteva fraze pe care le schimbă în germană cu soldaţii, se întoarse spre Dominique şi—i spuse, într—o franceză foarte corectă :

—În două ore vei fi împuşcat.

III

Era o regulă stabilită de statul—major german : orice francez care nu aparţine armatei regulate, prins cu arma în mînă, trebuia să fie împuşcat. Nici companiile de franctirori nu erau recunoscute ca beligerante. Prin aceste sancţiuni exemplare, germanii voiau să împiedice ridicarea în masă — de care se temeau — a ţăranilor care îşi apărau căminele lor.

Ofiţerul, un bărbat de vreo cincizeci de ani, înalt şi uscăţiv, îl supuse pe Dominique la un scurt interogatoriu. Cu toate că vorbea o franceză foarte pură, avea o duritate specific prusacă.

—Eşti francez ?

—Nu ! Sînt belgian.

—De ce ai luat arma în mînă ? Tot ce se petrece aici n—ar fi trebuit să te privească pe dumneata.

Dominique nu răspunse. în clipa aceea ofiţerul o văzu pe Françoise, stînd în picioare, foarte palidă şi ascultînd ; rana uşoară îi însemna fruntea albă cu o dungă roşie. Căpitanul îşi plimbă privirea de la ea la Dominique. Păru a înţelege ceva şi adăugă ;

—Așadar, nu negi că ai tras ?

—Dimpotrivă. Am tras cît am putut, răspunse, calm, Dominique.

Această mărturisire era de altminteri inutilă, tînărul era încă negru de pulbere, acoperit de sudoare, pătat de sîngele care cursese din zdrelitura de pe braţ.

—E în ordine, spuse ofiţerul ! Şi repetă : Vei fi împuşcat în două ore.

Françoise îşi reţinu un strigăt. îşi împreună mîinile şi le ridică într—un gest de disperare mută. Ofiţerul remarcă acest gest.

Doi soldaţi îl înşfăcară pe Dominique şi—l duseră într—o odaie vecină, unde trebuiau să—l ţină sub pază. Tînăra fata se prăbuşise pe un scaun, nemaiputîndu—se ţine pe picioare ; lacrimile îi încremeniseră în gît, înăbuşind—o. Ofiţerul continua s—o examineze cu o privire foarte atentă. În cele din urmă o întrebă :

—E fratele dumitale, tînărul... ?

Ea răspunse nu, cu un semn al capului. Ofiţerul rămase la fel de ţeapăn, fără un surîs. După o tăcere, întrebă :

—Locuieşte de mult în ţinutul ăsta ?

Ea răspunse da, tot cu un semn al capului.

—Atunci trebuie să cunoască foarte bine pădurile de prin împrejurimi.

De data asta Françoise vorbi.

—Da, domnule, spuse ea privindu—l cu oarecare mirare. Ofiţerul nu mai adăugă nici un cuvînt, se răsuci pe călcîie, cerînd să fie imediat adus primarul satului. Françoise se ridică în picioare, cu faţa uşor împurpurată de o nouă speranţă, crezînd că a înţeles scopul acestor întrebări. Alergă ea însăşi să—l cheme ne tatăl ei.

Morarul coborîse repede prin galeria de lemn, de îndată ce încetaseră focurile, pentru a—şi cerceta

roata.

Îşi adora fiica, avea o afecţiune puternică pentru Dominique, dar roata morii ocupa şi ea un loc însemnat în inima lui.

Întrucît „copiii", cum spunea el, ieşiseră teferi din toată această încăierare, se putea gîndi acum şi la cealaltă dragoste a lui, bătrîna roată, care desigur pătimise mult. Şi, aplecat deasupra carcasei ei de lemn, îi cerceta rănile, cu un aer dezolat. Cinci dintre obezile roţii fuseseră prefăcute în ţăndări, iar scheletul central era complet ciuruit. Vîra degetele în găurile lăsate de gloanţe, pentru a le măsura adîncimea şi se gîndea cum va putea repara toate aceste dezastre.

Françoise îl găsi astupînd crăpăturile cu aşchii şi cu muşchi.

—Tată, spuse ea, te cheamă...

Şi izbucni în plîns, povestind ceea ce auzise. Bătrînul clătină din cap. Nu puteau fi împuşcaţi oamenii, chiar aşa cu una cu două ! Rămînea de văzut ! Şi intră în moară păstrîndu—şi aerul său tăcut şi liniştit. Cînd ofiţerul îi ceru alimente pentru soldaţii lui, răspunse că cei din Rocreuse nu sînt obişnuiţi să fie brutalizaţi, că nu se va obţine nimic de la ei, dacă se va întrebuinţa violenţa, îşi lua însărcinarea de a rezolva totul, cu condiţia însă de a fi lăsat să acţioneze singur. Ofiţerul păru nemulţumit la început de calmul cu care îi răspunsese primarul, dar vorba lui, hotărîtă, răspicată, sfîrşise prin a—i impune. îl strigă din nou, pentru a—l întreba :

—Pădurea aceea din faţă, cum o numiţi dumneavoastră ?

—Pădurea de Sauval.

—Şi ce întindere are ? Merlier îl privi ţintă :

—Nu ştiu, răspunse el. Şi se îndepărtă.

O oră mai tîrziu, contribuţia de război în alimente şi bani, pretinsă de ofiţer, se afla în curtea morii. Se apropia noaptea. Françoise urmărea cu nelinişte orice mişcare a soldaţilor şi nu se îndepărta de camera în care fusese închis Dominique.

Spre orele şapte, trecu printr—o spaimă cumplită. Văzuse ofiţerul intrînd în odaia prizonierului şi timp de cincisprezece minute auzise vocile lor ridicate ; apoi ofiţerul reapăru pentru o clipă în prag şi dădu un ordin în limba germană, pe care ea nu—l înţelese, dar curînd doisprezece soldaţi intrară în curte şi se aliniară cu: arma la umăr. Atunci, cuprinsă de un tremur din creştet pînă în călcîie, crezu că va muri pe loc. Aşadar, pentru aceasta se pregătiseră : pentru execuţie ! Cei doisprezece oameni rămaseră acolo zece minute, timp în care ea auzi vocea lui Dominique continuînd. să refuze pe un ton violent.

—Bine, mai gîndeşte—te. îţi dau timp pînă mîine dimineaţă.. Apoi, cu un singur gest, ofiţerul rupse rîndul celor doisprezece soldaţi. Françoise rămăsese înmărmurită. Bătrînul Merlier, care îşi fumase mai departe pipa lui, uitîndu—se la pluton parcă din simplă curiozitate, veni şi o luă de braţ cu blîndeţe părintească.. O conduse în camera ei.

—Stai liniştită, îi spuse eL şi încearcă să dormi. Mîine, la lumina zilei, vom vedea ce e de făcut.

Plecă şi încuie din prudenţă uşa în urma lui. Întotdeauna fusese de părere că femeile nu sînt bune la nimic, ele nu fac decît să strice totul, cînd vor să se ocupe de o treabă serioasă. Dar Françoise nu se culcă, stătu multă vreme aşezată pe marginea patului, pîndind zgomotele casei. Soldaţii germani, instalaţi în curte, cîntau şi rîdeau : rămăseseră probabil să bea şi să mănînce pînă tîrziu. Era ora unsprezece şi larma nu încetase o singură clipă. Chiar în încăperea mare a morii răsunau din cînd în cînd paşi greoi ; fără îndoială, santinelele care făceau cu schimbul. Dar ceea ce o interesa pe ea erau zgomotele pe care le pUtea surprinde în odaia care se afla sub a ei. De mai multe ori se trînti jos, lipindu—şi urechea de podea. Era odaia în care fusese închis Dominique.

Dominique umbla, desigur, tot timpul încoace şi încolo, de la perete la fereastră, căci ea auzi o vreme îndelungată cadenţa regulată a paşilor lui. Pe urmă se făcu tăcere, pesemne se aşezase. De altminteri şi toate celelalte zgomote încetaseră acum. Totul din jur părea scufundat în somn. Şi atunci, cînd i se păru că într—adevăr toată casa doarme, deschise încet de tot fereastra şi—şi puse coatele pe pervaz.

Afară era o noapte senină şi caldă. Cornul îngust al lunii îşi găsise culcuşul în spatele pădurii de Sauval şi arunca deasupra cîmpiei o lumină mică de veioză. Umbra alungită a copacilor înalţi aşternea dungi negre, în vreme ce iarba, în locurile descoperite, părea o catifea verde, mătăsoasă. Dar Françoise nu stătea să contemple farmecul misterios al nopţii ; cerceta cu privirea cîmpia, căuta santinelele pe care nu se îndoia că nemţii avuseseră grijă să le pună de pază în partea aceea. Vedea limpede umbrele lor înşirîndu—se de—a lungul rîului Morelle. în dreptul morii, de cealaltă parte a rîului, lîngă o salcie ale

cărei crengi coborau pînă în apă, observă un soldat. îl distingea perfect : era un tînăr înalt care stătea nemişcat, cu faţa întoarsă spre cer, cu aerul visător al unui cioban. După ce cercetă cu atenţie toate locurile din jur, Françoise se aşeză din nou pe pat. Rămase iarăşi să asculte ; nu se mai auzea acum suflare în toată casa. Reveni la fereastră, aruncă o privire circulară, dar pesemne un colţ al lunii, care apărea acum din spatele arborilor, i se păruse stînjenitor, căci se întoarse din nou să aştepte. în sfîrşit, după un timp, socoti că sosise ceasul. Acum era beznă deplină, nu se mai zărea nici santinela ; cîmpia se întindea imensă ca o mare de cerneală. îşi ascuţi auzul o clipă, apoi se hotărî. Aproape de fereastră se afla o scară de fier cu treptele săpate în zid, care ducea de la roată la grînar şi de care, cu vreme în urmă, se foloseau cîteodată morarii pentru a controla mecanismul morii. Pe urmă mecanismul se modificase şi de multă vreme scara dispăruse sub iedera deasă care acoperea această parte a morii.

Françoise încalecă cu îndrăzneală balustrada ferestrei, se prinse cu mîinile de o bară de fier a scării. O clipă rămase în gol, apoi începu să coboare, stînjenită în mişcări de lărgimea fustei. Deodată, o piatră se desprinse din zid şi căzu în rîu cu un plescăit. încremeni, îngheţată de spaimă. Dar îşi reveni repede, înţelegînd că şipotul continuu al apei curgătoare acoperea, pe toată distanţa, orice zgomot pe care l—ar fi putut face, şi continuă să coboare, cu mai mult curaj, pipăind iedera cu piciorul, pentru a dibui treptele. Cînd ajunse aproape de camera în care se afla închis Dominique, se opri. Se ivise o dificultate neprevăzută, era gata să—şi piardă orice nădejde : fereastra acestei camere nu era tăiată exact dedesubtul ferestrei ei ; se îndepărtă de scară şi, cînd întinse mîna, nu întîlni decît zidul. Ce—i rămînea de făcut ? Să urce înapoi, înainte de a—şi fi dus planul pînă la capăt ? Îşi simţea braţele din ce în ce mai sleite de putere, iar murmurul continuu al rîului începuse s—o ameţească. Smulse de pe zid bucăţele de var şi le aruncă în fereastra lui Dominique. Dar nu primi nici un răspuns.

Se gîndi că poate adormise. Mai sfărîmă bucăţi din zid între degete, rănindu—şi—le. Era la capătul puterilor, gata să cadă, cînd, în sfîrşit, Dominique deschise fereastra.

—Eu sînt, murmură ea. Ţine—mă, sînt gata să cad.

El o prinse cu amîndouă mîinile, aplecîndu—se mult în afară, şi o trase înăuntru. Abia atunci. Françoise izbucni în lacrimi, înăbuşindu—şi hohotele ca să nu fie auzite. Pe urmă, printr—un efort supraomenesc, se calmă.

—Eşti păzit ? întrebă ea în şoaptă.

Dominique, care nu—şi revenise încă din stupoare, făcu un simplu gest, arătînd spre uşă. De partea cealaltă se auzea sforăitul santinelei, care, răpus de oboseală probabil, se culcase pe jos, lipit de uşă, pentru a împiedica prizonierul să iasă din cameră.

—Trebuie să fugi ! spuse ea repede. Am venit să te implor să fugi şi să—ţi spun adio.

Dar el părea că nu o aude. Repeta întruna :

—Cum, dumneata eşti, dumneata eşti ? Ah, prin ce spaimă m—ai făcut să trec ! La ce primejdie te—ai expus ! Ai fi putut să mori ! îi luă mîinile, i le acoperi cu sărutări, Cît de mult, cît de mult te iubesc, Françoise ! Eşti tot atît de curajoasă pe cît eşti de bună. Nu aveam decît o singură teamă, că voi muri fără să te mai văd. Dar eşti aici, şi acum n—au decît să mă împuşte. Mai vreau să stăm unul lîngă altul un sfert de oră, apoi voi fi gata.

Încetul cu încetul se lipiseră unul de altul şi ea îşi lăsase capul pe umărul lui. Primejdia îi apropia şi mai mult. Uitară de toate în această îmbrăţişare.

—Françoise, spuse Dominique cu un glas mîngîietor, astăzi este sfîntul Ludovic, ziua atît de aşteptată a nunţii noastre. Nimic nu ne—a putut despărţi. Iată—ne singuri amîndoi, aici, credincioşi întîlnirii hotărîte. Nu—i aşa ? în dimineaţa aceasta trebuia să ne cununăm.

—Da, da, repetă ea. E dimineaţa nunţii noastre.

Şi îşi apropiară buzele, tremurînd amîndoi. Dar deodată ea se desprinse din îmbrăţişare, trezită de realitatea teribilă.

—Trebuie să fugi ! Trebuie să fugi, murmură ea, să nu mai pierdem nici o clipă. Şi cînd el întinse braţele pentru a o aduna iarăşi, toată, la pieptul lui, ea se rugă :

—Ascultă—mă, dacă mori tu, voi muri şi eu. Era pentru prima oară cînd rostea acest intim : tu. Peste o oră va fi ziuă, continuă ea. Vreau să pleci imediat. Şi începu să—i explice, în grabă, planul ei. Scara de fier cobora pînă la roată. Odată ajuns acolo, va putea sări în barca ascunsă în groapă, ţinîndu—se de spiţele roţii. Îi va fi uşor apoi să ajungă pe celălalt mal al rîului şi să se salveze.

—Dar trebuie să fie santinele acolo, spuse el.

—Una singură, în faţă, lîngă prima salcie.
—Şi dacă mă vede şi începe să strige ?
Scuturată de un tremur, Françoise îi puse în mînă cuţitul pe care îl luase cu ea. Se lăsă tăcere.
—Şi tatăl dumitale ? Şi dumneata ? reluă Dominique. Nu, nu pot să fug. Cînd nu voi mai fi aici, vor fi în stare să vă ucidă. Nu—i cunoaşteţi încă ! Mi—au propus graţierea, cu condiţia să le servesc drept ghid în pădurea de Sauval.
Cînd nu mă vor mai găsi aici, vor fi capabili de orice. Dar Françoise refuza să mai discute. La toate argumentele lui, avea acelaşi răspuns :
—Dacă e adevărat că mă iubeşti, pleacă, fugi ! Din dragoste pentru mine, Dominique, fugi, nu mai întîrzia o clipă !
Îi făgădui că după ce—l va vedea plecat va urca în camera ei, şi astfel nimeni nu va şti vreodată că ea îl ajutase. îl cuprinse în braţe, îl sărută cu toată pasiunea, pentru a—l convinge. Dominique consimţi, învins. Nu—i mai spuse decît atît :
—Jură—mi că tatăl dumitale ştie ce ai întreprins şi că el mă sfătuieşte să fug.
—Dar chiar tatăl meu m—a trimis, răspunse fără a şovăi Françoise.
Minţea. în clipa aceea n—avea decît o singură şi imensă dorinţă: aceea de a—l şti pe el în siguranţă, de a scăpa de tortura gîndului îngrozitor că primele raze ale soarelui vor fi totodată şi semnalul morţii lui. Cînd va fi departe, orice nenorocire ce se va abate asupra ei îi va părea uşor de îndurat, ştiindu—l pe el în viaţă. în egoismul dragostei ei, voia cu orice preţ ca el să trăiască.
—Bine, spuse Dominique, voi face aşa cum doreşti.
Nici unul dintre ei nu mai rosti un singur cuvînt. Dominique se duse să deschidă fereastra. Dar deodată se auzi un zgomot care—i îngheţă şi pe unul şi pe celălalt în aceeaşi clipă. Uşa se clătină, erau siguri că va intra cineva, erau siguri că santinela îi auzise vorbind. Şi amîndoi în picioare, lipiţi unul de celălalt, aşteptau într—o spaimă fără de margini. Uşa se zgîlţîi din nou, totuşi şi de data asta rămase închisă. Respirară uşuraţi : înţelegeau, în sfîrşit, ce se întîmplase : soldatul care adormise întins, în faţa pragului, se răsucea pesemne în somn, de pe o parte pe alta.
Într—adevăr, urmă din nou o tăcere întreruptă curînd de un sforăit.
Dominique stărui cu tot dinadinsul s—o vadă pe Françoise urcată în camera ei. O luă în braţe şi—i spuse un adio fără cuvinte. Pe urmă o ajută să se prindă de scara de care se agăţă apoi şi el. Dar refuză să coboare o singură treaptă, înainte de a o şti ajunsă în camera ei. Şi numai după ce o văzu din nou sus, îi şopti cu o voce uşoară, ca o adiere :
—La revedere, te iubesc.
Françoise rămase la fereastră sprijinită în coate, încercînd să—l însoţească cu privirea. Noaptea era foarte neagră. Căută santinela, dar nu o zări nicăieri ; nu se vedea decît salcia, o pată albă în mijlocul tenebrelor. Timp de o clipă auzi foşnetul iederii, stîrnit de paşii lui Dominique, apoi scîrţîitul roţii, şi, în sfîrşit, clipocitul uşor care—i vestea că tînărul găsise barca. Şi într—adevăr, un minut mai tîrziu, Françoise desluşi silueta întunecată a bărcii pe luciul cenuşiu al rîului. Abia atunci o frică teribilă îi tăie răsuflarea. în fiecare clipă i se părea că aude strigătul de alarmă al santinelei ; cele mai mici zgomote răzleţe ale întunericului i se păreau paşii precipitaţi ai soldaţilor, zăngănitul armelor care se încărcau. Totuşi, secundele se scurgeau şi cîmpia rămînea la fel de calmă în tăcerea ei majestuoasă. Dominique trebuie să fi ajuns pe celălalt mal. Françoise nu mai vedea nimic acum. Şi deodată, în linişte solemnă, auzi paşi, apoi un strigăt înăbuşit, urmat de zgomotul surd al căderii unui corp.
Apoi, tăcerea deveni şi mai adîncă. Şi atunci Françoise, ca şi cînd ar fi simţit moartea trecînd pe lîngă ea, rămase îngheţată, în faţa tenebrelor nopţii.

IV

Odată cu zorile, o larmă mare de glasuri zgîlţîi din somnul ei toată moara.
Bătrînul Merlier se duse să descuie uşa de la camera fiicei lui. Ea coborî în curte, palidă şi foarte calmă, dar nu—şi putu stăpîni un tremur în faţa cadavrului unui soldat întins pe o manta, lîngă fîntînă. în jurul lui un grup de soldaţi gesticulau şi strigau furioşi. Cîţiva dintre ei ameninţau satul cu pumnul ridicat. în timpul acesta, ofiţerul trimisese după Merlier, primarul comunei.
—Iată, spuse el, cu vocea strangulată de indignare, unul dintre oamenii noştri a fost găsit asasinat pe

malul rîului. Trebuie să dăm o pedeapsă exemplară şi mă bizui pe dumneata că ne vei ajuta să descoperim ucigaşul.

—Vă stau la dispoziţie, răspunse flegmatic morarul. Numai să ştiţi, nu va fi prea uşor.

Ofiţerul se aplecase pentru a da la o parte pulpana mantalei care acoperea chipul mortului. Santinela fusese lovită în gît şi cuţitul rămăsese înfipt în rana îngrozitoare care apăruse acum la vedere. Era un cuţit de bucătărie cu minerul negru.

—Examinează cu atenţie acest cuţit, i se adresă ofiţerul primarului, ne va putea pune, poate, pe urmele ucigaşului.

Merlier avu o tresărire care trecu neobservată şi răspunse fără ca un singur muşchi de pe faţa sa să se clintească :

—Pe aici, prin satele noastre, toată lumea are asemenea cuţite. Poate că omul dumneavoastră n—o mai fi avut chef să se bată şi şi—a făcut singur seama. S—au mai văzut de—alde astea !

—Taci ! strigă ofiţerul furios. Nu ştiu ce mă opreşte să dau foc satului de la un capăt la altul !

Din fericire, furia îl împiedica să, observe brusca descompunere a trăsăturilor fetei. Nu se mai putuse ţine pe picioare, se aşezase pe o bancă de piatră, lîngă fîntînă. împotriva voinţei, nu—şi mai putea lua privirea de la cadavrul culcat pe pămînt, la picioarele ei. Mortul era un flăcău înalt şi frumos, care semăna cu Dominique,, avea şi el părul blond şi ochii albaştri. Asemănarea aceasta îi zdrobea inima. Se gîndea că poate şi el lăsase în patria lui o iubită care—l plîngea acum. Recunoscu cuţitul împlîntat în gîtul santinelei. Ea îl ucisese. Dar în timp ce ofiţerul vorbea de măsurile cumplite cu care voia să lovească satul, apărură cîţiva soldaţi venind în goană mare. Observaseră abia atunci evadarea lui Dominique. Această ştire produse o extremă tulburare. Ofiţerul se duse la faţa locului, privi prin fereastra lăsată deschisă, înţelese totul şi se întoarse furios.

Merlier păru foarte contrariat de fuga lui Dominique.

—Imbecilul, murmură el, a stricat totul.

Françoise, care îl auzise, încremeni de spaimă. Tatăl ei nu—i bănuia complicitatea ; morarul clătină capul, spunîndu—i în şoaptă :

—Bine ne—am mai aranjat acum !

—El e criminalul ! strigă ofiţerul. Ticălosul ! a fugit prin pădure, pesemne. Trebuie să mi—l găsiţi, altminteri va plăti, tot satul pentru el.

Şi se adresă primarului :

—Haide ! dumneata trebuie să ştii unde s—a ascuns ! Bătrînul Merlier rîse uşor, arătînd cu privirea întinderea colinelor largi, acoperite cu arbori deşi.

—Cum credeţi că veţi putea găsi acolo un om ? zise el:

—Trebuie să existe văgăuni pe care dumneata le cunoşti. îţi dau zece oameni. îi vei conduce.

—N—am nimic împotrivă, numai că vom avea nevoie de cel puţin opt zile ca să cutreierăm toate pădurile din împrejurimi.

Calmul bătrînului îl exaspera pe ofiţer. îşi dădea seama de întreg ridicolul situaţiei. în clipa aceea, o văzu pe bancă pe Françoise, palidă şi tremurîndă. Neliniştea, anxietatea fetei îl izbiră. Rămase tăcut, uitîndu—se pe rînd, cu atenţie, la morar şi la Françoise.

—Nu cumva, îl întrebă el, în cele din urmă, cu brutalitate pe Merlier, ticălosul acela era amantul fiicei dumitale ?

Morarul se făcu livid, ai fi zis că în clipa aceea se va năpusti asupra ofiţerului pentru a—l sugruma. Dar nu se clinti din loc, rămase crispat fără să spună un cuvînt. Françoise îşi ascunsese faţa în palme.

—Da, aşa trebuie să fie, continuă prusacul. Dumneata sau fiica dumitale l—aţi ajutat să evadeze. Sînteţi complicii lui. Pentru ultima oară, întreb : V—aţi hotărît să mi—l predaţi ?

Merlier nu răspunse. întoarse capul, privind în depărtare cu un aer indiferent ca şi cînd ofiţerul nu i s—ar fi adresat lui. Atitudinea bătrînului îl făcu pe prusac să turbeze de furie.

—Ei bine, declară el, vei fi împuşcat în locul lui.

Şi comandă pentru a doua oară plutonul de execuţie. Morarul rămase la fel de flegmatic. Atîta doar : ridicase uşor din umeri ; toată această dramă i se părea de un gust destul de dubios. Fără îndoială, nu—i venea a crede că un om putea fi împuşcat chiar atît de uşor. Dar cînd văzu plutonul, rosti cu gravitate :

—Aşadar, e serios ? Bine, fie ! Dacă trebuie neapărat, atunci mai bine eu, decît oricare altul.

Françoise se ridicase de pe bancă. Bîiguia înnebunită :
—Îndurare, domnule ! Vă implor, nu—i faceţi nici un rău tatălui meu. Omorîţi—mă pe mine în locul lui. Eu l—am ajutat pe Dominique să fugă. Eu singură sînt vinovată.
—încetează, fetiţo, strigă tatăl. De ce minţi ? A stat toată noaptea în camera ei, domnule. Minte, vă asigur că minte.
—Nu, nu mint, reluă ea cu înflăcărare. Am coborît prin fereastră. Eu l—am îndemnat, eu l—am silit să fugă. Acesta este adevărul, singurul adevăr.
Bătrînul devenise palid. Vedea bine în ochii fiicei lui că nu minte şi toată povestea asta cumplită îl îngrozea. Ah, copiii ! Cum strică ei totul, cu sentimentalismul lor. Şi se înfurie :
—E nebună, n—o ascultaţi ! Vă umple capul cu nişte istorii de—a dreptul stupide. Haideţi, să sfîrşim odată !
Ea încercă din nou să protesteze. îngenunchease, îşi împreunase palmele. Ofiţerul asista liniştit la această luptă dureroasă.
—Dar bine, spuse el în cele din urmă, sînt nevoit să—l iau pe tatăl dumitale, pentru că nu—l am în mînă pe celălalt. Încearcă să—l găseşti, şi tatăl dumitale va fi liber.
O clipă, Françoise îl privi cu ochii măriţi de atrocitatea acestor propuneri.
—E îngrozitor, murmură ea. Unde vreţi să—l găsesc pe Dominique la ora asta ? A plecat, nu mai ştiu nimic altceva.
—Alege : el sau tatăl dumitale.
—Dumnezeule, dar cum oare pot alege ? Chiar dacă aş şti unde este Dominique, a,ş putea alege ? îmi sfărîmaţi inima, prefer să mor în secunda aceasta.
Scena de disperare şi de lacrimi sfîrşi prin a—l scoate din răbdări pe ofiţer. Strigă :
—Ei bine, destul ! Vreau să fiu bun, consimt să—ţi mai dăruiesc două ore. Dacă în aceste două ore iubitul dumitale nu va fi aici, tatăl dumitale va plăti pentru el.
Dădu dispoziţie ca bătrînul să fie condus în camera care slujise drept închisoare pentru Dominique. Morarul ceru tutun şi îşi aprinse pipa. Chipul său impasibil nu lăsa să se citească nici o emoţie. Dar cînd rămase singur, două lacrimi mari alunecară încet pe obrajii lui în timp ce trăgea din pipă. Sărmana şi scumpa lui copilă, cît de mult suferea !
Françoise rămăsese în mijlocul curţii. Soldaţii treceau rîzînd pe lîngă ea. Unii dintre ei îi aruncau cuvinte, glume pe care nu le înţelegea. Nu—şi putea lua ochii de la uşa prin care dispăruse tatăl ei. Şi cu un gest lent, îşi tot ducea mina la frunte, încercînd parcă s—o împiedice de a plesni.
Ofiţerul se răsuci pe călcîie şi repetă :
—Ai două ore înaintea dumitale. Caută să le foloseşti bine.
Da, avea două ore. Cuvintele acestea îi răsunau tot timpul în minte. Brusc, ieşi din curte şi porni drept înainte. Unde să se ducă? Ce să facă ? Nu încerca măcar să ia o hotărîre, conştientă de inutilitatea oricărui efort. Totuşi, ar fi dorit să—l revadă pe Dominique. Poate, stînd de vorbă amîndoi, vor putea găsi împreună barem o soluţie provizorie. Şi cu gîndurile învălmăşite, coborî malul rîului pe care îl traversă pe dedesubtul ecluzei, într—un loc în care se aflau nişte bolovani mari. Paşii ei o conduseră sub prima salcie de la liziera cîmpiei. Aplecîndu—se, zări o pată mare de sînge, care—o făcu să pălească. Aşadar, acolo era ! Porni pe urmele lui Dominique lăsate în iarba răvăşită ; alergase pesemne, se vedeau paşi mari, în linie dreaptă, care tăiau livada de—a curmezişul.
Dincolo de cîmpie, dispăreau toate urmele, dar într—o mică livadă din vecinătate i se păru că le regăseşte : ele o conduseră pînă la marginea pădurii, unde din nou nu mai găsi nici un indiciu. Françoise înainta totuşi în pădure. Simţea o alinare în toată această singurătate. Se aşeză pe iarbă, dar gîndul că n—avea voie să piardă nici o clipă o ridică brusc în picioare. Cît timp trecuse de cînd plecase de la moară? Cinci minute ? O jumătate de oră ? Nu mai avea noţiunea timpului. Poate că Dominique se ascunsese într—o pădurice pe care ea o ştie, în care într—o după—amiază mîncaseră alune împreună. Se duse de îndată să cerceteze locul, dar nu văzu decît o mierlă care îşi luă zborul, şuierîndu—şi cîntecul dulce şi trist. Atunci Françoise se gîndi că poate Dominique se refugiase în golul unei stînci în care se duceau uneori să stea la pîndă, dar şi acolo nu găsi decît pustiu. La ce bun să—l mai caute? Nu—l va putea găsi ! Dar dorinţa de a—l descoperi pusese stăpînire pe toată fiinţa ei şi nu i se mai putea împotrivi: se pomeni mergînd mai departe, din ce în ce mai repede. Ideea că poate Dominique se ascunsese printre crengile unui copac îi venise brusc. Din clipa aceea începu, continuîndu—şi drumul, să privească tot

timpul în sus, strigîndu—l pe nume pentru a—i da de veste că se află în apropierea lui. Dar nu—i răspundea decît cîntecul unui cuc, iar o boare care trecea prin frunziş o făcu să creadă că el se află acolo şi că dintr—o clipă într—alta va coborî. O dată chiar i se păru că îl vede şi se opri, gîtuită de emoţie, cu dorinţa de a fugi. Ce—i va .spune ? Că venise să—l ia pentru a—l duce la moarte ? Nu, nu, nu—i va vorbi nimic, îi va striga doar să se salveze, să plece cît mai curînd, cît mai departe de locurile acestea. Dar deodată îşi aminti, cu o durere ascuţită în suflet, că tatăl ei o aştepta. Se prăbuşi pe iarbă, plîngînd în hohote, rostind cu voce tare :

—Dumnezeule, Dumnezeule, pentru ce mă aflu aici ? Făcuse o nebunie, venind. Şi îngrozită începu să alerge, nemaidorind decît să se vadă cît mai repede ieşită din pădure. De trei ori greşi drumul ; credea că nu va mai ajunge niciodată la moară, cînd se pomeni deodată într—o livadă, chiar în faţa satului. Cînd văzu căsuţele din Rocreuse se opri ; aşadar, se întorcea singură ! Stătu locului, cînd auzi un glas care o chema încet :

—Françoise ! Françoise ! Şi—l văzu pe Dominique ridicînd capul din fundul unui şanţ.

Dumnezeule, îl găsise ! Dar cum, cerul voia într—adevăr moartea lui ? îşi reţinu un strigăt şi coborî repede în şanţ.

—Mă căutai, întrebă el ?

—Da, răspunse ea, neştiind ce spune, simţind că i se învârte capul.

—Ah ! Dar ce s—a întîmplat ? Ea plecă privirea şi bîigui :

—Nu—i nimic, eram neliniştită, voiam să te văd.

El o crezu, li explică de ce nu voise să se îndepărteze ; se temuse pentru ea şi pentru tatăl ei. Bestiile astea de prusaci sînt capabile să se răzbune pe femei şi pe bătrîni.

Deci totul merge bine ! Şi ea adăugă rîzînd :

—Se amînă nunta pentru opt zile, asta—i tot.

Dar văzînd—o pe ea la fel de tulburată, se îngrijoră din nou.

—Dar ce ai ? Tu—mi ascunzi ceva !

—Nu, îţi jur. Am venit numai să te văd.

Dominique o strînse în braţe, îi spuse că este imprudent perina amîndoi să continue convorbirea şi vru să iasă imediat din şanţ pentru a se întoarce în ascunzişul lui din pădure. Ea îl reţinu, tremurînd toată.

—Ascultă, poate totuşi ai face mai bine să rămîi aici. Nimeni nu te caută. N—ai de ce te teme.

—Françoise, tu—mi ascunzi ceva, repetă el.

Din nou ea îi jură că nu—i ascunde nimic. Doar atît, ar fi fost mai mulţumită să—l ştie mai aproape. Şi—i mai dădu, bîlbîindu—se, şi alte explicaţii. Toată purtarea ei i se păru atît de ciudată încît, să—l fi rugat acum, n—ar mai fi consimţit el să plece.

De altminteri, era sigur că francezii se vor reîntoarce, fuseseră văzute trupe în direcţia pădurii de Sauval.

—Ah, de s—ar grăbi ! De—ar sosi cît mai repede, şopti ea cu fervoare.

În clipa aceea, clopotele din Rocreuse sunară de unsprezece ori. Fiecare dangăt se auzea clar, distinct. Françoise se ridică în picioare, speriată ; trecuseră două ore de cînd plecase de la moară.

—Ascultă, spuse ea repede, dacă vom avea nevoie de tine, voi flutura din camera mea o batistă.

Şi porni în goană, în timp ce Dominique, foarte neliniştit, se lungi pe marginea şanţului pentru a supraveghea moara.

La intrarea în sat, Françoise se întîlni cu moş Bontemps, un cerşetor bătrîn, cunoscut în tot ţinutul. Acesta o salută şi îi spuse că îl văzuse pe morar înconjurat de prusaci ; făcu semnul crucii, bolborosind ceva ininteligibil şi îşi continuă drumul.

—Cele două ore au trecut, rosti ofiţerul, cînd o văzu apărînd pe Françoise.

Bătrînul Merlier era în curte, stătea pe o bancă lîngă fîntînă, cu pipa în gură. Tînăra fată îngenunche din nou, imploră, plînse. Încerca să cîştige timp. Nădăjduia tot mai mult să—i vadă pe francezi revenind şi, chiar în vreme ce continua să ceară îndurare, i se părea că aude în depărtare paşii cadenţaţi ai armatei. Ah, dacă ar veni, dacă i—ar salva !

—O oră, domnule ! Vă rog, o oră numai ! O oră ne mai puteţi acorda.

Dar ofiţerul rămase inflexibil. Ordonă să fie imediat luată de acolo de doi din oamenii lui, pentru a se proceda în linişte la execuţia bătrînului. În sufletul fetei se dădea o luptă groaznică. Nu—l putea lăsa pe

tatăl ei să fie ucis. Nu, nu ! Mai bine va muri împreună cu Dominique. Şi se avîntă spre camera ei ; dar tocmai în clipa aceea Dominique intra în curte.

Ofiţerul şi soldaţii scoaseră un chiot triumfător. Dar tînărul înainta calm, puţin sever, spre Françoise, ca şi cînd n—ar fi fost decît ea singură acolo.

—Ai făcut rău, spuse el. De ce nu m—ai adus cu tine ? A trebuit să aflu de la bătrînul cerşetor... în sfîrşit, iată—mă.

V

Erau orele trei. Nori negri, groşi acoperiseră încetul cu încetul cerul : pesemne trena unei furtuni din vecinătate. Valea din Rocreuse, atît de veselă în lumina soarelui, părea acum, sub cerul zdrenţuit, pătat pe alocuri, roşietic ca arama, o vizuină înfricoşătoare, plină de umbre dubioase. Ofiţerul îl sechestrase pe Dominique în cameră fără a se fi pronunţat asupra soartei pe care i—o rezervase. De la amiază Françoise se sfîrşea într—o spaimă îngrozitoare. Nu voise să părăsească curtea, cu toate insistenţele tatălui ei. îi aştepta pe francezi. Dar orele se scurgeau, se apropia noaptea, şi suferinţa ei creştea pe măsură ce îşi dădea şi mai bine seama că timpul pe care îl cîştigase nu putea schimba cu nimic teribilul deznodămînt.

Totuşi, spre orele trei, prusacii începură să se pregătească de plecare. De cîteva clipe, ofiţerul se închisese ca în ziua trecută, singur, în odaie cu Dominique. Françoise înţelegea că viaţa logodnicului ei se hotăra acum. Îşi împreună mîinile şi începu să se roage. Morarul rămăsese la fel de tăcut în atitudinea lui rigidă de ţăran bătrîn, care nu luptă împotriva soartei.

—O, Doamne, o, Doamne ! bîlbîia Françoise, îl vor ucide. Morarul o trase lîngă el, o aşeză pe genunchi, ca pe un copil. Chiar în clipa aceea ieşea clin odaie ofiţerul, urmat de doi soldaţi care îl duceau pe Dominique.

—Niciodată, niciodată ! strigă el. Ucideţi—mă, sînt.gata să mor.

—Gîndeşte—te bine, reluă comandantul. Serviciul pe care îl refuzi ni—l va face altul. Îţi ofer viaţa, sînt generos. Nu trebuie decît să ne conduci la Montredon, prin pădure. Nu se poate să nu existe poteci.

Dominique nu mai răspundea nimic.

—Aşadar, te încăpăţînezi ?

—Împuşcaţi—mă şi isprăviţi odată, spuse Dominique.

Françoise, cu palmele împreunate, îl implora fără cuvinte. Uitase totul, era gata. să—l îndemne la orice laşitate. Dar bătrînul Merlier îi prinse mîinile, pentru ca prusacii să nu vadă gestul ei de femeie înnebunită.

—Are dreptate, murmură el, e de preferat moartea ! Plutonul de execuţie se afla acolo. Ofiţerul aşteptă un semn de slăbiciune din partea lui Dominique. Mai sconta încă să—l poată convinge. Se lăsă tăcere. Din depărtare se auzeau tunete puternice. O căldură apăsătoare strivea cîmpia. Şi în această tăcere răsună deodată un strigăt :

—Francezii ! Francezii !

Erau ei, într—adevăr. Pe şosea, la marginea pădurii de Sauval veneau rînduri, rînduri, pantaloni roşii. La.moară se produse o agitaţie extraordinară. Prusacii alergau, scoţînd exclamaţii guturale. Dar nu se trăsese încă nici un foc de armă.

—Francezii ! Francezii ! strigă Françoise, bătînd din palme. Era ca nebună. Se smulsese din mîinile tatălui ei şi rîdea agitînd braţele. în sfîrşit, sosiseră, sosiseră la timp, de vreme ce Dominique era încă acolo, în viaţă.

Deodată un foc de armă răsună cutremurător ca un trăsnet aproape de urechile ei. întoarse capul. Cu cîteva clipe în urmă, ofiţerul se adresase plutonului de execuţie.

—Înainte de toate, să încheiem afacerea asta ! Şi împingîndu—l el însuşi pe Dominique spre zidul unui şopron, comandase focul. Cînd Françoise întorsese capul, Dominique era întins la pămînt, cu pieptul găurit de douăsprezece gloanţe.

Nu scoase o lacrimă, se uita la el cu o privire fixă, îndobitocită. Se aşeză sub şopron la cîţiva paşi de el; se uita la el şi din cînd în cînd făcea un gest vag şi copilăresc cu mîna.

Prusacii îl luară pe Merlier ostatic.

Şi începu lupta. Ofiţerul îşi distribui soldaţii în posturi, înţele—gînd că nu puteau bate în retragere, fără a se lăsa striviţi. Şi atunci, barem să—şi vîndă scump viaţa ! Acum erau ei cei care apărau moara şi

francezii o atacau. Schimbul de focuri începu cu o violenţă nemaipomenită şi continuă fără întrerupere timp de o jumătate de oră. Apoi se auzi o detunătură surdă şi un glonte frînse una din crengile cele mai de nădejde ale ulmului secular. Francezii aveau tunuri. O baterie, cocoţată exact deasupra şanţului în care stătuse ascuns Dominique, curăţa strada mare din Rocreuse. De aci înainte lupta nu mai putea dura mult.

Sărmana moară ! o găureau gloanţele, bucăţică cu bucăţică.[1] Jumătate din acoperiş zbură. Apoi se prăbuşiră şi doi pereţi. Partea care cobora în Morelle era un adevărat dezastru. Iedera, smulsă de pe zidurile zdruncinate, atîrna ca nişte zdrenţe. Rîul ducea cu el tot felul de hîrburi şi, într—o spărtură a zidului, se vedea camera fetei, cu patul ei, deasupra căruia perdelele albe erau cu grijă trase. Două gloanţe, unul după altul, se înfipseră în bătrîna roată, care gemu pentru ultima oară. Spiţele ei pluteau pe apă tîrîte de curent, odată cu carcasa strivită. Era sufletul veselei mori care murea în clipa aceea.

Pe urmă francezii dădură asaltul. Se dezlănţui o luptă furioasă cu arme albe.

Sub cerul de culoarea ruginii, hăul din vale se umpluse de cadavre. Cîmpiile largi cu copacii lor mari, presăraţi ici—colo, cu perdeaua de plopi care le păta cu umbre, aveau acum ceva înfricoşător.

La dreapta şi la stingă, pădurile erau ca zidurile unui circ între care se aflau închişi combatanţii, în vreme ce izvoarele, fîntînile, rîurile hohoteau parcă de plîns în acest ţinut răvăşit de panica morţii.

Françoise nu se mişcase de sub şopron, aplecata deasupra cadavrului lui Dominique. Bătrînul Merlier murise în picioare, ucis de un glonte rătăcit.

Şi cum prusacii fuseseră exterminaţi, cum moara ardea toată în flăcări, căpitanul francez intră în curte. De la începutul campaniei era primul succes pe care—l repurta. Astfel încît, plin de înflăcărare, înălţîndu—şi talia lungă, rîdea cu aerul său amabil, de cavaler frumos. Şi zărind—o pe Françoise rătăcind năucă între cadavrul iubitului ei şi cel al tatălui, în mijlocul ruinelor fumegînde ale morii, o salută galant cu sabia, strigînd :

—Victorie ! Victorie !

